

dunărea de jos

Suflați către Suflați!

Nr. 190
DECEMBRIE
2017

consiliul județean Galați ● centrul cultural „dunărea de jos“

SCRIITORI
MEDICI

Scriitori medici

Medicina mi-a fost soție, iar literatura amantă. Când mă plictiseam lângă una, înnoptam lângă cealaltă.

Știu să vorbesc în puține cuvinte, despre lucruri multe.

Nu mă îndoiesc că medicina a avut o mare influență asupra activității mele literare. Aceasta a dezvoltat în mare măsură sfera observațiilor mele, i-a îmbogățit cunoștințele a căror valoare pentru scriitor o poate pricepe numai cel care este el însuși medic.

Anton Pavlovici Cehov

Eu n-am călătorit de plăcere și nici n-am căutat material pentru cărți de aventură, destinate celor care, în fotolii, nu călătoresc decât prin lectură. Eu am avut o misiune de îndeplinit: să învăț oamenii cum trebuie păstrată sănătatea, arătându-le beneficiile științei.

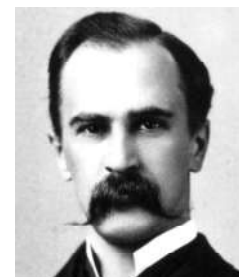
Victor Heiser (epidemiolog american, specialist în medicină tropicală, ce întreprinde nu mai puțin de 16 călătorii în jurul lumii, vizitând peste 60 de țări), „Extraordinara odisee a unui medic”

Practica medicinei este o artă bazată pe știință.

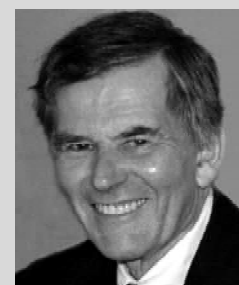
Fiecare caz își are lecția sa, o lecție care poate fi învățată, deși nu se face totdeauna.

William Osler

Studiul medicinei contribuie la erudiție și la arta de a scrie.

Thomas G. Pickering

Știința fără conștiință este ruina sufletului.

Rabelais

Hârtia scrisă arde greu.

Lașitatea e cel mai cumplit viciu.

Mihail Bulgakov, în „Maestrul și margareta”

Scriitori medici

Pentru mine este un trist spectacol să văd pe filozofi și chiar oamenii de știință să intre în discuțiuni asupra raportului științei și credinței, ca noțiuni de valoare egală, când știința modernă din ce în ce arată mai mult binefacerea ei pe toate terenurile de activitate omenească. Știința este adevărul, este cunoașterea și întrebuițarea forțelor naturii, spre fericirea omului.

Victor Babeș

Despre Henri Mondor, chirurg eminent, scriitor, membru al Academiei de Medicină, al Academiei de Chirurgie, al Academiei de Științe și al Academiei Franceze:

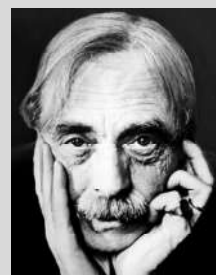
Fie că folosește bisturiul, fie stiloul, Mondor operează cu precizie, în stilul lui Anatole France.

Georges Duhamel

Nicăieri n-am văzut ca cineva, stăpânind deopotrivă un bisturiu, o pană și un creion, să le folosească ascuțimea cu aceeași eleganță, așa cum o face devotatul dumneavoastră secretar general.

Paul Valery, despre Henri Mondor, în „Discurs către chirurghi”, 1938

Când eram tânăr, bolnavii erau aceia care se temeau de mine; acum, când am părul cărunț, eu sunt acela căruia mi-e teamă de bolnavii mei.

Johann Peter Frank

De câte ori operez mă întreb: aș îngădui oare să mi se facă mie însumi operația pe care vreau s-o fac bolnavului meu?

C. A. Th. Billroth

Ai gândit vreodată ce este, în definitiv, un medic? În forma sa cea mai nobilă, el poate fi egalul artistului; însă medicului nu-i este permis, ca acestuia, să aștepte ora inspirației sau să aleagă persoanele sale; medicul este cel ales de acestea și trebuie să fie disponibil la orice oră.

Hans Carossa, „Doktor Bürger”

În terapeutică, atât excesul de zel, cât și insuficiența terapeutică pot fi dăunătoare. Trebuie să ai inima fierbinte și capul rece.

Koltîpin

Doctorul Vasile Voiculescu

Nicolae BACALBAȘA

Soarta a făcut ca unul dintre cei mai importanți scriitori ai limbii române să fie medic. Nu a fost o somitate medicală, dar un bun clinician, un meseriaș cinstit. Medic de front în Primul Război Mondial. Fiu de țaran din zona Buzăului, profund religios și care și-a distilat trăirea de Dumnezeu în vers. Om subțire la trup, finețea sufletească fiind însoțită de cea a chipului. Îl puteți vedea în *Istoria Literaturii Române* a lui Călinescu, într-o schiță a Mariei Pillat.

La adânci bătrâneți, Dumnezeu a hotărât să îl încerce.

Nici nu știi cum te izbește bila la biliardul istoriei.

În 1956, ungerii se răscoală. Nu-i iubesc din cale-afară, dar nu pot să nu-i admir. Românii mișcă și ei, dar nu prea tare, căci, între altele, ungerii cer Ardealul.

Aceeași dramă ca și în 1848!

Autoritățile române trimit trupe contra răsculaților, îl predau sovieticilor pe fostul șef comunist ungar trecut de partea poporului său și refugiat în România (folosind pe generalul de securitate sovietic Neulander, cunoscut în țară ca Walter Roman) și obțin „bilă albă” de la patronii de la Kremlin. Trupele sovietice vor fi retrase din România, între condițiile puse fiind intensificarea represiunii.

Om de peste 74 de ani, Voiculescu este arestat pentru apartenența la grupul de gândire ortodoxă „Rugul aprins”. Vina: „delict împotriva ordinii sociale”. Este, practic, o condamnare la moarte. Este trimis la Aiud unde va dezvolta o tuberculoză pulmonară. Iată o descriere a scriitorului făcută de colegul de celulă, Gheorghe Penciu: „Să fi fost începutul lunii decembrie 1959, o lună geroasă, o lună a lupilor, când ușa grea și masivă a celulei fu dată în lături și înăuntru își făcură apariția doi deținuți de drept comun, purtând pe targă o firavă făptură de om, care aducea, prin liniile ascuțite ale pomeților, mai degrabă cu un sfânt decupat din icoanele neasemuite ale pictorilor bizantini. Era așa de slab, că puteai să vezi prin el și-l urmăream cum încerca să-și strângă zeghea cea de toate zilele asupra-i, cu rămășița unui efort

nepământean. Era frig, tare frig în celulă și răceala se simțea prin țurțurii de gheață ce atârnavă ca niște ciorchini pe sub obloanele țintuite ale fiecărei celule.”

Frig pătrunzător (deținuții politici nu aveau dreptul să aibă ciorapi, doar cei de drept comun) și foame: 70-80 grame de pâine pe zi și 250 grame de turtoi rănced.

Rețetă sigură de făcut tuberculoză.

De ce să-i omori pe burghezi? Las' că mor singuri.

În cazul lui Voiculescu, s-a urmărit înfometarea deliberată. A fost pus să care hârdaie cu fecale extrem de grele, pe care nu le putea ridica.

Cum nu executa ordinul, era tăiat de la bațjocura numită masă.

Cercul vicios se închidea. Este uluitor cât a supraviețuit totuși în aceste condiții!

Despre Voiculescu în pușcărie mi-a povestit colegul meu, dr. Vasile Popa, al cărui tată, scriitor și acesta, făcuse Aiudul.

Stătuse în celulă cu Voiculescu și asistase când un plutonier dădea cu bocancii în toracele poetului.

Plămânii emfizematoși bubuiiau ca o tobă.

M-am gândit ani de zile: ce a ajuns plutonierul?!

Ofițer superior, pensionar de lux după „revoluție”?

Sau a fost dat afară după ce l-au utilizat, o unealtă reformată înlocuită cu alte unelte?

Oricum, merită relatată discuția dintre Voiculescu și medicul oficial al Aiudului, doctorița Maria Bolea.

După ce fusese băgat sub apă înghețată, una din bațjocurile făcute să zdrobească spiritual deținuții, bătrânul Voiculescu era muribund.

Doctorița știa cine este.

Văzându-l febril, la limita morții, l-a întrebat:

- Domnule doctor, ce să vă prescriu?

- Un ou, doamnă, un ou.

- Nu pot, domnule doctor, nu pot. Dacă aș face acest lucru ar însemna ca a doua zi să fiu alături de dumneavoastră.

În spatele doctoriței era ofițerul politic.

Tratamentul foamei este caloria alimentară.

N-a murit în pușcărie. Cu TBC pulmonar și osos l-au trimis să moară acasă. Nu se mai putea mișca, era transportat în brațe, din cauza tuberculozei de coloană vertebrală.

A murit pe 26 aprilie 1963.

Ultimii zece ani

În tinerețe l-am cunoscut pe caricaturistul Ion Dogar Marinescu, băiat tânăr, mai tânăr decât mine, mustind de talent și a cărui soartă după ce a întins-o din lumea socialismului spre Dincolo nu o mai cunosc.

Printr-un act de încredere, imprudență și orgoliu, Dogar mi-a arătat una dintre caricaturile sale ce îi defăneau orizontul existențial. Era viitoarea cruce din cimitir purtând anul nașterii (1956 cred) și anul morții, 1944, când cizma comunismului i-a strivit antum și prenatal existența, odată cu cizma Sovietelor.

Cred că acest concept este aplicabil spiritual și chiar material vieții lui Vasile Voiculescu.

În anul 1943, doctorul Voiculescu se pensionează. Peste trei ani își pierde soția, cu care a avut cinci copii, în urma unei hemoragii cerebrale. Este drama vieții sale și în această mare încercare, poetul, de o profundă credință creștină, face totul de a nu se rupe de Dumnezeu care l-a încercat atât de greu.

Credința doctorului nu a fost o revelație bruscă, ci un fruct al căutării. Asemeni lui Saul, devenit Sfântul Pavel, Voiculescu a plecat de pe poziții dacă nu opuse, atunci cel puțin depărtate:

„O minte înțărcată de credință și hrănită științificește: materialism, pozitivism, evoluționism. Nemulțumit, am dezertat și am trecut la vrăjmaș. Am cunoscut Kabala, am citit Seferul cu comentariile lui, am practicat pe rozecrucienii lui Peladan, am rămas îndelung la Teosofie citind... până la modernii Schuré, Rudolf Steiner, madame Blawatzky. Pregătirea științifică, în loc să mă depărteze, m-a apropiat de credință. Cu cât mai poliedric, cu atât au avut loc pe unde să străbată experiențe complete, puncte de vedere noi, interferențe de doctrine, putința de comparații, lumină mai multă. Iar din toate, sinteza că neapărat credința trebuie să stea la temelia spiritului omului normal.”

Poezia lui Voiculescu este o poezie impregnată de creștinism. Poate vorbi în hierofanie. S-a apropiat de expresionism și apoi de fantastic, dar fără a îl abandona niciodată pe Dumnezeu.

Chiar și medicina pe care a practicat-o se baza pe „diagnosticul existențial”, în care se întâlnea psihosomatica cu abordarea socială.

Din 1927, colaborează la „Gândirea” lui Nichifor Crainic, revistă care, în 1943, îi dedică un număr oficial. După moartea soției, Voiculescu s-a sihăstrit, supunându-și trupul și spiritul la asceză. Mânca extrem de puțin, trăia în frig (și-a blocat soba cu cărți și timp

de 11 ani nu a făcut focul), s-a apropiat de Rugăciunea inimii și de cercul creștin intelectual Rugul Aprins de la mănăstirea Antim. Practica un fel de animism de tip budist.

În biblioteca sa trăia un fel de șoricel pe care nu a permis să îl extermină nimeni, cum în spărtura geamului său și-a țesut plasa un păianjen cu cruce, nu a mai reparat geamul în ciuda frigului.

Ascetic, blând, hieratic, bătrân, a devenit totuși o țintă. Țara era stăpânită de alogeni, pentru care Iisus Hristos era în cel mai bun caz un trădător, oricum, un dușman, și cozi de topor îmbătate de putere și opiul sadismului. Li s-a spus celor din urmă de către cei dintâi să distrugă românismul. O făceau cu toată beția abuzului și a cruzimii.

La 74 de ani, doctorul, veteran de război decorat, cel care suferise îngrijind bolnavii de tifos exantematic, febră tifoidă și hepatită, a intrat în mașina de tocat Partid-Securitate cu marca Jilava-Aiud. Era o mașină de exterminare și l-a exterminat, etalat, în cinci ani, între care patru între zidurile închisorii.

Din 1946, Voiculescu nu a mai putut publica nimic. Crima românismului a fost pedepsită întâi prin luarea vocii și apoi prin asasinat.

Este remarcabil că cele mai semnificative creații ale doctorului datează tocmai din această perioadă a tăcerii forțate. Este valabil și pentru poezie, și pentru proză, cât și pentru teatru. În această perioadă scrie „Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare, în traducere imaginată de Vasile Voiculescu”. Este vorba de 90 de sonete care îl pun pe Voiculescu pe un loc greu de atins în axiologia unei nații și a unei limbi, alături, cred, de Eminescu.

Nuvelele din „Ultimul berevoi” și romanul „Zahei orbul” sunt summumul prozei sale. Sunt fructul celor zece ani de existență liberă din perioada dezlănțuirii Antihristului.

Ultimii cinci ani sunt de fapt zdrobirea trupului în cei patru ani de infern penitenciar și un an de agonie în imobilizarea și durerile atroce ale sfârșitului biologic.

L-a meritat oare poporul român pe bunul, blândul și stoicul doctor Voiculescu? Iată o întrebare la care astăzi este greu de răspuns. Petre Țuțea a dat un răspuns public și cinic în ceea ce îl privea.

Țuțea era și el un credincios. Voiculescu era însă un mare credincios, un rugător cu inima. El se raporta la Dumnezeu și nu aștepta nimic de la nimeni. Iar Dumnezeu său învăța să ierți.

Confesiunea unui scriitor și medic

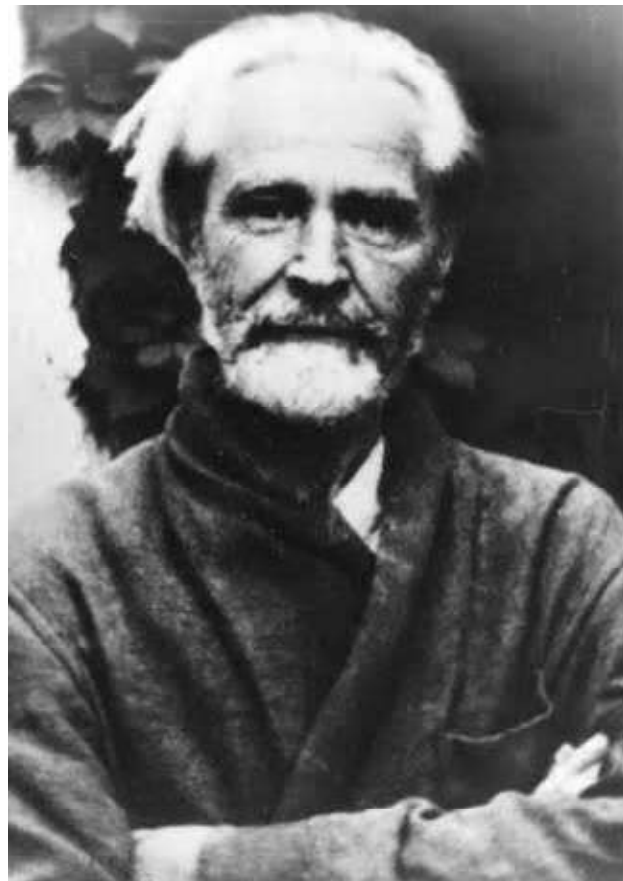
Multe din lucrurile pe care îmi cereți să vi le destăinuiesc sunt nu numai fără puțință de împărtășire, dar îmi sunt chiar mie misterioase. Deși ale mele, le simt inaccesibile. Versurile mele cu caracter religios sunt mai puțin chiar decât o aluzie la aceste realități tainice, așa cam cum o hartă arată lumii în loc de munți reali ori ape și traduce în cifre cotele înălțimilor. Nu ne vom putea înțelege decât prin simpatie și identitate de experiențe lăuntrice!

Îmi cereți să vă spun despre credință, măcar despre credința mea!

D-lor, m-am născut pe țărmuri de ape mari și m-am trezit că știu să înot. Vă pot desluși toate felurile de a înota, dar despre înot în sine nu v-aș putea articula un singur cuvânt valabil. Cum v-aș putea învăța acea împletire deplină a trupului cu apa, acel instinct definitiv de siguranță care face din scufundare o plutire, acel ritm de respirație mlădiată de val, cu deschiderea pieptului într-un unghi pe care nu l-ar putea determina nici o mecanică din lumea aceasta?... Mă întrebați despre credință și expresia ei lirică, despre artă și credință?... Vă voi răspunde în ceea ce privește înotul, cu cât gesturile în apă sunt mai mari și mai gălăgioase, cu atât înotătorul e mai slab, mai nesigur, aproape de înecare. Neștiutori, începătorii fac cele mai dezordonate, zgomotoase și grandilocvente gesturi cu brațele și picioarele... Înotul perfect se face fără opintiri, e nesimțit. Plutești, aproape cufundat întreg în apă, abia mișcând... Astfel e înotul de fond, înotul serios în mare și ocean...

Credința adevărată e așijderi acestui instinct de tăcută și lină plutire, e la fel ca această nesfielnică predare în puterea apelor, de cufundare și menținere grație harului unei respirații tainice, grație unei inspirații de aer pe care-l sorbi într-o clipă, de sus, ca să-l aduci cu tine la fund... credința e un instinct de ritm și orientare care nu se poate deșuruba în cuvinte oricât de măiestre.

D-lor, după mine, iertați-mă, poeziile noastre religioase, aceste gesturi verbale, sunt tot atât de departe de adâncul credinței, cum sunt departe de înotul adevărat bălăcirile copiilor într-o băltoacă până la glezne. Când sunt într-adevăr mari și sfâșietoare, gesturile de artă pot fi cel mult mărturia unui dramatic înec, cum s-a întâmplat cu toți romanticii. Legăturile între artă și credință sunt vechi legături de pură dependență. Artă nu a relevat. Artă a slujit totdeauna credința de-a lungul tuturor religiilor. De când însă artă s-a emancipat, de când artă a devenit ea însăși o religie, care cere credincioșilor săi să o slujească numai

pe ea, să fie numai ritul și formele ei, de atunci nu se mai poate sluji drept la doi domni. Cine vrea să facă artă pură trădează credința cea pură. Adevărata inspirație religioasă care mai poate împreuna artă și credința a rămas numai rugăciunea... Dar și rugăciunea supremă se rostește, cum știți, muștește, cu buzele sufletului.

D-lor, mi-am revăzut zilele astea versurile, mărturie conștiinței mele religioase, care mă târăsc azi în fața D-voastră, ca înaintea unui tribunal. Nu refac aici procesul pe care l-am intentat eu singur poeziei mele, nici procesul conștiinței mele literare care a alunecat, ca bila pe marginea ruletei și aleargă, încă șovăind, în fața cărui stil și forme să se oprească definitiv... Vreau să apuc altă cale de data asta, să pătrund, mai de-a dreptul și mai adânc pentru D-voastră, în firea problemei și să deslușim împreună, dacă se poate, temeliile neclintite ale credinței deasupra cărora se alcătuiesc și se petrec jocurile de la suprafața noastră.

D-lor, eu socotesc credincioșia o însușire organică, un temperament, o cristalizare specială a vieții noastre. Desigur, e mult mai greu de stabilit chipurile și

categoriile în ordinea spirituală decât cea psihică și biologică. Mușchii, oasele, capacitatea pulmonară, indicii vital, reacțiile nervoase, micile și marile pasiuni, facultățile cu care ne naștem, toate ne dau această tăietură, ne imprimă anume forme biopsihice și ne încadrează în anumite tipuri, mai mult sau mai puțin fericite. Ați auzit de cele două tipuri fundamentale ale omului la care s-au oprit învățații: unul tipul picnic, mic și celălalt tipul athletic - între ele se așează toate celelalte corcitură.

Spiritul l-aș recunoaște între altele măcar două calapoade, două caractere: credincioșia și necredincioșia - picnismul și atletismul spiritual. Cu o întreagă gamă de amestecuri între ele.

Credincioșia e de aceeași stare morală cu caracterul. Căror structuri biologice și psihice se încorporează aceste structuri spirituale, de credincioșie și necredincioșie, nu știu dacă se va cunoaște vreodată. Eu mărturisesc aceste lucruri ca pe niște fantezii ale mele, deși le simt sau le presimt ca foarte reale...

D-lor, n-am nici un merit să cred, m-am născut așa! Caut în tot trecutul meu și nu găsesc nici o întâmplare care să mă ducă silnic la credință, nici o nenorocire care să mă răstoarne, nici o suferință care să mă-ntoarcă, cum întorci o mânășă, nici un foc alchimic care să mă topească și apoi să mă transmute în alt metal. Dacă am încetat uneori de a crede am făcut-o liniștit, așa cum mi se întâmplă deseori să uit a respira când sunt prea plecat asupra unei lucrări. Dar numaidecât nevoia de aer îmi dilată iar pieptul, fără știrea și voia mea. M-am născut, cred, un tip credincios, organic credincios, și îndrăznesc să spun credincios chiar dacă nu aș fi religios. Dumnezeu este simplu pentru cine-l prinde dintr-o dată... Ați văzut ce socoteli lungi și încurcate trebuie să faci ca să explici unor persoane o problemă, pe care alții o intuiesc numaidecât! Celebrul Inodi, aproape cretin, găsea dintr-o dată, cu simplu calcul mintal, rădăcina pătrată a unui număr de zeci de cifre... Fericii cei ce nu au nevoie de logaritme mistice sau religioase ca să-l afle pe Dumnezeu. Ce simplă e credința! D-nelor, iertați-mi îndrăzneala, dar aș pune între fericirile de pe munte și aceasta: fericii câți se nasc credincioși. Despre unul ca acesta a spus Domnul prin gura psalmistului „Încă din pântecele maicii tale te-am ales”. Încă o dată, nici o luptă patetică, cu lumea ori cu mine însumi, nu mi-a încercat credința.

Departa de mine a socoti credincioșia ereditară. E cu atât mai mare prețul celor care capătă credința mai târziu, cu lupte și exerciții, după mari încercări și eforturi, așa cum pe planul fizic japonezii, pitici, au realizat prin educație o rasă de japonezi atleți, grație unui regim special de mâncare și de practică fizică.

Dar cei mai mulți dintre noi ne naștem în chip normal tipi credincioși și numai educația modernă, faustiană, ne abate de la tipul primitiv: așa cum ne orășenizează trupul, ne alterează și spiritul. D-lor, nu știu dacă e de

rigoare să repet toate banalitățile care însoțesc confesiunile de acest soi. Sunt născut la țară, ceea ce socotesc că e cel mai mare noroc din viața mea. Părinții mei, oameni simpli, au fost pioși, de o credință neabătută, de nici o clipă de șovăire sau de îndoială. Practicanți moderați, fără habotnicie, religia a fost însă pravilă, enciclopedia vieții lor practice. În casa noastră s-a citit mult, mai ales cărți religioase și rituale, Biblia cu Vechiul și Noul Testament. Păstrez și acum psaltiri și ceasloave de-atunci, cu litere chirilice, al căror rost l-am deprins buchisind bucoavne sfinte, și mama și tata, ca toți oamenii de la țară, erau mari pasionați ai cititului, mai ales ai cititului cu glas tare, ca la strană. Când ne-am înălțat puțin, am trecut noi copiii la rând, să le citim lor.

Trăiam însă o viață autentic rurală, ritmată de anotimpuri, poruncită de natură, însăilată pe datini și străvechi obiceiuri. Trebuie să vă mai spun că nu am avut preoți în familie.

Cât mai pot descoperi eu însumi înapoi, aproape dincolo de orizontul amintirii, mă văd un copilăș, stând singur într-o poiană cu flori sălbatice, la marginea unei gârle... Nu e nici poezie, nici proză... E adevărul. Sunt singur, în fundul grădinii noastre de câteva pogoane, care mi se părea atunci uriașă... Stau pe un mal cu flori și mă uit în zare, și simt și acum fericirea acelei singurătăți copilărești, plină de o mare, de o nespusă, ai zice de o mistică așteptare. Așteptam de atunci ceva ce aștept și acum, ceva care să-mi îplinească un dor nehotărât și așteptam cu siguranță, atunci, că va veni... Mă simțeam, mă credeam predestinat. Mi se spunea că m-am născut cu căiță-n păr, că voi avea noroc... Mama mă adora... Surorile mă iubeau, pentru toți eram o minune. Eram un copil de cel mult trei ani, stam copăcel între flori de în sălbatec, cu un cer albastru deasupra, cu un șir de munți albaștri în fund, visam cu ochii deschiși la soartă și eram fericit de așteptare. Ce așteptam? Îngeri, pe Dumnezeu și pe Sf. Petre, pe Sfânta Duminică din basmele cu care-mi era capul împuiat, era desigur în acel copilăș cărlionțat o copie, ceva împrumutat și de la făt-frumosul din poveste, aur, arme, cai, tărâmură de dincolo. Dar era de atunci în mine o siguranță care să mi se izbândească un vis pe care nu-l formulam și nu l-am formulat niciodată. Cred că n-am să pierd nici în clipa morții acest sentiment clar și mistic, despre care nu mă pot înșela: sentimentul unui copil fericit pe un mal de flori, sub un cer albastru, într-o tainică grădină așteptând ceva încă și mai minunat. Refăceam experiența edenică? Eram iarăși primul nostalgic după Paradis? Cert e că sentimentul meu de atunci era de ordin religios, și astăzi, când arar mă duc departe acasă, locul cu predilecție mi-e tot acolo, în fundul grădinii, astăzi săracă în flori, cu tot orizontul îngustat, aceeași vastă așteptare tăbară asupra mea... E trepiedul Sibilei din mine, apucată de reverii și așteptări ca de oracole. O așteptare de la nord, din munți. Și rămân acolo, așa, până ce amurgul

își strânge coada de păun de pe culmea Pănătăului - și luceafărul îmbobocește în văzduh.

Mai târziu, acea așteptare s-a coborât din cer sub pământ: am ajuns căutător pătimaș de comori, nu pentru tezaure în sine, ci ca să mi se împlinească soarta proorocită.

Din toate lecturile, cea care m-a impresionat cel mai mult a fost Biblia, cu aspra ei grandoare de dramă, jumătate pământeană, jumătate divină. Dumnezeu meu favorit a fost Iehova, ale cărui apucături de prigoane pentru vrăjmaș - protecție pentru aleși, le râvneam. Până astăzi am rămas un iehovist în străfundurile necercetate ale sentimentelor mele credincioase. Fiul venea pe urmă, blând și ascultător, de mână cu maica sfântă. E poate și icoana autorității tatălui, fără umbră de știrbire în casa noastră de atunci. Sfinții mei favoriți, afară de arhangheli, îndeosebi focosul Mihail, sfinții mei au fost Avram și Isac, și Iacob, am dormit ca ei cu capul pe piatră și am așteptat sub agudul din fundul grădinii îngerul pentru luptă. Am ciulit urechea ca să aud glasul Domnului cu Samuel. Am luptat împotriva Filistenilor cu Samson, am cântat cu David, păzind oi și am plâns cu profeții. Am știut Vechiul Testament de la un capăt la celălalt, - ca pe un epos - încât idilica Evanghelie a rămas pentru mine până târziu în umbră.

Dar ceea ce cred că a ajutat la întărirea unui temperament cu care m-am născut și care n-a fost prea contrariat de împrejurări a fost traiul de la țară din prima copilărie. Datinile care se împleteau pe cununa anului și pe care le așteptam și le practicam ca pe niște mari și de preț spectacole. Teatrul nostru cel mai scump era liturgia și serviciul religios din fiecare Duminică și sărbătoare, mai ales după ce descoperisem sensul ascuns al tuturor gesturilor liturgice. Mai desfătătoare decât orice gală de operă din câte am văzut de atunci încolo, mi-au rămas pentru totdeauna deniile Paștilor, cu marea și minunată Vinere, când cântam prohodul. Cu luni de zile înainte îl învățam împreună cu mama, fără greșală. Ocolirea bisericii, slujba triumfală a învierii, au pus pecetii indelebile pe-o amintire ce n-aș vrea să o pierd niciodată. Sunt emoții neștirbite, a căror intensitate o simt la fel acolo, în amintire, și astăzi. Sufletul nostru, măcar în copilărie, prinde, fără să știe, în placa lui sensibilă, pe Dumnezeu. Practicile religioase, cultul, fac să se contureze, să apară și să se fixeze în conștiință, chipul Domnului, așa cum manipulațiile în diverși reactivi ajută să reiasă pe placa fotografică chipurile prinse. Astfel, misterioasa impregnare rămâne pururi negativă sau se șterge - mă văd într-o zi luminoasă, cu sora mea cea mare de mână, mergând pe drum afară din sat. Deasupra mea, pe cerul verzui, un înger imens, ca un Crist pantocrator pe bolta bisericii... Întreb și acum pe sora mea, care nu-și amintește și crede că am visat. Impresia mea e însă așa de tare și vie, ca și când aș avea o vedenie. Mă

întreb iarăși alergând prin grădină la mama care țesea la război ca să-i spun cu uimire și oarecum speriat de bucurie că mica și zdrențuita cărțulie de cinci bani, epistolia Maicii Domnului, căzută din cer, pe care o purtam în buzunarul de la sân, s-a zăbătut acolo, a pâlăit ca o vietate, dându-mi un semn. D-lor, dacă n-aș fi ajuns medic, cred că aș fi fost preot... Cel mai plăcut joc al meu a fost de-a biserica - nu o maimuțareală și nici o batjocură, ci o reală și sinceră practică copilărească a marilor mistere. Puteam să ne jucăm de-a orice altceva, de ce numai decât să botezăm mieii priori din curte. Sub un nuc imens aveam biserica și altarul după niște perdele. Clopotele ne erau crengile. Însăși mama consimțea să vie uneori la slujba mea și să mă asculte. Pe atunci se scoteau pui de pasăre cu sutele. Și mureau foarte mulți... Credeți că a pierit vreunul necreștinește, fără slujba înmormântării sau neîngropat? Gropițe după gropițe, săpate cu săpălugă de grădină, se înșiruiău mormintele puiloror jeluiți, toți cu cruci de bețișoare la cap și asta nu o dată, ci veri întregi și ani de-a rândul. Mi-amintesc de jalea ce ne-au adus într-o toamnă iernatică moartea a vreo câteva sute de rândunici apucate de zăpadă și adăpostite în pod, în porumbar, prin casă. Toate au răposat, însă toate au avut parte de înmormântare, mi s-ar fi părut un mare păcat dacă nu aș fi făcut-o.

Amintirea rândunicilor înmormântate în pământul copilăriei mele înalță și azi aripi în sufletul meu.

Toate acestea mi-au fost, în fond, o comoară de unde am cheltuit și din care-am trăit după ce-am plecat de acasă, de la 6 ani, în școli, printre străini. Pentru examene m-am rugat și-am dat în genunchi la icoane, până în primele clase de liceu. Multă vreme, dorul de acasă, vitregia vieții de internat și de gazdă mi le-am consolat citind cu plânset psaltirea pe care o purtam la mine, însușindu-mi pentru mine toate revendicările lui David. Încetul cu încetul însă, impresiile s-au acoperit cu praful orașelor și credința am uitat-o. N-a fost o apostazie, nici măcar tăgadă sau luptă. Am trecut prin studii științifice și prin toate vămile materialismului numai cu mintea, nu cu sufletul. Până și socialismul, atotbiruitor pe atunci, a trebui să îmbrace pentru mine o haină sentimentală, poporanism, ca să ader la el. D-lor, nu mai eram religios, nu mai eram creștin, dar tot cu Felix Dantec și alți iluștri atei, nu eram nici păgân, nici ateu. Rămăsesem credincios prin temperament. Un simț al orientării de natură religioasă mă purta și atunci prin viață. N-am avut nici o criză de credință. Și pe încetul, așteptarea cea de la început pusă în alți termeni acum intelectuali, nu mistici, a pus iar stăpânire pe mine.

Instinctul m-a dus la filozofie și la metafizică. Din liceu începusem să citesc lucrări de psihologie și morală. Am ajuns curând la Schopenhauer și nu-mi pare rău. El m-a condus la Upanișade și la Buda. Din anii întâi de litere, psihofizica și psihopatologia dincolo de Sergio, Wundt și Hofding m-au dus la medicină, pe

urmele lui Vaschide, ale lui Pierre Janet și ale lui William James cu experiența lui religioasă.

Dar și la medicină aceeași uitare de credință: nici sub mușchi, nici sub scoarța creierului, nici în bolnavul spitalelor nu era D-zeu. Studiul e așa de mecanizat în nerv, de meschinizat în celulă, așa de ucis în semnul clinic, încât adevărul, primul bolnav e cel pe care-l întâlnești după ce scapi de școală. D-lor, viața socială cu răspunderea și greutățile ei a început iarăși să răscolească vechiul instinct aproape uitat. Șezusem până acum pe o redie a mării și făcusem semne cu degetul pe nisip. Anii de studiu trecuseră însă. Viața m-a zvârlit în mare și trebuia să înot. Căsătorit acum și cu copii, surghiunit într-o plasă de munte care cu toți cei 60 de km în lung, 60 în lat, se strânge ca un laț de hingher, am început să scot capul din apă și să trag aer în sus. Numai așa mă puteam ține deasupra. Am dat din mâini violent, m-am agitat, adică am scris lucruri din fericire azi pierdute.

Am alergat la tot ceea ce atunci, sunt mai bine de 30 de ani, ispita o minte înțercată de credință, și hrănită științificește, materialist, pozitivist, evoluționist. Litre, Claude Bernard, Aug. Comte, Darwin, Spencer. La începutul lumii, ziceam cu ei, va fi fost D-zeu, așa cum la începutul pomului a fost sămânța. Dar cine mai caută sămăntura în chaosul teluric din care a răsărit tulpina? Dumnezeu stă sus în roadele ramurilor noastre. La o parte adică cu fastele și arhivele cosmogoniilor divine. Dar ramurile îmi rămăneau mai sterile. Nemulțumit, am dezertat și am trecut la vrăjmași. Am cunoscut Kabala din studii, mai ales ale lui Frank și Karpe, am citit Seferul, cu comentariile lui, am practicat pe rozcrucienii lui Peladan, am cercetat iluminismul filosofului necunoscut, am rămas îndelung la teosofie, de la gnoza la Pista Sofia, prin Fabre d'Olivet. Saint Yves D'Alveidre, Eliphas Levy și Papus, până la modernii Schure, Rudolf Steiner, M-me Blawatzky, Annie Besant și câți alții.

Dar nu m-am afiliat la nici o societate secretă, n-am aderat la nici o sectă și nu sunt un inițiat, de teamă să nu-mi îngredesc libertatea. Am simțit că nicăieri nu pot fi mai liber decât Dumnezeu. El e unica libertate a omului.

Am respins de la început spiritismul, atât cel radical al lui Alan Kardec, cât și cel pseudo-științific al lui Crooks.

Am cultivat cu emoție pe Carly, pe Emerson, și prin ei pe Novalis, m-am entuziasmat de Maeterlinck ca să mă-ntorc apoi la Platon, și la neoplatonicieni.

Vă mărturisesc, m-a interesat această preumblare și m-am complăcut așa cum mi-ar place să mă plimb într-o galerie închisă cu vitralii colorate. Treci printr-o dungă de galben mâhnit, intri în alta de roșu aprins, ca să pășești într-o a treia de violet mistic.

Dar am sfârșit prin a dori lumina cea albă, cea adevărată, și-am ieșit afară cu ochii pe cer. Culorile acelea erau numai calități ale ei, nu era lumina

esențială. Câte ceva din aceste studii și transmigrații se reflectă în poeziile mele. Vedeți, ca pe o masă de joc de noroc, bila minții mi-a alergat șovăind pe dinaintea fiecărui număr. Dar bila nu s-a oprit. Se împotrivesc înclinarea temperamentală a tablei, fundamentul organic al alcătuirii. Credința mă poartă mai departe spre acel loc fără număr de unde nu mai e nici o întoarcere.

D-lor, așteptarea cea mai sigură și neistovită cu care mi s-a deschis zarea copilăriei mele, care îmi va închide orizontul vieții de aici, este cred așteptarea lui Dumnezeu, care deși ascuns, nu-mi e necunoscut. Îl aștept. Și suprema aventură care isbește visul și basmul unei vieți e că are să vie.

Nu vă ascund că știința poate interpreta această întoarcere spre credință ca o involuție, o înapoiere la mentalitatea primitivă a omului necivilizat. Ca pe o slăbire și o eclipsare a funcțiilor superioare ale creierului, năpădite de răscoală funcțiilor subordonate, interioare, localizate sub scoarță și care a pus mâna pe cârmuire. Complexe vechi magice, străvechi refuzări, știința lui James Williams le respecta și le recunoștea puternica lor realitate sacră..., mai mult ca știința de azi a lui Freud. Dar nu pentru curiozitatea științifică de psihologie fiziologică ne-am descoperit noi sufletele aici. Dacă n-ar fi fost ascultate de fiecare dintre Dvs., cu emoția propriei lor confesiuni, în identitatea de sentimente și sinceritate, aceste mărturisiri pentru Dvs. ar fi ridicole copilării, iar pentru mine, inutile profanări.

Ceea ce vă pot afirma, sfârșind, este că pregătirea științifică, studiile medicale, cunoștințele de filosofie și tot câștigul meu în celelalte domenii de cultură, artă, literatură, în loc să mă depărteze, m-a apropiat de credință. Unilateral aș fi fost poate un ateu naiv, un simplist negativ. Cu cât mai poliedric, cu atât am avut loc pe unde să străbată experiențe complexe, puncte de vedere noi, interferențe de doctrine, puțință de comparații, lumină mai multă. Iar din toate, sinteza că neapărat credința trebuie să stea la temelie spiritului omului normal. Căci e o tristă unilateralitate traiul într-un spațiu cu o singură dimensiune morală, a trăi de pildă numai în bucurie sau numai în durere. Viața e multidimensională. La cele două laturi de jos, pământestești, le-aș zice dimensiuni pasionale - bucuria și durerea - la care se limitează materialismul, trebuie să adăogăm o a treia înălțime, dimensiunea spiritualității... și transfigurându-ne să trecem în a patra dimensiune metafizică, în extaz și sfințenie. Dar numai în credință ne putem construi un spațiu de viață mai presus de al târâtoarelor, arhitecturat cu dimensiunile adâncirii și înălțimii în infinit.

Vasile Voiculescu, confesiune rostită în fața studenților de la Teologie din București - Revista *Gândirea*, Anul XIV, nr. 8, octombrie 1935.

Tango cu diavolul

Mihail Bulgakov reprezintă un accident al sorții, un caz de magie politică și un mesaj din lumea celor cărora li s-a interzis să cuvânteze. A murit la 49 de ani de o nefropatie congenitală, în propriul său pat.

Totul îl predestina glonțului sau morții prin înfometare îndărătul sârmei ghimpate.

Fiu de teolog cunoscut, ofițer medic în armata albgardistă, frații ce au luptat în armata albă împotriva bolșevicilor stabiliți la Paris.

Aceasta în condițiile în care erai împușcat chiar dacă nu ai făcut nimic, strict pentru origine socială.

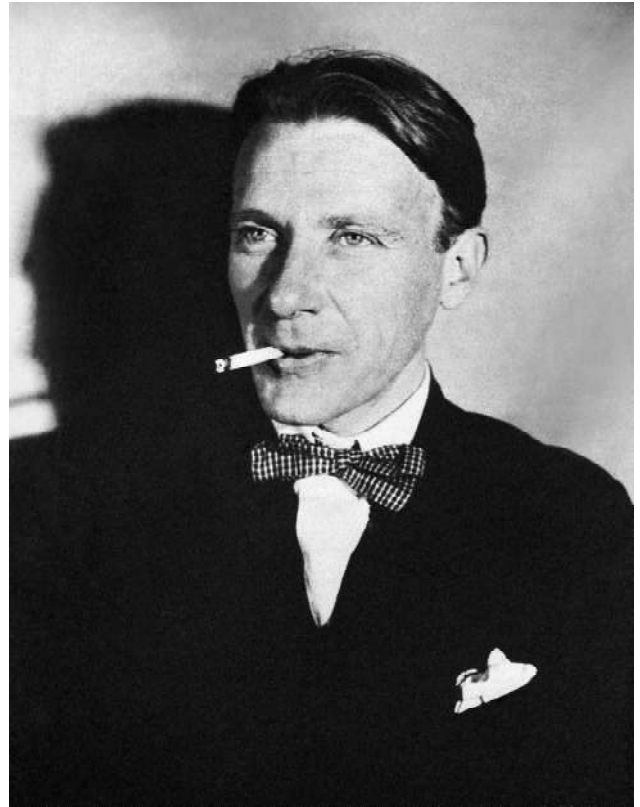
O rudă de a mea, basarabean, ofițer în armata imperială rusă în timpul Primului Război Mondial, mi-a povestit cum se făcea trierea. Te puneau să arăți mâinile: ai bătăături, ești de-ai noștri. N-ai bătăături pe mâini, glonțul.

În aceste condiții, Bulgakov și-a permis să fie scriitor satiric, să susțină public dreptul la libertatea cuvântului („un scriitor căruia i-ar trece prin cap să demonstreze că nu are nevoie de libertatea cuvântului ar semăna cu un pește care ar încerca să convingă lumea că poate trăi fără apă”), un scriitor care a cerut repetat, public, să părăsească țara pentru a pleca în Occident. A fost un scriitor care după ce că a activat în armata albă antibolșevică și-a permis să scrie un roman „Garda Albă”.

A publicat într-o revistă literară a emigrației, „Nakanune”, ce apărea la Berlin! Aici au apărut „Însemnări pe manșetă”.

Ai zice că e un masochist care provoacă repetat și inconștient soarta.

Bulgakov începe să scrie în Rusia lui Lenin, părinte al terorii de stat. Lenin este cel care a declarat și pus în aplicare „cu cât vom ucide mai mulți popi, cu atât mai bine pentru revoluție”, care disprețuia intelectualii, ura țărănimea și față de care marii dictatori ai lumii care i-au urmat par niște figuri pale, lipsite de imaginație în domeniul barocului actului de exterminare. Lenin disprețuiește poporul rus, o afirmă deschis și repetat. Pe toți intelectualii de valoare i-a încărcat pe niște vapoare și i-a expulzat din țară.

Realitatea este sângeroasă, flămândă, arbitrară. Chit că așa-zisa Revoluție a fost inițiată de mica burghezie alogenă, domnia mârlnăiei agresive și îmbătată de dispariția opreliștilor este nota dominantă. Încălecând Rusia, Lenin și banda sa au lăsat-o flămândă.

Ca șandramaua sa politică să supraviețuiască, Lenin este obligat să introducă NEP-ul (Noua Politică Economică) când, alături de dezmățul forțelor de represiune, este tolerată inițiativa particulară. Rezultatul este apariția unei himere politico-economice, înfiorătoare, dar și barocă. Un baroc al mârlnăiei și al neamului prost înflorit în veleitățe și omnipotență. O lume fantasmagorică și sângeroasă care a creat și o literatură fantas-magorică.

În ciuda represiunii, a vigilenței, au apărut și opere satirice, chiar mai mult impregnate de fantasticul cotidian, din care unele au răzbit la lumină asemenea ierburilor ce cresc printre crăpăturile învelișului de asfalt.

Bulgakov începe să scrie de la vârsta de 29 de ani, renunțând la medicină. Devine un reprezentant major al satirei ruse, reușind să publice peste 200 de povestiri și nuvele. Între acestea, *Diavoliada* (1924) și *Ouălele fatale* (1925).

O nuvelă majoră „Inimă de câine” este confiscată de către poliția politică sovietică. Va apărea doar postum și după multă vreme și foarte departe, mai exact în 1968, într-o revistă rusească din Germania de Vest.

Ulciorul nu merge de multe ori la apă! La 7 mai 1926, i se face o percheziție domiciliară și i se confiscă numeroase manuscrise, inclusiv propriul său jurnal zilnic intitulat sugestiv „Sub talpa cizmei”. De aproape un an era filat în mod deschis, fără jenă, pe stradă. Să știe, să bage la cap. Jurnalul comentează succulent politica, șefii țării, cotidianul, stările sale sufletești, relațiile cu femeile (în scurta sa viață a avut trei neveste). Era deja, un scriitor celebru, chit că marginalizat, și se pare că membri ai Biroului Politic (cupola comunistă!) s-au înghesuit să citească aceste pagini. În inconștiența sa, Bulgakov nu s-a speriat, nu s-a îngropat, ci a făcut scandal. A protestat la Rîcov, șeful guvernului. Timp de ani de zile a făcut scandal să i se restituie acest document profund personal (și care, ieșind din pântecul nesățios al KGB-ului după căderea comunismului, va fi publicat în Franța, în 1992).

În 1926, Bulgakov dramatizează romanul „Garda Albă” sub numele „Zilele Turbinilor”. Succesul a fost fulgerător, chit că critica proletcultistă a sărit la gâtul piesei.

În 1929, scriitorului i se restituie jurnalul confiscat. De îndată ce îl primește, rupe și deșiră paginile și le aruncă în foc. Viața sa intimă fusese pângărită de securiști. Jurnalul n-a dispărut, căci „băieții” i-au dat originalul și și-au făcut copii. Securitatea este o instituție strângătoare!

Lenin, lovit de dambla, moare în 1924 după ce, timp de un an, fusese o legumă. Noul stăpân al Rusiei este Iosif Djușașvili, gruzinul ce și-a luat numele de Stalin.

Stalin, elev al școlii de popi din Tbilisi (elev excelent de altfel, dotat intelectual), are certe interese culturale. În tinerețe a scris versuri, după unii, bune. Este un om care citește mult. Dar „stăpânul” este un paranoic dominat de cruzime. Diagnosticul de paranoia i-a fost pus de celebrul neuropsihiatru rus Behterev, chemat

să îl consulte pentru o paralizare a membrului superior. Numai că academicianul Behterev era neuropsihiatru. Șocat de faptul că a descoperit că statul este condus de un bolnav psihic, își împărtășește descoperirea câtorva cunoscuți. Îi mai rămân de trăit câteva ore după aceasta, va fi otrăvit la Balșoi Teatr din Moscova (tartine cu icre negre otrăvite) și înmormântat cu onoruri naționale.

Stalin este fascinat de piesa lui Bulgakov. Va asista la 15 reprezentații. Aplaudă de fiecare dată. Dar fascinația nu îl face să promoveze un dușman ideologic. Piesele lui Bulgakov sunt interzise, din 400 de articole critice care se publică, 390 sunt injurioase și aproape că îi cer moartea.

În 1930, fără mijloace de existență, exclusiv din viața literară, Bulgakov face o mișcare de o nebulie provocatoare care ar fi costat viața oricui. Adresează o scrisoare Securității și una identică lui Stalin. „În persoana mea, un dramaturg, autor a cinci piese, cunoscut în URSS și în străinătate, se află la ora actuală condamnat la mizerie, să trăiască în stradă, dat pradă morții. În URSS, orice autor satiric este un dușman al regimului. Sunt un înflăcărat apărător al libertății cuvântului.”

Bulgakov cere să i se dea dreptul de a părăsi țara împreună cu soția. Nu va primi acest drept. Dar nici nu va dispărea în hăul penitenciar sau nu va muri de foame. Este numit imediat regizor adjunct al unuia din marile teatre. Dar interdicția de a publica practic se păstrează.

Scrisoarea lui Bulgakov se suprapune unui alt eveniment. Sinuciderea lui Maiakovski. Maiakovski era poetul oficial al regimului. Perfidul Stalin își mută dibaci piesele de șah. Îi va da un telefon personal lui Bulgakov. Și îl asigură că va primi un loc de muncă.

Stalin aprecia doi scriitori, nu politic, ci artistic. Anume pe Pasternak și pe Bulgakov. În lumea represiunii totale, nici unul dintre ei nu a făcut pușcărie. Aceasta în condițiile în care Bulgakov, morfinoman, nevropat, om cu mândrie aproape sinucigașă, a fost perpetuum provocator. Dar Stalin era diabolic. Cuvântul vine de la grecescul *diabolei*, dedublare. Protejându-l fizic, a fost asemenea motanului care a îngrozit toată viața șoricelului, îmbibându-se de satisfacția groazei ce o trezea.

De altfel, în timpul războiului, papa i-a considerat ca fiind diabolici și pe Stalin, și pe Hitler și a practicat

exorcizarea de la distanță a acestora.

În 1936, apare în *Pravda* un articol de fond (articol de fond în principalul cotidian al Partidului!) „strălucire exterioară, conținut fals”, care distruge opera lui Bulgakov, *Molière*.

Pasternak este atacat în mod similar. Dar nici unul dintre cei doi nu este arestat.

Teroare ideologică împotriva intelectualilor este unul din exemplele „diaboleinului”. Căci, în 1937, toți criticii Partidului care i-au atacat (evident la ordin!) pe Pasternak și Bulgakov vor fi împușcați.

Bulgakov începe să simtă fascinația Diavolului. Și vrea să se facă frate cu dracul. Vrea numai să treacă puntea sau mai mult?

El este obsedat de Molière, autorul dramatic satiric care beneficia de protecția și simpatia lui Ludovic al XIV-lea în timp ce își bătea joc vârtos de nobilime.

Pușkin, genial, dar cu grave tulburări de comportament, a fost cenzurat personal de severul țar Nicolae I (în timp ce liberalul Alexandru I l-a exilat pentru batjocorirea credinței într-o scrisoare privată, deschisă de cenzură).

Realitatea este o fantezie a aleatorului și a bunului plac.

Într-o lume ieșită din țâțâni se poate întâmpla orice. Într-o astfel de lume, nu există o limită clară între posibil și imposibil.

Capodopera lui Bulgakov „Maestrul și Margareta” este barocul unei lumi ce și-a pierdut reperele, în care teroarea este combătută prin magie.

În fond, supraviețuirea fizică a Maestrului a fost, în condițiile Rusiei Sovietice, un act magic în care a intervenit fără îndoială Volandul gruzin.

Romanul a fost început în 1928 și terminat în 1930. Este o primă versiune ce a fost arsă, căci scriitorul este un îndrăzneț, înecat periodic de valul panicii sindromului „în așteptare”. În următorul an (anul marii terori), termină a treia versiune. Până în 1940, anul morții sale, când și orbește, lucrează la o a patra versiune pe care o va șlefui ultima sa soție, asemeni nevastei lui Dostoievski, secretară, infirmieră, critic.

A știut Stalin de cartea în care era prezentat asemenea Diavolului? În mod cert da, dar în cartea sa, Diavolul este Stăpânul.

Dar motoul este din Goethe: „Eu sunt parte a unei puteri care mereu vrea răul și mereu înfăptuiește binele.”

Stalin este prezentat faustian. Și mulți speră că Stalin va opri golănia comunistă. Reprimarea oamenilor lui Lenin (și ei criminali notorii) nu displăcea.

Scriitorul de emigrație V. Șulghin, în cartea *Anul 1920*, scria: „Lenin și Troțki nu pot renunța la socialism. Ei trebuie să ducă acest sac până la sfârșit. Atunci va veni cineva. Acesta va fi un om cu adevărat Roșu prin puterea volițională și cu adevărat Alb prin obiectivele pe care le urmărește. Acesta va fi un bolșevic prin energia sa și naționalist prin convingerea sa.”

Stalin a ordonat, când era șef militar în timpul războiului civil la Țarișin (care va deveni Stalingrad), ca toți ofițerii vechii armate ce luptau de partea roșilor angajați de Troțki să fie executați, dar același Stalin a reacționat diferit când s-a turnat un film cu albi. Marele regizor alogen a vrut să-i batjocorească prezentându-i ca pe niște paiate. Stalin a devenit palid ca hârtia de furie. Una era împușcarea ofițerilor, alta batjocorirea Imperiului. Acum, imperiul rus colorat în roșu îl moștenise el, era al lui.

La aniversarea a 60 de ani, la operă, a fost spectacolul festiv cu „Dau viața pentru Țar”, reintitulată *Ivan Susanin*, operă ce a avut premiera la încoronarea lui Nicolae al II-lea. Opera lui Glinka. Este o operă în care se cântă imnul țarist.

Tot cu ocazia împlinirii vârstei de 60 de ani, Bulgakov a primit comandă să scrie o piesă despre tinerețea revoluționară a lui Stalin.

Marele său vis, înfrățirea cu Diavolul, tindea să devină realitate.

Omul care a trăit fantasticul și l-a transpus în literă a ignorat spiritul acestuia. A încercat să râmeze. S-a dus să cerceteze în arhive tinerețea Zeului îndrăcit. Doar că zeul, în tinerețe, fusese turnător al poliției politice țariste și belirea arhivelor a fost una dintre grijile sale majore. A turnat nenorocitul pe alții în cadrul aceleiași filosofii utilitariste, necruțătoare, cu care a ucis ulterior.

Bulgakov a avut imaginație, dar nu a avut intuiție. I se retrage comanda, proiectul se prăbușește și este de toată mirarea că nu a sfârșit-o prost! Băgase singur mâna în viespar!

A avut bunul-simț să moară în câteva luni, în martie 1940.

Dracul n-are sentimente!

Nicolae Bacalbașa

Demonul și un tânăr la bordel, desen al lui Pușkin

Un bâlbâit dăruit de luciditate

S-a născut într-un mediu favorizat, fin, de diplomat englez, la Paris, dar soarta i-a fost potrivnică. A rămas orfan de mic și a fost crescut de un unchi, om la al cincilea deceniu de viață, preot de provincie în sud-vestul Angliei. A fost un om „însemnat” și aceasta i-a marcat viața. Era bâlbâit.

„Eram scund, rezistent, dar nu puternic. Mă bâlbâiam, eram timid și bolnăvicios. Nu mă atrăgea sportul, atât de important în viața englezilor. Din aceste cauze sau prin născare, instinctiv, mă feream de oameni, ceea ce făcea să nu am relații cu ei. În diverse momente ale vieții, am ținut la anumiți oameni. Dar față de oameni în general, nu am avut niciodată simpatie.”

Bâlbâiala îl va separa nu numai de oameni, ci și de Dumnezeu. Respins de oameni, s-a apropiat de Dumnezeu. Dar crezând în iluziile copilăriei în omnipotența Dumnezeului său, s-a rugat fierbinte să fie dezlegat de blestemul betesușului. Nu s-a așteptat să fie refuzat. La vârsta adultă, despărțirea de sacru s-a făcut pe baze raționale.

Despărțit de oameni și de Dumnezeu, i-a rămas luciditatea. Și a descoperit că fusese înzestrat cu un minunat meștesug al ogiorii, turnând suferința și trăitul în literă.

Un alt „din bube, mucegaiuri și noroi”...

A început să scrie literatură ca student la medicină. S-a apucat să scrie spontan, nedeliberat, prin atracție totală inexplicabilă, parcă „prescrisă”. Să fie acesta un răspuns târziu al divinității la rugile sale?

Literatura a devenit nu doar principala sa ocupație, ci și filosofia sa existențială. El a înțeles că pe această cale, tot răul este spre bine.

Dintre toți oamenii, doar artistul este liber.

„Toate păcatele și nebuniile, nenorocirile, iubirea neîmpărtășită, defectele fizice, bolile, nevoile, speranțele distruse, înjosirile, pe toate scriitorul are puterea să le tranșează, să le topească în strofă, cântec, povestire.”

A avut o viață lungă (1874-1965) și s-a bucurat pe tot parcursul acesteia de succes. A ajuns unul dintre cei mai citați scriitori englezi ai secolului XX. Paradoxul este că acest scriitor englez a învățat franceza înainte de a vorbi engleza, s-a născut și a murit în Franța. Un alt paradox este succesul constant al unui, dacă nu mizantrop, atunci cel puțin înstrăinat.

L-a iubit constant publicul, mai puțin critica. „Nu-mi fac iluzii despre locul meu în literatură. În toată Anglia, doar doi critici cu reputație s-au aplecat să mă aprecieze cu seriozitate, iar tineri capabili care scriu despre literatura contemporană nu mă amintesc niciodată. Nu am nici o pretenție. Este absolut natural.

Portretul lui W. Somerset Maugham realizat de Graham Sutherland (1949), Galeria Tate, Londra.

Eu niciodată nu m-am ocupat de propagandă.”

Critica a afirmat că nu a fost profund și cu adevărat original. În realitate, inacceptarea sa s-a datorat faptului că nu a voit și nu a acceptat niciodată să fie *trendy*.

William Somerset Maugham a fost un scriitor nonconformist care nu a acceptat niciodată dogma, normarea nescrisă, dar unanim impusă, a unei mafii literare și critice. „Nu vreau să fiu apreciat mai bine decât aș merita-o. Cei ce mă plac să mă ieie așa cum

sunt, iar restul nu au decât să nu mă accepte. Am mai mult forță de caracter decât inteligență și mai mult inteligență decât talent înăscut.”

Maugham este un stilist, povestitor, filosof. Nu este un scriitor elitist, este democratic în sensul în care o enormă capacitate empatică te prinde în vârtejul considerațiilor sale despre viață, anihilându-ți reticențele și apărările naturale. „Sunt învinuit că în cărțile mele prezint oamenii mai răi decât ar fi ei în realitate. Cred că nu am nici o vină. Pur și simplu prezint anumite trăsături de caracter pe care mulți scriitori preferă să le ignore. Cred că cea mai importantă caracteristică a omului este inconsecvența. Nu îmi aduc aminte să fi întâlnit vreodată o personalitate coerentă. În om pot exista trăsături incompatibile și chiar să rezulte din această coexistență o impresie de armonie.” „Nu înțeleg cum oamenii își permit să își judece semenii când ar trebui să se oprească numai privind-și gândurile. O bună parte a vieții o petrecem în visări, cu cât suntem mai imaginativi, cu atât visarea este mai diversă și mai colorată. Ar accepta cineva vreodată să devină publice? Nu, ne-am fi prăbușit de rușine. Am urla că nu am fi putut fi niciodată atât de ticăloși, răi, meschini, pofticioși, duplicitari, orgolioși și sentimentali. Visările noastre, în aceeași măsură parte a noi înșine ca și faptele, ar trebui să trezească responsabilitate în mod egal.”

Pe undeva, Maugham dă de înțeles că răul stă în om. Adevărul naște ură, spunea Terențiu. Numai că lui Maugham i s-a iertat adevărul, artistic distilat (a fost un mare, desăvârșit stilist), căpătând dragostea cititorilor și recunoașterea secolului XX, repetate ecranizări ale operelor sale. A fost unul dintre cei ce și-au permis să trăiască exclusiv din scris (nu au fost mulți!) încă de la debutul său, abandonând medicina. A practicat și o altă meserie, nu de nevoie, ci din pasiune.

Maugham a fost un jucător care a descoperit sportul politicii. Dar a unei politici cu totul speciale. A colaborat cu serviciile secrete ca agent diplomatic la vârf, neoficial, jumătate agent de influență. În lunga sa viață a făcut-o și în Primul Război Mondial, și în cel

de-al doilea. Despre oamenii politici de la vârf pe care i-a cunoscut vorbește ca despre indivizi banali și deseori primitivi.

O condiție a reușitei este oratoria și capacitatea de a menține interesul auditorilor. Dar se pare, afirmă Maugham, că trebuie un talent specific, necorelat cu restul talentelor recunoscute ca atare. A fost divers și prolific.

În teatru a avut mare succes: *Lady Frederick* (1907), *Soția fidelă* (1927), *Pentru serviciile depuse* (1932). Sunt piese în care critică cu aciditate viața socială.

A fost celebru prin romane: *Robie* (1915), *Luna și doi bani jumătate* (1919), *Prăjituri și bere englezească* (1930), *Ascuțișul lamei* (1944). Esențial, deși poate nu atât de gustat, a fost romanul său despre Machiavelli, *Atunci și acum*. Este un eseu în chip de roman, despre istorie și popor (mai exact populație). Titlul cărții se explică prin moto-ul său: *Plus ça change, plus c'est la même chose*. Cu cât se schimbă mai mult, toate rămân aceleași!

Cheia istoriei este în firea ticăloasă (eufemistic contradictorie) a primatelor bipede.

A excelat în genul scurt, a scris eseu filosofic (*Bilanț*).

Eu, unul, îl iubesc, i-am respirat cu nesaț eleganța sceptică, dar am fost și lovit, năucit de cartea sa *Robie*. Este o carte fundamentală în istoria culturii și în istoria cuplului. Poate fi istoria unei iubiri neîmpărtășite și batjocorite, dar în fapt este revelația cum suntem din concepție robiți și vânduți de hormoni. Ne naștem sclavi!

În cartea sa testament *Bilanț*, doctorul bâlbâit care a căutat fericirea și a primit în schimb succesul (cadoul unei societăți pe care nu o respecta, căci a înțeles-o și și-a asumat, spre deosebire de alții mai necinstiți, înțelegerea) menționează CALEA în această lume absurdă. Îl citează pe Fray Luis de Leon: „Frumusețea vieții constă în necesitatea ca fiecare să acționeze potrivit firii și îndatoririlor sale.”

Zero opțiuni!

Totul este prescris și impus. De genă și de Ceilalți.

Nicolae Bacalbașa

* * *

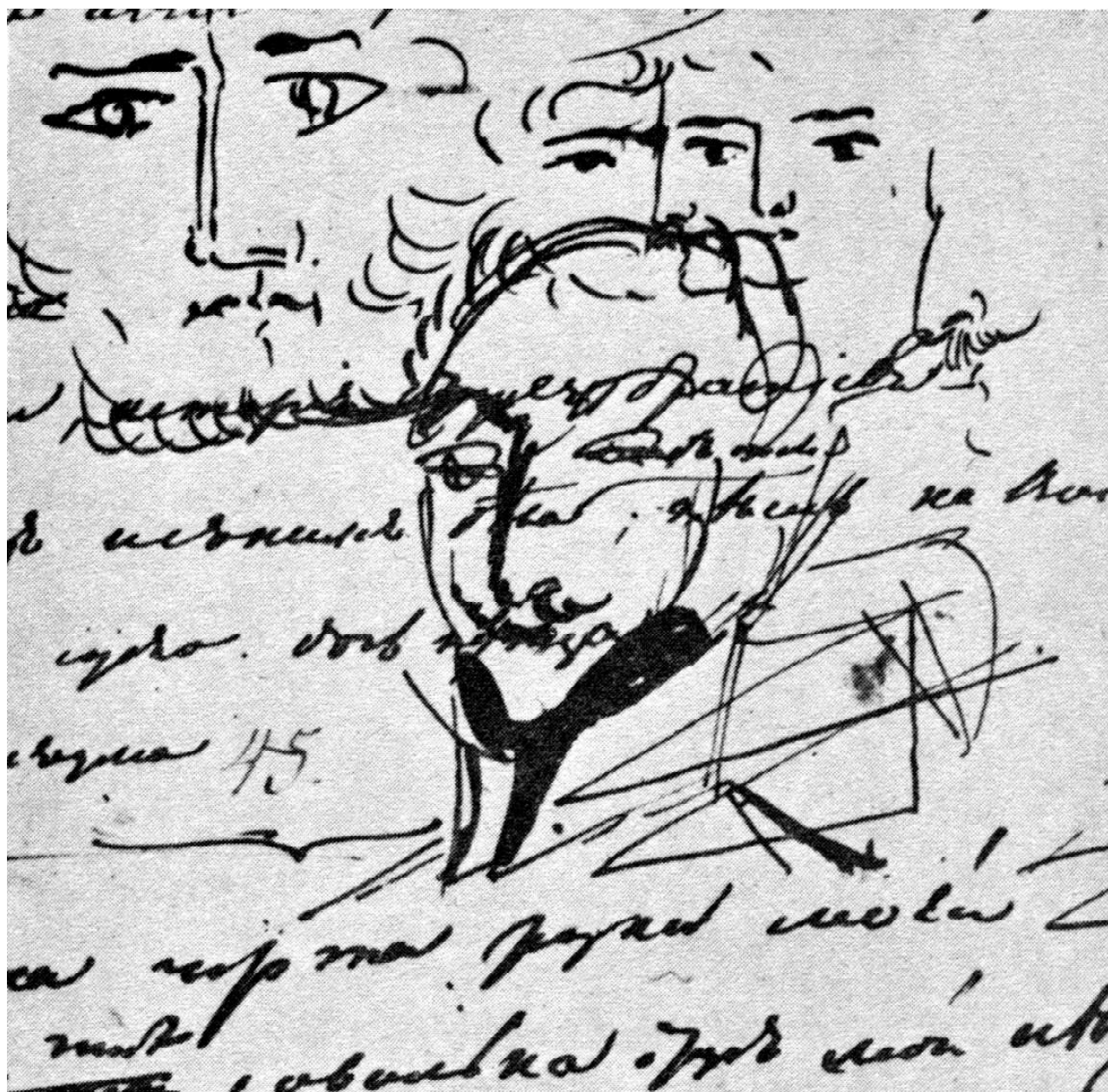
* Am început să scriu în mod cât se poate de firesc. La fel cum înnoată rața pe eleșteu. Niciodată nu mi-am revenit din uimirea de a fi scriitor; nu eram menit cu deosebire acestei profesii față de care nu aveam o înclinație specială și nu înțeleg de unde o asemenea chemare la mine. De o sută și mai bine de ani, cei din familia mea au fost juriști. Potrivit *Dicționarului Biografiilor Naționale*, bunicul meu a fost unul din cei doi fondatori ai Societății Legislative, iar în catalogul Bibliotecii de la British Museum există o lungă listă a lucrărilor lui de drept. A scris o singură carte cu alt profil și anume o culegere de eseuri, colaborări ale sale la serioase reviste ale vremii și pe care, din modestie, nu le-a semnat. Am văzut o dată cartea, un

frumos volum legat în piele, dar n-am citit-o și de-atunci n-am mai putut pune mîna pe nici un exemplar. Îmi pare rău, deoarece aș fi aflat din paginile lui ce fel de om a fost. Devenind secretarul Asociației pe care o întemeiase, a locuit mulți ani pe Chancery Lane, iar cînd a ieșit la pensie, retrăgîndu-se într-o casă de pe Kensington Gore cu vederea spre Kensington Park, a primit în dar o tavă, un serviciu de ceai și unul de cafea, precum și un candelabru de argint, afît de masive și de uvrajate încît de-atunci n-au încetat să constituie o complicație pentru urmași. Un bătrîn avocat pe care l-am cunoscut în copilărie mi-a povestit că, pe vremea cînd era stagiar, a fost invitat o dată la cină la bunicul. Acesta a tăiat friptura,

apoi servitorul i-a întins o farfurie cu cartofi copti în coajă. Nimic mai gustos decât un cartof copt, cu unt, piper și sare, dar după cât se părea, bunicul nu era de aceeași părere. S-a ridicat de pe scaunul lui din capul mesei, a luat cartofii de pe platou și i-a aruncat unul câte unul în portretele de pe perete. Apoi, fără o vorbă, s-a așezat din nou și și-a continuat masa. L-am întrebat pe prietenul meu ce efect a avut această purtare asupra celorlalți oaspeți. Mi-a răspuns că nimeni nu i-a acordat nici o atenție. Mi-a mai spus că bunicul era cel mai urât om din câți cunoscuse. M-am dus la sediul societății, pe Chancery Lane, să mă conving cu ochii mei dacă fusese într-adevăr chiar atât de urât, căci există acolo un portret al lui. Dacă ceea ce spunea bătrînul domn era adevărat, pictorul îl flatase cu nerușinare pe bunicul; îl zugrăvise cu niște ochi frumoși de culoare închisă, sub sprîncenele negre, străbătuți de-o licărire ușor ironică; nasul drept, gura energică și buzele pline, roșii. Părul negru vîlvoi îi venea la fel de

bine ca și domnișoarei Anita Loos. Ținea în mîină o pană de scris, iar alături se ridica un vraf de cărți, fără îndoială ale lui. Deși purta un costum negru, nu arăta atît de impunător cum mă așteptam, ci avea un aer puțin răutăcios. Cu mulți ani în urmă, rînduind hîrțile unuia dintre fiii lui, adică ale unchiului meu, care murise, am dat peste jurnalul pe care îl ținuse bunicul cînd, în tinerețe, la începutul veacului al XIX-lea, făcuse ceea ce mi se pare că se numea micul tur, Franța, Germania și Elveția; și-mi amintesc că, descriind cascada nu prea grandioasă a Rinului la Schaffhausen, aducea mulțumiri Atotputernicului care crease „această impresionantă cataractă”, oferind astfel „bietelor sale făpturi prilejul de a-și vedea propria nimicnicie în comparație cu prodigioasa grandoare a operei sale.”

* *Bilanț*, W. Somerset Maugham, Editura Univers, 1982

Pohod na Sibir

Gheorghe BACALBAȘA

De Achile Sari am auzit prima dată în 1994, la mijlocul primei domnii constituționale a lui Ion Iliescu. Timpul o luase pe repede înainte și istoria își ieșea din țâțâni.

Mai întâi au fost evenimentele din Decembrie 1989, apoi Mineriada cea Mare.

Pe vremea când manifestam în Piața Universității, nu aveam cum să știu că în țară sunt douăzeci de mii de luptători GRU.

Luam bătaie de la oamenii negri sub privirea vigilentă a oamenilor roșii.

Omuleții verzi nu se inventaseră încă.

Mai apoi s-a surpat pe dinăuntru Imperiului Sovietic.

În 1994, nimeni nu înțelegea unde se situează România și spre ce urma să se îndrepte.

1994 este anul apariției lucrării „Pohod na Sibir”.

„Pohod na Sibir” descrie, cu pana unui participant la evenimente, dezastrul armatei române pe frontul Don-Stalingrad și patimile supraviețuitorilor.

Ce căutam noi acolo și dacă aveam sau nu de ales este o altă poveste.

Pline de morți sunt cimitirele istoriei.

Să ne cinstim morții noștri.

„Pohod na Sibir” este o spovedanie a celor învinși, demers care o alătură unor opere celebre ca „Pe aripile vântului” de Margaret Mitchell sau „Ghepardul” de Giuseppe Tomasi di Lampedusa.

Mitchell, Giuseppe Tomasi di Lampedusa, cât și Achile Sari au fost autorii unei singure cărți.

Atâta doar, cartea lui Achile Sari nu are nimic din orgoliul sfidător al celor două romane care și-au câștigat ferm locul în istoria literaturii universale și pe baza cărora s-au turnat două filme celebre.

Dacă cele două au măreția unor catedrale, „Pohod sa Sibir” a fost scrisă sub zodia modestiei aparente a mănăstirilor moldave.

Toate trei au fost întâmpinate cu dușmănie de unii, căci adevărul naște ură, ne avertizează

Terențiu.

Sunt destui care se agită și azi să interzică „Pe aripile vântului”.

Giuseppe Tomasi di Lampedusa s-a plimbat mult timp pe la diverse edituri cu manuscrisul sub braț.

În Italia postbelică, opera sa a fost considerată de redacții ca fiind elitistă, neinteresantă pentru masele largi populare.

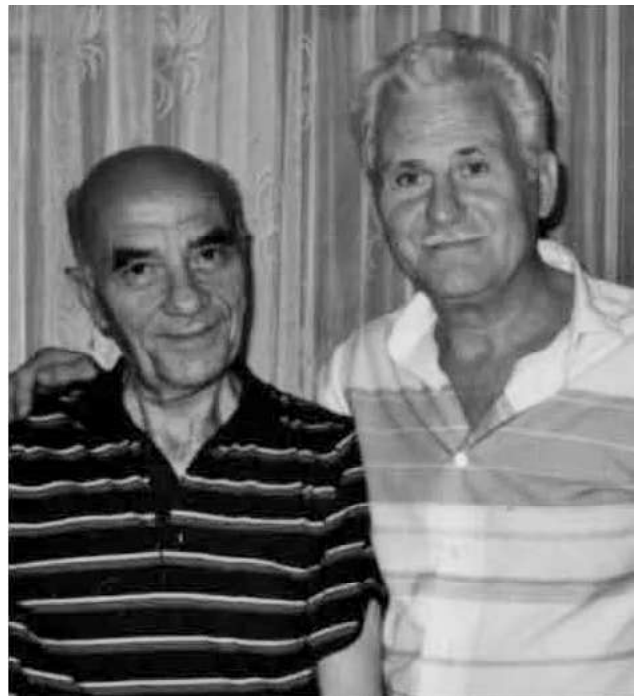
„Pohod na Sibir” a apărut în editura Venus, pe o hârtie aproape ca cea de ziar și fără a beneficia de critica de întâmpinare.

Pentru cei care încearcă să înțeleagă istoria ultimei sute de ani a patriei noastre, „Pohod na Sibir” este o carte fundamentală. Reprezintă prohodul, *nisa solemn*, recviemul visului României Mari căreia tocmai ne pregătim să-i serbăm centenarul.

O carte care va rămâne.

Și în spatele ei, ca o fantomă căreia de abia dacă i se distinge conturul, autorul: Achile Sari.

Medic, deținut politic, aromân și, nu în ultimul rând, scriitor.

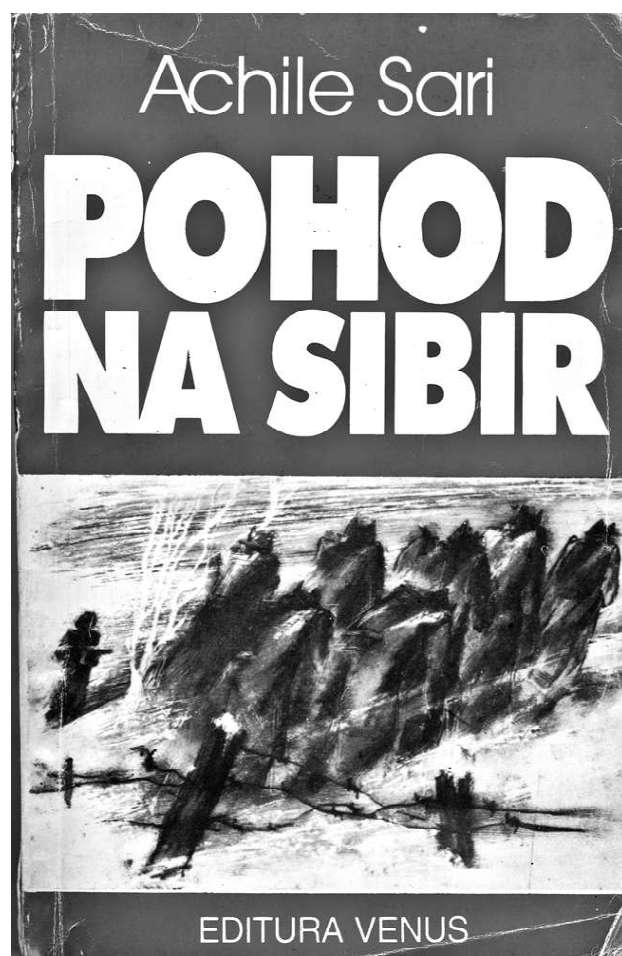
Dr. Achile Sari cu vărul său, 1986

Fragment din cartea *Pohod Na Sibir*, Achile Sari,
Ed. Venus, București, 1994:

În serile senine, ne uităm cu ochiul liber în panglica învolburată a Donului, din care aburii urcau încet în sus, dând impresia că sub pânza de apă un cazan imens încălzea apele. Dincolo de firul apei din liziera de pădure ce străjuia malul Donului și care era ticsit de armată și de blindate, puteai distinge cu greu vreo urmă suspectă și numai cărările bătătorite, ce se întretăiau în diverse direcții de-a lungul malului, păreau după botul de deal, canalele observate pe lună sau desenele geometrice ce brodau podișurile stăpânite cândva de incași sau maiiași.

Era tot ce puteam observa noi, atât cu ochiul liber, cât și cu luneta noastră, și din când în când, huruitul greu de motoare ambalate, a blindatelor.

Acum parcă nu mai simțeam nici frigul, nici umezeala, ci întreaga noastră ființă într-o încordare supremă vibra la unison cu trepidațiile pământului înghețat și huruitul infernal al motoarelor care se înfingeau ca mii de ace în timpanele noastre. Să încerc să le explic soldaților mei de ce au dat drumul la aceste simfonii metalice, cei din fața noastră? La ce bun? Ce le puteam spune? Și nici ei, care sunt convins că ar fi dorit să le spun ceva, nu încercau să tulbure liniștea audiției. Îți făcea impresia că ascuți o operă de Wagner, în care alăturările de toate felurile, tobele, trompetele și toate laolaltă făceau să vibreze întreaga atmosferă a camerei de concert, în așteptarea unei opere de epopee teutonă. Într-un fel și noi în gropile noastre, în noaptea aceea de noiembrie, neprietenoasă și neagră, eram auditorii acelei uverturi macabre, în așteptarea baghetei ce va da semnalul cortinei de ridicare și defilarea cavalerilor secolului XX, nu în armuri medievale, ci călărind pe reptile de fier cu limbi de foc și scânteii de mitraliere, venind exact în noaptea Walpurgică să ne cucerească. Așteptarea era grea, emoțiile creșteau cu fiecare clipă, frigul și întunericul ce ne înconjurau mărea sensibilitatea care, încet, încet,

ajungea la paroxism.

Aidoma animalelor care, datorită unor simțuri superioare nouă, trădează neliniște, agitate scot fel de fel de sunete, gemete, urlete, pământul care bolborosește se zguduie, scoate zgomote venite din străfunduri, oamenii presimt venirea, apropierea pericolului, nu atât de mult, sau chiar foarte rar prin simțuri, ci prin rațiunea și prelucrarea informațiilor culese, îi alertează. Trăiam doar prin îngrijorarea mea, a noastră a tuturor, dar manifestată în forme diferite, putând dacă ai fi asistat ca un observator să alcătuiesti o gamă perfectă de manifestări și reacții ale oamenilor. Și cât de paradoxale sunt unele manifestări. Cât de bizară îți apare ființa asta omenească care, pusă în fața unor stări de mare încordare, răspunde după subiect, de la calm și echilibru, coordonându-și perfect mișcărilor, până la isterie care este extrem de molipsitoare, devine comună.

Eseistul Puterii

Alexandru Ivăsiuc s-a născut în 1933 la Sighetul Marmăției sub zodia puterii și a violenței.

Copil fiind a trebuit să-și părăsească orașul în urma dictatului de la Viena

După hortiști, au urmat comuniștii.

A fost dat afară după doi ani de la facultatea de filosofie.

Nimic personal. Atâta doar că era fiu de profesor, avea origine socială nesănătoasă.

A fost primit la medicină. Medicina nu avea atâta încărcătură ideologică.

În 1956, student în anul IV, a încercat să organizeze un miting de solidaritate cu ceea ce se numea pe atunci „evenimentele din Ungaria”. A fost arestat pe 4 noiembrie 1956.

După două zile de anchetă, nu mai avea dinți în gură.

Condamnat la 5 ani de închisoare, a cunoscut Jilava, Gherla, Periprava și Salcia.

La ieșire, i s-au mai dat doi ani de domiciliu obligatoriu la Rubla, în Bărăgan.

- Bă, i-a spus un gardian marelui Țuțea, un alt celebru al pușcăriilor comuniste, se vorbește că ai fi tare deștept, dar eu nu cred. Că dacă ar fi adevărat ce spun ăștia, tu ai fi afară, iar eu înăuntru.

După logica caraliului, Ivăsiuc a fost mai deștept decât Țuțea.

La scurt timp după eliberare, a devenit funcționar la ambasada Statelor Unite și apoi și-a descoperit vocația de scriitor.

Toate romanele lui elaborate în rafală se ocupă de problema puterii. Puterea ca mecanism supraindividual.

Ideea principală a romanelor sale, în care se amestecă discursul victimei cu discursul învingătorului, o reprezintă inutilitatea luptei împotriva sistemului.

Omul căruia i s-au scos dinții a devenit ideologul supunerii.

Dacă tot s-a ocupat de putere, s-a ocupat și puterea de el. A primit de două ori Premiul Uniunii Scriitorilor și o dată Premiul Academiei.

A fost director de casă de film, secretar al Uniunii Scriitorilor, redactor șef și director adjunct al editurii Cartea Românească. A intrat și apoi a ieșit din manualele de liceu.

Atât Țuțea cât și Ivăsiuc au avut parte de cari care le-au ros opera. Despre Țuțea s-a spus că a fost un geniu oral. Ideile lui sclipitoare, care se revărsau în torent, se sleiau de îndată ce le așternea pe hârtie.

Dar Țuțea a rămas legendă ca o flacără vie cu cele „Trei sute douăzeci și una de vorbe memorabile”, apărută la Humanitas.

Proza lui Ivăsiuc avea un echilibru precar, făcea ce făcea și luneca în eseu.

Și-a găsit sfârșitul răpus de subiectul central al operei sale, puterea. De data aceasta a fost puterea pământului. A murit în cutremurul din 4 martie 1977, în fața blocului Scala, lovit de o cărămidă. Avea 44 de ani.

„Astăzi pare uitat de tot”, notează despre el Manolescu. Alex Ștefănescu, după ce îi elogiază intelectul, decretează scurt „nu se acreditează ca prozator”.

Și totuși...

Probabil că dacă și-ar fi finalizat studiile medicale, ar fi devenit psihiatru ca un alt celebru medic scriitor debutat în aceeași perioadă, Augustin Buzura.

Prin întreaga sa existență, ca și prin scrisurile sale, nu a făcut nimic altceva decât să exploreze raportul dialectic dintre victimă și atotputernicia agresorului.

Practic, în 1973, când Nils Bejerot a lansat sintagma „Stockholm Sindrom”, demersul lui Ivăsiuc era deja terminat.

Poate că istoria a fost nedreaptă cu el. Poate că a fost mai mult decât scriitor. Ca în versurile lui Topârceanu:

„Știa să taie sticlă poleită și toți nerozii îl credeau geamgiu”.

Salturi de cangur în Insula Mare

Noiembrie 1959, într-un spațiu stăpânit de apă, la stânga, Dunărea vânăță-gălbuie, mărginită de sălcii plângătoare, la dreapta, câmp mocirlos. La mijloc, tăindu-și drum prin păclă, miria podul cu o mie de perechi de picioare înainteză anevoios prin noroi și băltoace. De sus vine burnița, durează de zile și nopți, trece prin zeghile rărite de-atâta purtat, prin saivanele unde am înlocuit oile. Pe laturile coloanei, soldați din trupele Securității, vigilenți, pândind fiecare mișcare a dușmanilor poporului. Trece rar și în pas, țațoș ca un mareșal, caporalul Țugui, șeful pazei, călare pe faimosul lui măgar. I se pare că ne mișcăm încet, ne împroașcă cu înjurături spurcate, ne asigură printre sudălmi că, dacă ar fi după el, „ne-ar da glonțu”, să nu mai mâncăm pâinea statului de pomană. Mergem în rânduri de câte cinci „ia pe cinci și ține-aproape!”. Din rândul din fața mea țâșnește un tânăr, iese la un pas lângă coloană, se lasă fulgerător pe vine, se ridică ținându-și pantalonii, soldații urlă, Țugui zbiară demential, omul și-a reluat locul. După câțiva pași, țâșnește din nou, acum pe stânga coloanei. Apoi iar, și iar... Se lasă pe vine, se ridică, sare disperat să-și reia locul, salt de cangur, mișcări automate, cum automate sunt și mișcările miriapodului. De pe dreapta, caporalul aruncă peste coloană șuvoiul de sudălmi. Tună și fulgeră - dar n-are ce face. Banditul n-a ieșit din „pelimetru”. Presiunea vulcanului din mațe nu l-a împins dincolo de linia imaginată punctată de soldați. Altfel ce l-ar mai fi tămâiat! Un bandit mai puțin, zece

Alexandru Ivăsiuc

zile de permisie pentru vajnicul apărător al republicii. Cum, însă, tânărul în cauză, Alexandru Ivăsiuc pe nume, nu putea fi învinuit de tentativă de evadare, caporalul e nevoit să se mulțumească cu înjurături.

În acea toamnă de pomină, cum era distrofic, Ivăsiuc ar fi putut să moară, ca atâția alți colegi de la Salcia, unde în urma hoților căpitanului Mălăngeanu, „tatăl hoților”, deținuții au primit, săptămâni în șir, mămăligă din mălai rânced și ciorbă de ceapă putrezită. Atunci, soarta l-a cruțat.

Alexandru Mihalcea

Raportul dialectic dintre stuț și dantura banditului*

„În lagărul de la Periprava, pe când lucra la prășitul porumbului, Sașa Ivăsiuc rămăsese la un moment dat mult în urma colegilor săi de brigadă. Deținuții politici fuseseră aduși de curînd din penitenciarul Gherla, erau cu toții slabi și lipsiți de putere, iar mulți dintre ei nu ținuseră în viața lor o sapă în mînă. Era și cazul lui Sașa, student al Facultății de Medicină, arestat în noiembrie 1956 pentru organizarea unei manifestații

de susținere a Revoluției din Ungaria. În plus, fostul medicinist era foarte neîndemînic. Îi venea mai ușor să lanseze o teorie și să se miște elegant printre cele mai complicate abstracțiuni, decît să tragă o linie dreaptă între două puncte. Se străduia totuși să țină pasul cu tovarășii de muncă și ar fi reușit, probabil, dacă porumbul ar fi fost singura plantă de pe acel ogor. Numai că pămîntul, furat apelor prin îndiguiri recente,

continua să hrănească o mare varietate de buruieni, dintre care pălămida și pirul se numărau printre cele mai docile. Adevăratul război se ducea împotriva stufului. Pe cât de înaltă îi creștea tulpina, pe atât de adânci îi erau rădăcinile. Era prima prașilă și, pentru un ochi neexersat, firele de stuf se deosebeau prea puțin de firele de porumb. Pe un om trăit la țară, diferența dintre frunzele plătinde ale porumbului și săgețile viguroase ale stufului nu l-ar fi pus în cine știe ce încurcătură; pe Sașa, crescut la oraș și doar printre cărți, subtilitatea îl depășea. Efortul de identificare a vegetației îi lua multă energie, dar nu îl scutea de erori; confuzia între specii se producea frecvent. Reteza cu grijă ceea ce credea el că sînt buruieni, înlătura prudent smocurile sălbatice, iar atunci cînd aduna țărîna în jurul plantei selectate se bucura că, în sfîrșit, din inima mușuroiului construit cu atîta migală se înalță biruitoare o frumoasă tulpină. Pornea mai departe, izbea încrîncenat cu sapa în pămîntul nisipos, amestecat cu cochilii de melci, fără a reuși totuși să se țină în rînd cu ceilalți săpători. Pe urma lui, la doi pași distanță, venea un soldat din cordonul de pază, cu un cîine-lup în lesă. Omul urmărea atent contribuția lui Alexandru Ivasiuc la agricultura patriei, privea și nu-și credea ochilor. După un timp, într-un moment în care

medicinistul se chinuia să salveze dintre buruieni un fir mai arătos, rotind artistic tăișul sapei în jurul rădăcinii, soldatul nu a mai răbdat. A început să-l înjure și a asmuțit cîinele asupra lui. Animalul l-a doborât dintr-un salt.

- Smulge-l imediat! a poruncit soldatul.

Căzut în genunchi, Sașa Ivasiuc nu înțelegea. Făcuse o treabă mai înceată, dar bună. Rîndul lui arăta chiar mai bine decît rîndurile din dreapta sau stînga: era mai verde, de un verde intens, mușuroaiele se aliniau mulțumitor, iar unele plante răsăreau drept, mai înalte și mai viguroase. Ezita: cum să smulgi un fir gata prășit? Pentru a-l lămuri, soldatul îl izbi cu patul pistolului automat între umeri; nu cunoștea metodă mai bună de a împărtăși și altora din tainele lucrării pămîntului.

- Tu nu vezi că ai tăiat porumbul și ai lăsat stuful? Cu dinții, cu dinții să-l smulgi!

Numai că forma aceasta de agricultură nu era cu puțință în cazul lui Sașa. Sașa Ivasiuc își pierduse dinții în anchetă. Își răsuci capul în direcția soldatului, deschise gura și îi arătă gingiile goale.”

* fragment din *Tortura pe înțelesul tuturor*, Florin Constantin Pavlovici, Ed. Cartier, 2001

Emil Brumaru

Situată în afară de spațiu și timp, poezia lui Brumaru ignoră concretul existențial croind o altă realitate.

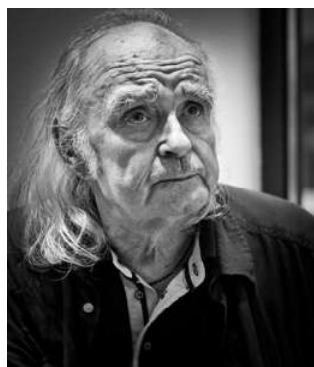
Lumea sa poetico-ficțională, care integrează microcosmosul înconjurător, seduce prin muzicalitatea îmbinării cuvintelor și plasticitatea imaginilor, celebrează pansexual și cu o naivitate mimată banalul inedit, conferindu-i valențe artistice.

Demiurg și Mare Preot al propriei sale lumi, oficiază înconjurat de apostoli: Detectivul Arthur, Tamara sau Julien Ospitalierul.

Ca și Arghezi, e creator de „frumuseți și lucruri noi” din materiale considerate până la el nepoetice.

Nu în ultimul rînd, Brumaru e marele poet al sexualității, al dorinței de femeie a bărbatului.

Această parte importantă a operei sale ar putea fi

considerată pe bună dreptate pornografică și licențioasă, dar versurile încărcate de nerușinare ingenuă și celebrare păgână ajung să devină bijuterii literare îmbrățișate de public și critică.

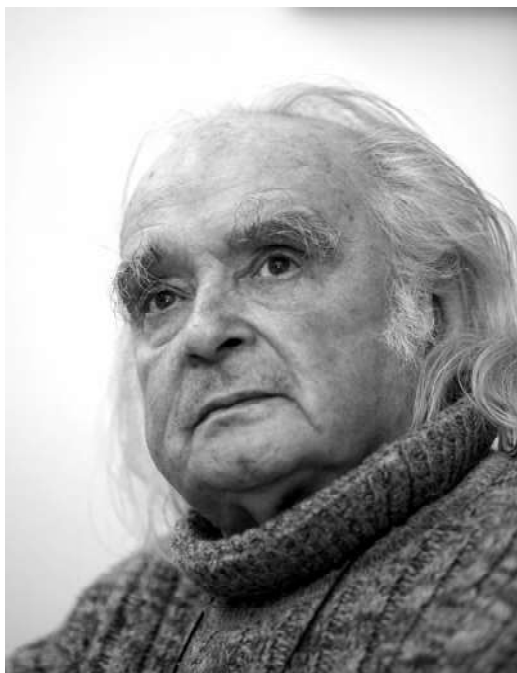
Genul acesta de literatură, cel puțin pe la noi, fie că era considerată „de gang”, fie era tratată cu neîncredere și falsă pudoare.

Dacă un mare poet trebuie să fie deschizătorul de drumuri, cel care să ducă corabia poeziei la țărături inaccesibile până atunci, Emil Brumaru nu este numai un poet important, ci un mare poet.

Care într-un moment al vieții sale a fost medic de circă la Rezervația de îngeri Dolhasca.

Gheorghe Bacalbașa

Emil Brumaru

PREZENTARE

Trăiam în bulion, trăiam în fructe,
În dulci latrine cu hârtii murdare,
În untdelemn duceam naive lupte,
Sticlele mele aveau dop de soare.

Iubeam păianjeni fără ca să-mi pese
Și lângă ziduri mirosul de var;
Pe tăvi dormeam alături de mari fese
De piersice roz-albe ce transpar.

Iar perna mea, ca laptele de moale,
Puf de cocor ce zboară-n ea avea.
Piperetele cu rangurile sale
Vechi pretedente-au fost la nara mea.

Și pentru-a-mi fi stăpână și regină
Peste imperiul vast de lene calmă
În fața mea creștea ciuperca fină
Cu reverențe și cu spori în palmă.

SONETUL 19

Ce desfătare, iarăși popou cu locuri dragi,
Lin ridicându-ți fusta și sprijinită-n coate
Pe un pervaz, îmi dăruie ca pe o bunătate,
Uitându-te afară și mestecînd posmagi.
Și fiindcă ți-e rușine un pic de ce îți fac,
Vorbești cu o vecină ce-ntinde rufe-n curte,
Și-i scrii chiar cu creionul rețete pentru turte,
În timp ce eu cu mîna blînd bucile-ți desfac.
Și-atunci cînd plin de rouă, fără să știu nimica,
Mă bălăcesc în tine ca-n troace dulci moi porci,
Tu rîzi și-i spui vecinei că-i gata mîncărica
De fiert, și din fereastră alene capu-ntorci,
Băgîndu-mi limba-n gură, tot sufletul să-mi sugi.
Și-ți scoți, înfierbîntată, piciorul din papuci.

Medicii și arta scrisului*

CREAȚIA LITERARĂ ȘI PROFESIUNEA DE MEDIC

„Este adevărat că am dat tot ce era mai bun din puterile mele pentru a scrie cele vreo 80 de cărți. Sînt considerat de contemporani și de concetățenii mei ca un scriitor.

Dar medicina este formația mea de tinerețe... Ea mi-a deschis ochii asupra lumii. Medicinei îi dătoez cel mai bun din ceea ce știu...”

G. Duhamel, 1956

Numărul medicilor cu activitate literară - al medicilor scriitori - este surprinzător de mare și lista celor pe care îi prezentăm în acest volum, deși pare lungă, rămîne totuși parțială. Este foarte greu, de altfel, de a-i descoperi pe toți. Ar trebui o viață întregă de studiu pentru a cunoaște toți medicii scriitori ai fiecărei țări.

Acest număr mare de medici literați pare să demonstreze, încă de la început, că între profesiunea de medic și creația literară nu există nici o incompatibilitate, ci - dimpotrivă - o potrivire sau chiar o împlinire. Despre aceste afinități avem indicii încă din antichitate. Astfel - dacă am voi să ne amintim - în mitologia greacă Esculap, zeul medicinei, era fiul lui Apollon, zeul poeziei, al artelor și al oracolelor. Legătura de rudenie dintre protectorul medicilor și cel al poezilor și al artiștilor ar putea, deci, sugera că pentru vechii greci apropierea dintre medicină și literatură era un fapt acceptat, o noțiune clară.

Istoria literaturii a verificat de mai multe ori această apropiere și ne-a dat exemple elocvente de scriitori celebri care au avut ca profesiune inițială, formatoare, medicina. Simpla enumerare a cîtorva din aceștia devine grăitoare: Rabelais, Schiller, Keats, Cehov, Maugham, Cronin, Galina Nikolaeva, Duhamel, Doblin, Schnitzler și alții.

Spuneam că între medicină și literatură nu poate fi opoziție, ci dimpotrivă o întregire, o completare reciprocă. Să ne gîndim cîtă imensă experiență în cunoașterea oamenilor acumulează un medic în decursul activității sale. O astfel de trăire intensă îi conferă acestuia una din cele mai aprofundate cunoașteri ale omului. Or, nu poți să scrii o operă care să reziste criticii și timpului fără o bogată trăire a realității umane. Și chiar pentru a scrie un singur vers

trebuie - așa cum spunea un poet - „să fi văzut mai multe orașe, oameni și lucruri”... „Căci versurile sînt mai curînd experiențe” (R. M. Rilke: *Caetele lui Malte Laurids Brigge*).

În paginile cărții de față, cititorul va găsi destule exemple din viața lui Rabelais, Cehov, Cronin și a multor altor scriitori medici în a căror existență cunoașterea omului, în toată măreția și scăderile lui, s-a oglindit apoi în opere literare de valoare universală.

Dar medicina oferă nu numai experiențe, ci și metode de o mare finețe și de mare exactitate în sesizarea celor mai intime trăsături temperamentale și de caracter ale omului. Prin deprinderea cunoașterii și culegerii simptomelor (semiotica), cît și prin interpretarea lor în scopul formulării finale a diagnozei, medicul ajunge să-și ascute la maximum posibilitățile de cunoaștere a omului. Să amintim aici că pe lîngă scriitorii medici există un întreg grup de scriitori „impregnați de cunoștințe medicale”, care, fără să fi avut o pregătire biologică, au simțit nevoia să-și apropie variate aspecte ale medicinei și să le folosească în opera lor. Cităm dintre aceștia pe Flaubert, Thomas Mann, Ibsen, Zola, Dostoevski, enumerare care ar putea continua.

Desigur, se poate discuta și cealaltă latură a problemei: poate impieta și dăuna activitatea literară asupra formării medicului și a activității sale? La această întrebare se poate răspunde, cu siguranță, că nu! Experiența a arătat că, dimpotrivă, înclinația pentru literatură, atît în sensul cunoașterii operelor literare, cît și al creației literare proprii sînt elemente utile pentru formarea medicului și nu fac decît să-i crească eficiența adînc umană a activității sale. Căci, într-adevăr, formarea unui medic adevărat, de valoare - deci folositor colectivității - nu se poate concepe fără o cultură multilaterală, în care intră, în primul rînd, preocuparea pentru cunoașterea literaturii și, uneori, chiar creația literară. Dar la aceste preocupări, mulți medici adaugă și altele, cum ar fi pasiunea pentru arte - pictură, plastică, arta fotografică - în care ei sînt nu numai cunoscători competenți, dar adesea și creatori. Să amintim doar de expozițiile de fotografii, precum și de expozițiile de pictură ale medicilor din țara noastră și din străinătate. Tot aici trebuie menționată marea pasiune și afinitate a medicilor pentru muzică - ceea

ce poate face subiectul unei întregi cărți! Tot în cadrul înclinației pentru frumos trebuie amintită și plăcerea cu care se dedică mulți medici artei grădinăritului și cultivării florilor - despre care latinii spuneau: *terrestria sidera flores...* (stelele pământului, florile...)¹.

Astfel de preocupări și pasiunea pentru frumos în general nu numai că îl întregesc pe medic ca om, dar îl fac totodată mai iubitor și mai apropiat de semenii lui, îi lărgesc orizontul de gândire și cunoștințe, care devine mai puțin rigid, mai puțin mecanic. Așa cum vom arăta într-unul din capitolele următoare, trăim într-o vreme în care tehnicizarea extremă a medicinei ar putea să ducă la o „desumanizare” a ei, la uitarea bolnavului ca om. Și tocmai pentru a evita ca practica medicinei - „care este o artă bazată pe știință”² - să nu devină un act pur mecanic, de robot, preocupările literare și cunoașterea creațiilor literare pot contribui în mod real la umanizarea actului medical, la desăvârșirea frumoasei misiuni, pe care medicul o are în cea mai umanitară dintre profesii.

Am putea încheia cu acest frumos sfat al lui Goethe, binevenit pentru orice specialist care este expus, pe măsură ce-și restrânge sfera de preocupări, să le aprofundeze tot mai mult: „Man solite alle Tage wenigstens ein kleines Lied horen und ein gutes Gedicht lesen” („Ar trebui ca în fiecare zi să asculți cel puțin un mic cântec și să citești o bună poezie”).

POATE FI MEDICUL ÎN ACELAȘI TIMP SCRIITOR?

„Medicina nu este numai o profesiune. Ea este o vocație.”

Întrebarea pe care și-au pus-o, cu o anumită acuitate și uneori cu neliniște și anxietate, cei care, profesind medicina, au descoperit că posedă și o vocație literară a fost: a rămâne medic, ori a deveni scriitor?

Rezolvarea acestei probleme nu s-a făcut cu ușurință și nici nu a urmat pentru toți aceleași căi. Una din soluții și, totodată, cea mai dificilă, este aceea de a împleti tot timpul o activitate cu cealaltă, cu tot atâta pasiune. O astfel de cale a ales Cehov, care a fost un medic convins, activ și iubit de bolnavi („eu sînt medic și mă ocup cu medicina”), dar în același timp a dat lumii o operă literară nemuritoare. „Ce fericire că printre noi a trăit un om ca Cehov” - spunea scriitoarea engleză Katherine Mansfield, care, fermecată de talentul de scriitor al acestuia, scria mai departe în jurnalul său: „Ah, Cehov! De ce ești mort? De ce nu pot să-ți vorbesc seara într-o cameră mare, ușor întunecată?”

Modul cum a reușit Cehov să ducă o viață în care practica medicinei se îmbina cu elaborarea unei opere de valoare universală rămâne însă o realizare excepțională. Se știe că el însuși a spus în glumă despre această viață complexă: „medicina mi-a fost soție, iar

literatura amantă”.

Răsfrîngeri ale conflictului dintre profesiunea de medic și vocația ca scriitor apar în diferite opere ale scriitorilor medici. Îndeosebi, asemenea aspecte le găsim în lucrările lui Hans Carossa (1878-1956), din care amintim: „Anul frumoaselor iluzii” (*Das Jahr der schönen Täuschungen*); „Lumea suferinței” (*Das Leidende Welt*); „Conduită și însoțire” (*Führung und Geleit*); „Destinul dr. Bürger” (*Die Schicksale Doktor Bürgers*) etc., romane în care se arată îndeosebi greutățile profesiunii de medic. „Cine ar deveni medic, dacă ar putea să prevadă toate dificultățile ce-l așteaptă?” - spunea, de altfel, și Goethe.

Desigur că, dacă pentru literatură este necesară o anumită înclinare - talent, vocație - la care se adaugă foarte multă muncă, tot astfel și pentru medicină trebuie să existe o înclinare, o pasiune. Astfel, James Joyce spunea despre el însuși: „din parte-mi am încercat de trei ori studiile medicale. Dar ar fi fost mult mai dezastruos pentru restul semenilor mei dacă aș fi continuat pe această cale, în loc să fiu ceea ce sunt”.

Desigur că o anumită „opțiune” între profesiunea de medic și cea de scriitor nu trebuie concepută ca fiind obligatorie, forțată. Ambele vocații pot să coexiste și să se dezvolte separat, „fiecare ca o parte întregă”, cum spunea R. Kaech. De regulă însă, una sau alta dintre înclinări va avea tendința să predomine și, treptat, tensiunea dintre cele două „vocații” se va rezolva prin dezvoltarea precumpănitoare a uneia din ele.

Dubla calitate, de medic și de scriitor, face posibil să se deosebească două aspecte - după cum predomină una dintre cele două activități - fapt care permite să separăm pe oamenii cu aceste calități în două mari grupe.

Prima grupă cuprinde „scriitorii-medici”, aceia care, după ce au practicat un timp variabil medicina și au cules o experiență bogată în cunoașterea oamenilor, au „evadat” ulterior din cadrul activității medicale și au devenit scriitori. În asemenea cazuri, activitatea de scriitor a prevalat asupra celeia de medic, celebritatea fiindu-le adusă de creația lor literară. Acest grup este ilustrat de numele unor scriitori de renume, ca Rabelais, Schiller, Keats, Cehov, Duhamel, Maugham și alții.

„Medicii-scriitori” formează cel de-al doilea grup, mult mai numeros, dar și mult mai puțin cunoscut publicului. Aceștia continuă să acorde prioritate activității de medic, prin care devin cunoscuți - uneori cu renume mondial - în timp ce creației literare îi dedică numai o parte din timpul lor liber.

Noi înclinăm cu adîncă simpatie către aceștia din urmă, din care mulți rămîn necunoscuți prin activitatea lor literară sau rămîn accesibili numai unor cercuri restrînse. Fără a-și neglija profesiunea de bază, cea de medic, ei reușesc totuși creații literare valoroase, dar pe care nu le valorifică totdeauna prin publicare,

comportându-se față de ele ca niște părinți vitregi...

Acești medici datorează exercițiilor lor literare o exprimare aleasă și o măiestrie deosebită, o adevărată artă a scrisului, care se reflectă și în operele lor medicale.

Numărul tuturor acestor medici, din toate țările, nu va putea fi niciodată cunoscut în întregime. Din grupul medicilor scriitori vom aminti câteva figuri, mai bine cunoscute, ca Pasteur Vallery-Radot și Henri Mondor, care au fost nu numai medici renumiți, dar și maeștri în mînuirea condeiului, fiind primiți, pentru opera lor literară, ca membri ai Academici franceze. Dar pe lîngă aceste două nume, cîte încă nu există... Să cităm doar cîteva: Vasili Axionov (U.R.S.S.), René Kaech, Cb. Hahn, J. Junod (Elveția), Luc Durtain, René Dumesnil (Franța), Lino Businco, Mario Tobino, Corrado Tumiati (Italia), Fernando Namora (Portugalia), omnipracticianul H. N. Blaich (dr. Owlglass - în Germania), O. Carp (prof. Proca), V. Papilian, I. Mironescu, V. Ciocîlteu, George Ulrieru, Al. Rădulescu și încă alții - din țara noastră - despre care vom vorbi mai departe.

Cunoașterea vieții și a operelor scriitorilor medici ne arată, neîndoielnic, că între profesiunea de medic și cea de scriitor nu există nici o incompatibilitate și că, dimpotrivă, ele pot coexista armonios. „Sînt medic și aceasta nu este de loc o ocupație accesorie pentru mine”, spune A. Döblin, altădată „medicul săracilor” în Berlin și totodată unul din cei mai mari scriitori germani în perioada dintre cele două războaie mondiale, înainte de a termina acest subcapitol, amintind următoarele rînduri datorite lui Egon Friedell: „Fiecare poet este, într-un anumit fel, un doctor de suflete și fiecare medic trebuie să fie, într-un anumit fel, poet, căci altfel nu va putea citi într-o ființă străină”.

RESPONSABILITATEA SCRITORULUI MEDIC

„Umanismul, pacea, prietenia sînt comandamentele supreme ale epocii noastre. Toți scriitorii adevărați trebuie să includă în opera lor aceste valori superioare ale conștiinței umane.”

Dr. Albert Schweitzer

Răspunderile scriitorului medic în creația literară nu pot fi altele decît acelea ale fiecărui scriitor. El are o răspundere socială, așa cum are răspunderea artistică a creației sale. La acestea s-ar putea adăuga și responsabilitatea pe care orice medic în literatura pe care o scrie o are față de profesiunea sa.

Scriitorilor medici le revine sarcina nobilă de a include în opera lor ceea ce poate servi dragostei de om, ca valoare umanistică, tot ceea ce poate fi util omului. Acel vechi precept hipocratic *nil nocere* (a nu cauza nici un rău), care se referă la bolnavi, trebuie extins și asupra operei literare a scriitorilor medici, adresată unei mase mult mai largi de oameni: cititorilor.

Prin calitatea de a scrie, medicii scriitori își largesc, deci, influența și implicit răspunderea socială.

În activitatea lor creatoare, scriitorilor medici le stă la îndemîină o cunoaștere adîncă a realității, a atîtor oameni pe care i-au cercetat îndeaproape. Dar nu este suficient ca tematica operei să fie inspirată din viață și s-o reflecte pasiv. Realizarea operei, orientarea și soluția pe care o aduce arată încotro se îndreaptă scriitorul: dacă construiește ceva util sau, dimpotrivă, dărîmă fără să clădească nimic și fără să lase speranța vreunei soluții, dacă te înalță, sau dacă te coboară în desnădejde.

În cuprinsul cărții de față vor fi prezentați și cîteva scriitori medici - din fericire mai puțini la număr - care au plătit un tribut curentelor decadente (freudism, abstracționism, existențialism etc.), sub influența cărora s-au aflat în țările lor, cu structură social-economică tipică orînduirii burgheze. Astfel pot fi citați G. Benn, A. Schnitzler, Williams etc.

„Un poet este un adevărat poet cînd poate face din ideile sale personale un izvor de bucurie pentru noi toți”, spunea scriitorul indian Rabindranath Tagore, iar aforismul vechi de aproape două milenii al părintelui medicinei, Hippocrat: „acolo unde este dragoste de om, acolo este și dragoste de artă”, deși se referea la medicină, își păstrează semnificația și pentru creația literară.

O responsabilitate particulară a medicilor scriitori și asupra căreia s-a discutat mult în ultimii ani, în special în presa apuseană, se referă la modul cum este înfățișată medicina și cum sînt prezentați medicii în literatură, în general, și în special în literatura scrisă de medici. În afară de problema „secretului medical”, care credem că este privit uneori cu exagerare și fără simț social de discernămint, un consens unanim rezultă din aceste articole și eseuri: răspunderea scriitorului, care nu trebuie să aducă prejudicii nici bolnavilor și nici medicinei prin subiectele tratate. El nu are dreptul să zdruncine încrederea bolnavilor în posibilitățile medicinei și în comportarea medicilor și nici să le ofere soluții terapeutice înșelătoare ori nocive.

În literatura apuseană au apărut într-adevăr, îndeosebi în ultimii ani, un mare număr de opere literare cu subiecte medicale în care autorii, dornici de succese rapide și avizi de senzațional, prezintă cu precădere aspecte neobișnuite și excepții din medicină, cazuri patologice particulare, exploatînd la maximum curiozitatea publicului pentru ceea ce este rar și extravagant. În alte opere se etalează cu lux de amănunte unele aspecte negative ale practicii medicale, care sînt atribuite nu cauzelor sociale care le generează, ci medicinei și medicilor în general. Pe bună dreptate, unii, ca dr. Sallieres, în lucrarea *Scriitori contra medici*, au criticat recent acele opere literare „scrise de medici, de foști studenți în medicină rămași în pană sau de scriitori avizi de un succes rapid” (Ch.

Hahn, 1960). Drept o „mostră” a acestui gen de literatură poate fi dat romanul *Trupuri și suflete* al scriitorului Maxence Van der Meersch (din fericire, autorul n-a fost medic) pentru ideile eronate și stupide pe care le expune. În orice caz, bolnavii de tuberculoză au avut de suferit de pe urma lecturii acestei cărți, unde li se recomandă pentru vindecare postul alimentar (!). Unele critici au fost adresate și unor păreri medicale expuse de Axel Munthe, în *Cartea de la San Michele*.

GENURI LITERARE ÎN CREAȚIA MEDICILOR

S-ar putea afirma că pasiunea medicilor pentru scris nu are limite... Într-adevăr, nefiindu-le poate deajuns cele peste 5 800 de reviste medicale care apar astăzi în lume și în care ei publică aproape un milion de articole anual - fără să mai socotim și cărțile medicale - ei vor, pare-se, să mai publice și opere literare...

„Invadarea” de către medicii scriitori a tărîmurilor beletristice ar putea să trezească gelozia scriitorilor de meserie, atrăgînd asupra lor fulgerele pe care, în mitologia greacă, Jupiter le-a aruncat asupra lui Esculap, zeul medicinei, învinuit că ar fi vindecat atît de mulți oameni, încît amenința să lase pustiu regatul subpămîntean a lui Hades...

Cu atît mai mult, cu cît de o astfel de „ispravă”, înțeleasă în sensul prelungirii duratei medii a vieții populației globului pămîntesc, „se face vinovată” cu adevărat medicina modernă. Într-adevăr se știe că această medie a ajuns dincolo de 70 de ani și medicina modernă își propune s-o prelungească la 85 de ani... În comparație cu giganticele realizări ale medicinei, creațiile literare ale medicilor ocupă un loc infinit mai modest, ceea ce le acordă șanse reduse de a concura pe cei ce s-au dedicat literaturii. Aceste creații literare nu sînt însă mai puțin interesante pentru a fi cunoscute. Ele sînt numeroase și se răspîndesc în variate „specii” literare, despre care vom vorbi amănunțit în capitole aparte. Aici vom face numai o simplă enumerare.

Unul din genurile literare cel mai des abordat de scriitorii medici și în care ei au obținut, în epoca contemporană, succese mari este romanul. Este suficient să amintim de succesul realizat în cadrul acestui gen de către Cronin sau de Soubiran. Romanul acestuia din urmă, *Les hommes en blanc* („Oameni în alb”), a fost citit de public cu deosebit interes. De altfel, după o statistică făcută la Paris în 1951, romanele cele mai citite par să fie cele a căror acțiune se desfășoară într-o atmosferă medicală. În Statele Unite, cele 34 de volume ale lui Frank Gill Slaughter, chirurg „summa cum laude” și totodată romancier cu renume, au fost vîndute în 25 de milioane de exemplare.

Genul epic scurt - povestirea, schița și nuvela - a fost deseori abordat de medicii scriitori. În acest gen excelează A. P. Cehov, recunoscut ca unul dintre cei

mai străluciți povestitori ai tuturor timpurilor, precum și alții, ca Maugham, Duhamel sau Veresaev.

Poezia constituie, de asemenea, o pasiune a medicilor. Dintre poeții medici amintim pe romanticul, marele Keats (Anglia), Justinus Kerner, Gottfried Benn și Hans Carossa (Germania), O. W. Holmes și Williams (S.U.A.), iar în țara noastră pe O. Carp, George Magheru și alții.

Genul dramatic a fost ilustrat de Fr. Schiller, A. P. Cehov, W. S. Maugham, precum și de mulți scriitori germani, ca G. Büchner, Fr. Wolff, K. Schönherr, A. Schnitzler, iar în țara noastră de Aurel Baranga, D. Tărchilă, H. Stancu, I. Hristea.

Lucrările biografice și eseurile au intrat în preocupările medicilor scriitori. Menționăm aici numele lui H. Mondor, Pasteur Valléry-Radot, A. Cabanés, Gregorio Maranon, Pierre Valléry-Radot etc.

Mulți medici au creat minunate scrieri de călătorii și aventuri (gen reportaj); astfel amintim aici pe Victor Heiser, autor al acelei *Extraordinaire odisei a unui medic*, pe Alain Bombard, Jean Charcot, Peter Freuchen sau pe exploratorul și medicul David Livingstone...

Unii medici au realizat scrieri cu pronunțate preocupări sociale; astfel din țara noastră cităm pe George Ulieru, iar în străinătate pe Carlo Levi, Albert Schweitzer, Norman Bethune și alții.

Un alt fapt demn de menționat îl constituie preocupările gazetărești ale medicilor, inaugurate acum 285 de ani (1679), prin publicarea la Paris a primului ziar medical de către Nicolas de Blégny. Activitatea ziaristică a fost ilustrată apoi de mulți alții, printre care amintim de Th. Wakley, F. Marti-Ibanez și Morris Fishbein. Apariția primului ziar se datorește tot unui medic - Théophraste Renaudot - care în 1631 a făcut să apară *La Gazette*.

Nu ar trebui uitat, de asemenea, că inițiatorul romanului polițist, al literaturii detectivă, a fost tot un medic, cunoscutul Conan Doyle, creatorul lui Sherlock Holmes.

Medicii au excelat și în genul satiric, cel mai grăitor exemplu fiind marele Rabelais, precum și în cel al confesiunilor autobiografice, în care autori ca Axei Munthe, Veresaev, Majocchi sau Cronin s-au bucurat de un succes deosebit.

Note:

¹ W. Osler, celebrul clinician (1849-1919).

² În librăriile noastre a apărut recent un minunat album datorat unui medic, dr. Mircea Bichiceanu și Rodica Rău-Bichiceanu, intitulat „Flori din România” (Editura Meridiane, București, 1964).

* fragment din *Medici scriitori... scriitori medici*, Marin Voiculescu, Mircea Angelescu, Ed. Medicală, București, 1964

Mihail Sadoveanu *

Altă personalitate a epocii de atunci a fost celebrul scriitor de nuvele și romane Mihail Sadoveanu. Iată ce știu despre dânsul.

Mama sa era moldoveancă și femeie de serviciu în gara Pașcani. Tatăl, oltean din comuna Sadova, județul Dolj, practica avocatura la diferite tribunale din Moldova. Viitorul scriitor s-a născut dintr-o legătură ocazională și a fost recunoscut de tată, de unde și numele de Sadoveanu. Atât educația, cât și talentul lui Mihail Sadoveanu sunt mie în sută cu autenticitate moldovenească.

În tinerețe, Sadoveanu era vânător pasionat și participa la partide de vânatoare în Munții Carpați, probabil de capre sălbatice sau de porci mistreți. Legat de această pasiune, a existat un incident sau accident, care a fost învăluit total în tăcere. La sfârșitul unei nopți, înainte de zori, pe când Mihail Sadoveanu și alți vânători urcau cu automobilul spre vârful muntelui, pe un drum foarte îngust și cu un singur sens de circulație, s-au întâlnit cu o căruță plină cu lemne, trasă de doi cai. Drumul fiind foarte îngust, nu exista altă soluție decât ca unul din vehicule să se retragă. Vânătorii și Mihail Sadoveanu au cerut să se retragă căruța. Țăranul le-a demonstrat că era imposibil să se retragă, deoarece era în coborâre și caii nu puteau împinge căruța înapoi. Vânătorii nu voiau ca mașina lor să dea înapoi la vale și, în plină altercație, Mihail Sadoveanu și-a descărcat arma în țăran și l-a omorât. Având protecție la autoritățile de stat din Moldova, crima a fost camuflată și Sadoveanu n-a pățit nimic.

Mihail Sadoveanu a intrat în ordinul francmasonic și a urcat până la gradul 33. Politica lui personală a fost ca, în vorbe, să se arate democrat generos pro-socialist de stânga și, în faptă, să fie în relații de reciproc avantaj cu puterea de stat și cu cine plătește.

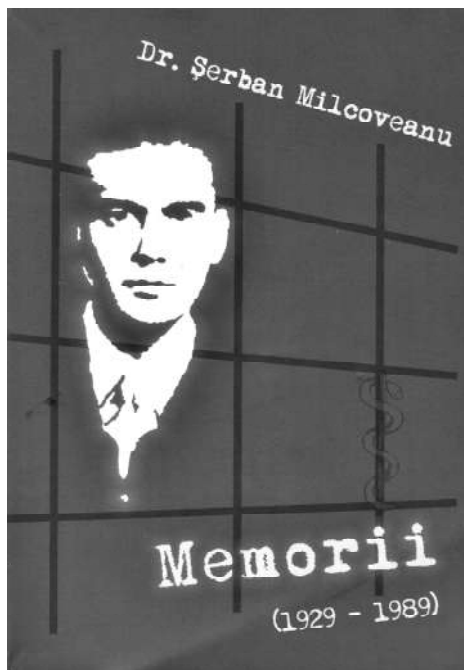
În iunie 1936, a avut loc la București un adevărat război civil între presa de dreapta și cea de stânga,

adică între ziarul „Universul” al lui Stelian Popescu din str. Brezoianu și ziarele evreiești „Dimineața” și „Adevărul” din str. Sărindar. Războiul civil dintre ziarele naționaliste și cele evreiești a mobilizat masele populare: legionarii susțineau ziarul „Universul”, iar comuniștii, ziarele „Dimineața” și „Adevărul”. Lupta dintre legionari și comuniști a dus la zeci de răniți și la arderea în piețe publice a ziarelor „Dimineața” și „Adevărul”, confiscate de la chioșcuri și standuri. Atunci, în iunie 1936 - cred că am mai scris asta - eram intern la Spitalul Colțea și mi-au fost aduși, simultan, un student legionar, Ernest Crăciun, și un comunist tipograf, Popescu, ambii răniți cu cuțitul. Le-am dat egală asistență medicală și, *mirabile dictu*, i-am internat în același salon, cu rugămintea să facă pace și să fie români.

Văzând cum masele populare iau atitudine contra ziarelor evreiești „Dimineața” și „Adevărul”, patronii acestora au organizat o diversiune și au scris

pe frontispiciul ziarelor că sunt sub direcția și cu prestigiul lui Mihail Sadoveanu. Mulțimile anonime s-au înverșunat; mai mult, au intrat în librării, au confiscat toate romanele lui Sadoveanu și le-au pus pe foc în mijlocul străzii, cântând imnuri naționaliste, în special legionare, de unde înverșunarea lui Sadoveanu împotriva legionarilor. În acea epocă, în București se spunea despre Mihail Sadoveanu că este putregai în ambalaj înșelător și că numele lui era „Jidoveanu”. Să evoc întâi amenințarea cu sinuciderea și apoi comportamentul lui Sadoveanu față de prietenul său apropiat, Lucrețiu Pătrășcanu.

După eliminarea mea din învățământul universitar, în ianuarie 1945, am trăit jumătate din timp practicând medicina la domiciliul bolnavilor solicitanți și jumătate din timp citind la Biblioteca Academiei, unde custode supraveghetor era mult distinsa doamnă Rodica Ionescu. Astfel, în anii 1945-1947, am adunat un mare

capital de cunoștințe, în special din domeniul social-politic. Intram în bibliotecă în jurul orei 13.00 și plecam de acolo la 22.00, la ora închiderii.

Într-o seară de la începutul anului 1947, observ în antreul de la ieșirea din bibliotecă un număr mare de persoane, cred că vreo 30-40, toți intelectuali bine îmbrăcați, toți cu figuri serioase ascultând cu atenție și toți păstrând tăcerea, ca în ajunul unui eveniment catastrofal. În mijlocul lor, Mihail Sadoveanu, singurul care vorbea, cu emfaza unui actor de tragedie: „Mă voi sinucide și să vedem cum le va fi când se va afla despre protestul acuzator al celui care i-a însoțit de la începutul luptei și i-a protejat în situațiile lor dificile. Sinuciderea mea nu-i din interes personal, are o semnificație social-politică pe care o va înregistra istoria și pe care o vor studia urmașii. Să se înțeleagă bine că sunt hotărât a-mi pune capăt zilelor.”

Cele de mai sus au fost văzute cu ochii mei și auzite cu urechile mele în holul ieșirii din bibliotecă, seara la ora 22.00. Subliniez că toate persoanele de față păstrau tăcerea cu sens aprobativ și păreau a fi îngrijorate de consecințele posibilului eveniment.

A doua și a treia zi, pe când mergeam la domiciliul unor bolnavi, am aflat cheia celor întâmplate. Pe trotuar și în tramvai lua cuvântul câte un tânăr care, cu glas tare, întreba mulțimea trecătorilor: „Când oamenii au salarii atât de mici și când țara trece prin atâtea greutăți, e oare firesc și admisibil ca un singur om cu numele de Mihail Sadoveanu să aibă venituri lunare de 60-80 de ori mai mari decât salariul mediu pe economie? E oare firesc și admisibil să se întâmple o asemenea nedreptate?”

Evident, tinerii aceștia făceau parte din Agit-prop¹ al PCR și repetau în public ce li se pusese pe limbă, foarte probabil de consilierii sovietici și de liderul lor nr. 1, Ana Pauker.

Mihail Sadoveanu colecta imense venituri din reeditarea de către stat a operelor sale literare, a interviurilor date ziarelor comuniste, a conferințelor la postul de radio și, la epoca aceea, din celebrul roman, mai exact faimosul text, cu titlul de „Mitrea Cocor”.

Acest faimos text, cum am mai spus, a fost elaborat în laboratoarele ideologice de la Moscova și trimis spre publicare, sub semnături prestigioase, în limba poloneză la Varșovia, în limba cehă la Praga, în limba germană la Berlin, în limba maghiară la Budapesta, în limba sârbă la Belgrad și în limba română la București. Toate aceste versiuni est-europene erau identice ca fapte și idei și difereau numai prin numele personajelor și numele presupusului autor.

În limba română, revoluționarul comunist care este personajul principal a primit numele de Mitrea Cocor și textul a fost atribuit oficial lui Sadoveanu, pentru a

se dovedi că este de inspirație autohtonă. Amenințarea lui Sadoveanu cu sinuciderea și discursurile organizate de Agit-prop pe trotuare și în tramvaie mă fac să cred că înaltele autorități ale ocupației sovietice și ale PCR nu au vrut să-i plătească dreptul de autor lui Sadoveanu pentru simpla lui semnătură și că au vrut chiar să-i taie din ghearele lungi, lacome de venituri din averea statului.

Precum se știe, Mihail Sadoveanu a fost mai tare decât acuzatorii lui, întrucât nu s-a sinucis și a continuat să primească fabuloase venituri, pe care nu le capitaliza la bănci, nu cumpăra proprietăți, ci le cheltuia pe mese sardanapalice și pe daruri făcute unei mulțimi de lingușitori și de favoriți.

Eu am dat asistență medicală atât fiicei sale Profira, căsătorită Popa, precum și fiicei sale Teodora, căsătorită Știubei, în locuința lor din str. Barbu Ștefănescu-Delavrancea nr. 47 și nu am constatat decât o viață de oameni obișnuiți, așa cum a fost burghezia autohtonă românească.

Să menționez ultima ticăloșie a lui Mihail Sadoveanu, din primăvara lui 1954. La Iași, Sadoveanu, ca patron, și Lucrețiu Pătrășcanu, ca emul, făceau un tot inseparabil, în primăvara lui 1954, așa cum voi arăta mai jos, Gheorghe Gheorghiu-Dej a obținut condamnarea la moarte a lui Lucrețiu Pătrășcanu. Familia acestuia a făcut cerere de grațiere la Președinția Republicii Populare Române, unde președinte era dr. Petru Groza și vicepreședinte, Mihail Sadoveanu.

Gh. Gheorghiu-Dej, ca secretar general al PCR, a ordonat să se respingă cererea de grațiere. Dr. Petru Groza nu a vrut să semneze ordinul lui Gh. Gheorghiu-Dej, dar Mihail Sadoveanu a făcut-o, fără niciun fel de remușcare sau de rușine. Explicația este una singură și anume, lipsa de moralitate și lăcomia de bani.

După moartea lui Sadoveanu, am fost solicitat să dau asistență medicală, în str. Brezoianu, văduvei sale, Valeria, născută Mitru. Era cu 40 de ani mai tânără decât Sadoveanu, frumoasă și distinsă ca orice moldoveancă și, din nefericire, atacată de îngrozitoarea boală de autoagresiune a arterelor cerebrale, cu numele de Alzheimer. Fusesem solicitat de fratele bolnavei și de soția acestuia, niște oameni tare cumsecade și deloc comuniști sau securiști.

Note:

¹ Abreviere a „Aparatului de Agitație și Propagandă”, organ al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică, ulterior denumit „Departament Ideologic” (n.a.)

* fragment din *Memorii (1929-1989)*, Dr. Șerban Milcoveanu, Ed. Pământ, București, 2008

Doctorul Șerban Constantin Milcoveanu

Desprinsă din celebrul neam Știrbei, familia Milcoveanu a luat naștere spre sfârșitul secolului XVI și a dat județului Olt și țării numeroși oameni de seamă, care au excelat în diverse domenii. Unui dintre membrii frunțași ai familiei a fost Șerban Milcoveanu, medic și istoric din pasiune.

Simona Chirici

Un om de excepție, un doctor de avangardă, o figură originală, o inteligență sclipitoare, o adevărată enciclopedie - toate cuprinse într-o modestie de adevărat intelectual - așa a fost perceput de colegi, prieteni, studenți și pacienți, cel care a fost doctorul Șerban Constantin MILCOVEANU. A fost medic primar, asistent universitar 1940-1945, decorat cu *Coroana României* și *Steaua României*, panglica *Virtutea Militară*, Medalia *Eliberarea de sub regimul fascist*.

La 30 august 2009, a încetat din viață la vârsta de 98 ani, doctorul Șerban Constantin MILCOVEANU, fost student al savantului prof. dr. NICOLAE PAULESCU și nepotul prof. dr. Constantin DIMITRESCU-SEVEREANU (1840-1930), una din cele mai reprezentative figuri de chirurși români.

S-a născut la 23 decembrie 1911, în comuna Milcov, județul Olt. A studiat la Colegiul Național „Sf. Sava” din București și în 1935 a absolvit Facultatea de Medicină din București. Și-a început cariera profesională în 1935 ca președinte al „Societății Studenților în Medicină”, în 1936-1940 ca președinte al „Asociației Internilor de Spital”, în octombrie 1940 ca președinte al „Asociației Generale a Medicilor din România” (Colegiul Medicilor) și în septembrie 1940 ca asistent universitar la Facultatea de Medicină din București, asistent al academicianului profesor doctor NICOLAE LUPU (1884-1966).

A aderat de tânăr la ideile marilor profesori A. C. CUZA, NICOLAE PAULESCU, ION GĂVĂNESCU, CORNELIU SIMULEANU, ION CATUNEANU, TRAIAN BRĂILEANU,

LONGINESCU GHEORGHE, VASILE PÂRVAN, RADULESCU MOTRU, NICHIFOR CRAINIC, NAE IONESCU, SIMION MEHEDIŢI etc. și s-a apropiat de mișcarea naționalistă condusă de CORNELIU ZELEA CODREANU, căruia i-a fost admirator, partizan și devotat. La 17 aprilie 1938 este arestat și izolat sub pază jandarmerească, întâi în mănăstirile Tismana în Oltenia și Dragomirna din Bucovina și apoi în lagărul Miercurea Ciuc din nord-estul Transilvaniei. La 25 iunie 1938, Tribunalul Militar București judeca statul major al Legionarilor și condamna între 5-9 ani închisoare grea pentru „complicitate la trădare” pe ing. Gh. CLIME, Alexandru CANTACUZINO și pe dr. Șerban

MILCOVEANU. Scapă ca prin minune din înspăimântătorul masacu din 22 septembrie 1939, când au fost asasinați 275 șefi legionari, în frunte cu ing. Gh. CLIME, dr. Ionel BARNEA și principele Alexandru CANTACUZINO.

În iunie 1941 are loc, la Tribunalul Militar București, procesul așa-zisei „rebeliuni legionare”, cu ordinul generalului Ion Antonescu să se pronunțe sentințe de condamnare la moarte pentru majoritatea acuzaților: general Petrovicescu, principele Alexandru Ghica, jurist Victor Biriș, publicist Constantin Maimuca etc. Au fost băgați în proces cu ordinul de a fi condamnați câte 5 ani închisoare: prof. univ. P.P. Panaitescu, rectorul Universității din București, dr. Alexandru Popovici, chirurg la spitalul Colțea și dr. Șerban MILCOVEANU. Cum Șerban Milcoveanu nu avusese nicio demnitate în guvernarea legionară, la propunerea procurorului general SON AURELIAN (1888-1952), a fost achitat din „lipsă de probe”.

Este trimis pe Frontul din Est (1941-1943), când s-a încercat de patru ori asasinarea lui prin misiuni periculoase anume concepute: în bătălia de la Odessa din octombrie 1941 și în bătălia din 1 iulie 1942 de la Sevastopol. A fost medic în cadrul Batalionului „Pionieri de Asalt” din cadru Diviziei IV Vânători de Munte. În vara anului 1943, dr. Milcoveanu era șeful secției medicale II din spitalul 7 Campanie Simferopol-Crimea de sub comanda colonelului dr. Cornel Stoian. Puțini știu că atunci, în 1943, la SIMFEROPOL, un submarin sovietic a eșuat și 10 militari sovietici răniți au reușit să ajungă la mal. Un subaltern l-a informat pe dr. MILCOVEANU, care a ordonat să fie aduși imediat în spital, unde i-a îngrijit, riscându-și chiar viața. Sovieticii nu au uitat această faptă de o mare umanitate, care este consemnată în analele marinei sovietice.

Generalul Ion Antonescu, care era într-o vizită pe front, avea o durere continuă în membrele inferioare. A fost chemat printre alții și dr. Șerban Constantin Milcoveanu.

Dr. MILCOVEANU i-a pus diagnosticul de reticuloză malarică și l-a sfătuit să meargă la unchiul

lui, marele chirurg prof. dr. Amza Jianu, format la școala prof. dr. TOMA IONESCU.

În toamna anului 1944, fiind mobilizat pe Frontul de Vest ca medic al Spitalului Militar 144 din Botoșani, un tribunal comunist din București l-a eliminat din funcția de asistent universitar la facultatea de Medicină din București, pentru vinovăția de apartenență, în anii 1935-1937, la Mișcarea Legionară. La demobilizare a fost eliminat din funcția de medic consultant la cabinetul medical al Uzinelor și Domeniilor Reșița din str. Vasile Alecsandri nr. 4, rămânând simplu liber profesionist cu cabinetul medical în str. Sapienței nr. 1, lângă podul Mihai Vodă. A plecat pe Frontul din Est cu gradul de sublocotenent și s-a întors de pe Frontul de Vest cu același grad.

În perioada 1948-1952 a fost fără serviciu, fiind epurat din motive politice. La 17 aprilie 1952 este arestat și după 18 luni de detenție politică și anchetă penală, la 7 mai 1954 este eliberat ca nevinovat și trimis ca medic la Spitalul Caritas, Policlinicile Gh. Coșbuc, Bradului și Vitan. Din 15 mai 1954 până la 31 decembrie 1973 a lucrat ca medic de circumscripție. După 42 ani de activitate profesională a terminat la munca de jos, ca medic de circumscripție teritorială.

Doctorul MILCOVEANU a fost în permanență urmărit, hăituit, persecutat, amenințat cu moartea, obligându-l să renunțe la convingerile sale. Nu i s-a permis accesul la nicio funcție, participarea la niciun congres medical, acordarea unui titlu științific etc. Cu mare greutate a reușit să participe, timp de 6 luni, în 1957, la cursul intensiv de cardiologie la Spitalul Colțea, sub conducerea acad. prof. dr. Basil Teodorescu (1891-1967). La terminarea prelegerii de deschidere, prof. dr. Basil Teodorescu, vine în mijlocul celor 80 de cursanți, îi strânge mâna dr. Milcoveanu și în auzul oficialităților de Partid și de Stat spune: „Dacă fac cu plăcere acest curs este că printre cursanți ești dumneata”. Cu toate că la examenul de absolvire și calificare a fost clasat printre primii, doctorul Milcoveanu a rămas mai departe medic de medicină generală la circumscripția teritorială.

Ion Coja

*Medicina populară tradițională românească și * medicina științifică*

Cu ascendențe aromânești, Corneliu Zeana, cardiolog reputat, om simpatic, prietenos, mă solicită să scriu două-trei rânduri despre cartea pe care o trimite la tipar. În paralel cu meseria lui, se interesează de viața politică și în special de cea europeană. A fost mulți ani președintele Mișcării Europene (secțiunea Română), a editat Cugetarea Europeană, o publicație pe teme educative și morale, a stat de vorbă cu lideri europeni și a scris, evident, articole pe care le strânge, acum, într-un volum. Ele au ceea ce se cheamă nerv, idei, intră curajos în polemică și propune soluții. Unele dintre ele se ocupă și de viața literaturii în epoca internetului și a globalizării. De pildă, vorbește despre traduceri care se fac la noi, în ultima vreme tot mai des, după ureche. Are dreptate, urechismul a devenit, vorba lui Țuțea, o metodă de lucru la români și în sfera culturii. Cine-i poate opri, cine-i poate corecta sau trage la răspundere azi?

Eugen Simion

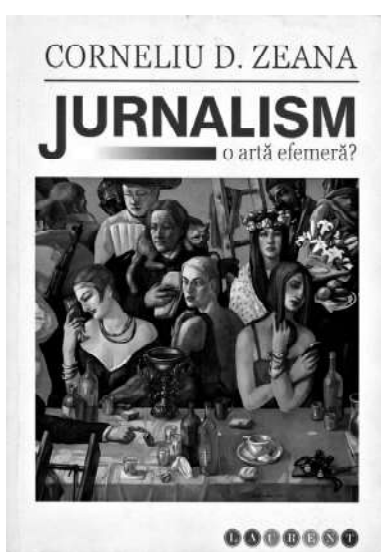
Este greu să găsim termenul adecvat care să acopere definiția medicinei tradiționale folclorice, fără conotații peiorative, uneori cuprinse în eticheta de „leacuri băbești”.

Îndelung persecutată de medicina studiată în universitățile moderne, îngrădită și pe cale legislativă, medicina populară își vede bagajul său de cunoștințe, transmis de regulă prin viu grai de la o generație la alta, sărăcit în cea mai mare măsură.

Este o comoară care se pierde, o pagubă inestimabilă, iar în prezent, când cercetarea științifică românească este aproape inexistentă în domeniul medicinei, tot mai greu de recuperat.

Medicamentele moderne sunt de regulă substanțe chimice de sinteză, omologate în urma unor cercetări laborioase, urmate de experimente pe animal și apoi pe om. Profiturile industriei farmaceutice sunt uriașe. Medicina tradițională a existat din toate timpurile, este una dintre cele mai vechi preocupări umane, cristalizându-se, la diferite popoare, în forme de mare complexitate. China este un exemplu de perpetuare și cultivare a tradițiilor multimilenare, acumulând o farmacopee vastă, care se studiază în facultățile de medicină tradițională care au aceeași durată (șase ani) ca și facultățile de tip vestic, dar și medicina lor modernă și performantă este impregnată de cea tradițională.

Din izvoarele cercetate de istorici ca și din datele scoase la iveală de arheologi, se poate spune că dacii aveau cunoștințe medicale avansate, cu nimic mai prejos decât ale altor popoare de atunci și care au lăsat dovezi scrise. Ne referim la vechii egipteni și la greci. Plantele cu proprietăți tămăduitoare și care creșteau pe teritoriul nostru constituiau baza

tratamentelor. Cataclisme istorice au făcut ca cea mai mare parte a științei medicale a dacilor să se fi pierdut, dar o parte a ajuns la Roma, unde Imperiul îi valoriza pe medicii daci alături de cei greci, iar o parte s-a transmis din generație în generație în ținuturile noastre, ajungând până la noi, mai cu seamă în așezările izolate din munți. Faptul că unele leacuri tradiționale s-au dovedit eficiente, a atras atenția unor cercetători. Amintim Neamț, iar în zilele noastre pe Academicianul Ovidiu Bojor și Hofigal. Din păcate, în facultățile de medicină din România nu regăsim

nimic din medicina tradițională, tinerii medici dobândind cunoștințe în acest domeniu „după ureche”. Cele două tipuri de medicină ar trebui îngemănate în forma complementară, linie promovată organizatoric îndeosebi de profesorul Vasile Dumbravă. Cu privire la valoare, am putea oferi un exemplu ușor verificabil. Comparați eficacitatea deodorantelor pe bază de substanțe chimice, cumpărate din orice supermarket, cu produsul Hofigal obținut din plante tradiționale. Acesta ar putea deveni un brand românesc de mare valoare.

În numărul următor vom furniza câteva exemple punctuale de plante tradițional folosite în tratarea unor boli, care au fost preluate de industria farmaceutică și valorificate sub forma medicamentelor pe care le găsim în farmacii.

Independența României, an I nr.1, 2015

* fragment din *Jurnalism, o artă efemeră?*, Corneliu D. Zeana, Ed. Laurent, București, 2016

Cazul Grigore T. Popa *

București, sfârșit de iulie, 1948. Lui Teohari Georgescu, ministru de interne, i se comunică lapidar. Urmărirea unui anume Grigore T. Popa, element dușmănos, destituit din postul de profesor la Facultatea de Medicină din București, lua sfârșit deoarece individul decedase de o boală de rinichi, pe 18 iulie 1948. Ministrul era informat că doi ofițeri ai Securității îl obligaseră pe acad. Nicolae Gh. Lupu, decan, să interzică expunerea în facultate și făcuseră totul ca înmormântarea la Belu să se facă cât mai discret posibil. De altfel, noul regim avusese noroc, în miez de vară, studenții care luaseră de atâtea ori apărarea fostului lor profesor de anatomie, erau în vacanță. O mână grăbită a aruncat deci dosarul Gr. T. Popa la arhivă (probabil la secțiunea „în slujba imperialismului anglo-american”). Din fericire „vândutul pe dolari” - cum nu s-ar sfii să-l numească și azi unii ziariști - fusese un soi de păpădie. Vorbele, gândurile sale nu încolțiseră doar în conștiința a peste 25 de generații de medici care-i fuseseră elevi, ci intraseră în biblioteci și amenințau să-i păstreze numele și după dispariția fizică a discipolilor.

Biografia „tulburătorului de ordine publică” Gr. T. Popa, contrazicea *ab initio* imaginea leninistă standard a dușmanului de clasă. Nu era un produs al clasei exploatoare, ci se născuse pe 1 mai 1892 în casa plugarului Teodor Popa, din Șurănești - Vaslui. În acel moment, un alt june celebru de la Șurănești, Emil Racoviță împlinise 24 de ani, luase de câteva luni (1891) licența de zoolog la Sorbona. Rămas orfan de mamă la numai 5 ani, Grigore fusese destinat să rămână la coarnezle plugului. A ajuns totuși bursier al „Liceului Național” din Iași (1902-1911) numai fiindcă Maria, mama sa, a lăsat cu limbă de moarte ca fiul ei să fie dat la carte, iar învățătorul din sat s-a ținut de capul lui Tudor spunându-i că fiul său are o minte de excepție. Cum să nu rămâi uimit când, la 16 ani, liceanul îi scrie la Jena lui Ernst Haeckel, cel mai mare evoluționist al vremii după Darwin, cerându-i permisiunea să-i traducă celebra sa carte „Istoria creației”. Și culmea, Haeckel îi răspunde dându-i consimțământul. Deși tradusă cartea n-a apărut, din motive pecuniar editoriale. Doi ani mai târziu proaspătul bacalaureat ezită lung între filozofie, naturale și medicină.

Fără îndoială că bătrânul laborant de la anatomia ieșeană a rămas perplex în 1914, când a văzut că noul preparator al catedrei, nu e altul decât studentul boboc, care leșinase la prima oră de disecție și căruia îi turnase o cană de apă în cap. Din acel moment, cariera științifică și universitară a lui Gr. T. Popa avea să urce continuu, până în 1946, când în viața intelectuală a țării au pătruns brutal impostorii, pseudosavanții promovați de PCR.

Luptător cu molimele în tranșeele Primului Război Mondial, Gr. T. Popa a urcat toate treptele învățământului universitar ajungând profesor titular de anatomie și

embriologie la Facultatea de Medicină din Iași (1928-1942), apoi la cea din București (1944-1946).

Împătimit de o curiozitate științifică ieșită din comun, Gr. T. Popa a fost în egală măsură unul din marii deschizători de drum din morfofiziologia deceniului 3. Beneficiind de o bursă Rockefeller a efectuat stagii în S.U.A (1925-1926, la Chicago și Woods-Hole) și la Londra și Cambridge (1927). A fost apoi profesor invitat și „Research Fellow” la Institutele de Anatomie ale Universităților din Londra (1929-1932) și Cambridge (1935-1936), membru al mai multor societăți științifice străine. Îi găseam astfel numele, alături de cel al soției sale, dr. Florica Popa, în celebrele tratate ale lui Testut-Larget, Rouviere, în lucrările comune semnate de profesorii Fr. R. Lillie și Ch. I. Harriek.

Ele sunt dedicate stării funcționale a pericardului și durei-mater, dublei enervări a fibrei musculare, originii embrionare a meningelor. Dar marea sa „lovitură” în medicina secolului XX este descoperirea împreună cu Una Fielding a sistemului „port-hipofizar”, care nu e altceva decât o legătură de vase sanguine, care unește glanda hipofiză de o structură nervoasă (diencefalul). În 1931, o atare descoperire a părut ciudată. Vase de sânge care să unească o glandă endocrină cu sistemul nervos? Ce sens fiziologic putea să aibă o asemenea legătură? Ipoteza avansată de Gr. T. Popa în epocă, și anume că anumite structuri ale sistemului nervos pot fabrica hormoni, asemeni glandelor endocrine clasice, a fost primită cu rezervă, unii considerând-o o adevărată erezie, deși, la Cambridge și la București, savantul român a reușit să izoleze din lichidul cefalo-rahidian și primii asemeni hormoni pe care i-a numit *cerebrostimuline*. Scepticismul oficial avea să dăinue aproape o jumătate de secol, până în 1977, când numele lui Gr. T. Popa a „explodat” în conștiința fiziologiei mondiale o dată cu premiul Nobel acordat cercetătorilor R. Guillemin, Rosaline Jallow și A. Schally, care-l recunosc pe profesorul bucureștean drept precursorul neurocriniei - cea mai nouă ramură a endocrinologiei.

Dar Gr. T. Popa nu a fost doar un cercetător pasionat al structurilor vii. Înzestrat cu un verb ales, rod și al unor stăruitoare lecturi umaniste, el a fost unul din acei teribili oratori științifici care, ca și predecesorul de catedră Fr. I. Rainer, își vede amfiteatrul invadat nu numai de studenții săi, ci și de o avalanșă de medici din oraș, de scriitori, istorici, filozofi, oameni ai științelor pozitive - interesați mai ales de îndrăznețele sale incursiuni în istoria biologică și socială a omului. Nu e de mirare că îi găsim numele pe coperta revistei *Însemnări ieșene* (1936), alături de cele ale lui Mihail Sadoveanu, Mihai Codreanu și George Topârceanu. Aici a publicat el ample eseuri antropologice și sociale, fiind socotit în epocă un fel de Alexis Carrel român. Dar spre deosebire de autorul celebrei *L'homme - cet inconnu*, Gr. T. Popa nu s-a

limitat doar la considerații generale de antropologie fizică și culturală, ci a fost realmente obsedat, toată viața, de educația la români.

Traumatizat permanent de superficialitatea unor intelectuali de așa-zisul „balcanism” al societății românești și impresionat profund de realizările pedagogiei universitare engleze și americane, el n-a încetat nici o clipă să creadă în valabilitatea unui transplant de spirit și organizare de tip balcanic în învățământul superior românesc (*Știința ca bază de primenire a omului*, 1944, *Reforma spiritului*, 1945).

Pătruns până la ultima fibră de ideile democrației de tip occidental, era firesc ca Gr. T. Popa să fie unul dintre cei mai fervenți luptători împotriva rasismului. Ciclul de conferințe ținut la Iași între 1938-1941, polemica cu unii antropologi hitleriști în care a dovedit cu argumente peremptorii falsitatea aplicării raseologiei în biopolitică i-au adus faima unui antifascist de primă mărime. A fost de altfel unul din membrii marcanți ai Grupului Universitar Democrat (G.U.D) alături de Horia Hulubei, Simion Stoilov, Daniel Danielopolu, Bazil Teodorescu, Gr. Moisil ș.a, semnatar al memoriului - protest al intelectualilor din 1944, care cerea ieșirea României din război și denunțarea alianței cu Axa.

Tuturor le-a apărut deci firesc ca Gr. T. Popa să fie numit în toamna lui 1944 decan al Facultății de Medicină. Guvernul Groza și mai ales ministrul învățământului de atunci, Ștefan Voitec, aveau să constate cu stupefacție că băiatului plugarului din Șurănești nu e dispus să-și vândă cugetul. O conferință ținută în 1945, în care reia tema exemplarității universităților engleze și americane, îi aduce o vehementă scrisoare de protest din partea lui C. I. Parhon pentru care optimum-ul de perfecțiune îl reprezentau universitățile sovietice. Conflictul se accentuează, Gr. T. Popa face un gest nemaiauzit. Își dă demisia din ARLUS și critică public această asociație. Curând, în facultatea al cărui decan era, își face apariția un „cal troian” în persoana ilegalistului Simion Oieriu (nume românizat), un farmacist oarecare din Bucovina, cu veleități de savant. Sprijinit de PCR, reușește să rupă în două catedra de biochimie a prof. Ciočilteu și să se facă profesor. Curând S. Oieriu începe o luptă pe viață și pe moarte împotriva lui Gr. T. Popa, care i se opusese pe motiv că o catedră universitară trebuia ocupată pe bază de lucrări și prin concurs, nu cu pumnul de fier al PCR-ului. Aproape în același timp, i se cere un lucru nemaiauzit, să înmatriculeze în anii superiori V și VI câteva sute de tineri, din care unii nici nu știau românește, pe motiv că fuseseră persecutați de hitleriști pe teritoriul României, în Transilvania, Galiția etc. Cu alte cuvinte, i se cerea să subscrie la acordarea diplomei de doctor, după 2-3 ani de studii. Refuzând, este catalogat reacționar, ba chiar legionar, el, care prin tot ce scrisese combătuse ideile totalitarismului fascist. O primă încercare de a-l demite se lovește de protestul ferm al studenților medicinisti, care-l adora. În 1946 este totuși azvârlit de la catedră și devine pur și simplu șomer, sub ochii nepăsători ai prietenului de o viață, Mihail Sadoveanu, a cărui unică preocupare devenise o luptă criptică cu

C. I. Parhon, pentru ocuparea râvnitului fotoliu de „președinte” al R.P.R. Consideră că e mai prudent să „nu-l cunoască” și alți colegi și prieteni academicieni - Nicole Gh. Lupu - noul decan, Șt. S. Nicolau, C. Ionescu-Mihăiești, N. Hortolomei, I. Făgărășanu, Marius Nasta și alții, preocupați care de treptele scării ierarhice ivite în față, care de confecționarea umbrelei pentru vifonița ce se anunța dinspre răsărit. Evident că „șomerul-reacționar”, deși ales membru al Academiei Române în 1936, este exclus din componența Academiei R.P.R., cu largul concurs al colegilor Traian Săvulescu și C. I. Parhon, împărțășind astfel soarta indezirabililor Lucian Blaga și Rădulescu-Motru. Curând încep și hărțuielile securității. Familia hotărăște să-l ascundă pe la diferiți prieteni de nădejde. Doarme când la o adresă, când la alta, nu iese pe stradă și astfel reușește să scape de arestare până pe la începutul lui iulie 1948, când bolnav pe moarte, este adus acasă. În toată această perioadă, doar câteva licăriri de bucurie. Elevul său, George Emil Palade, viitorul laureat Nobel, îi scrie cu regularitate din Turcia, apoi din S.U.A. Primirea lui Palade la Institutul Rockefeller din New York este urmarea unei elogioase scrisori de recomandare, pe care atât de apreciatul în S.U.A Gr. T. Popa o dăduse discipolului său.

Au trecut peste 40 de ani de la dispariția fizică a intelectualului de elită care a fost Gr. T. Popa.

O bună parte dintre cei care l-au cunoscut au murit și ei. I-au rămas credincioși câțiva elevi (V. Săhleanu, Al. Ianculescu ș.a) care-l pomenesc în scrierile lor. O anchetă făcută de autorul acestor rânduri printre medicii tineri și studenții ultimului an de medicină aduce rezultate deplorabile: doar 2% din ei au auzit de existența sa, doar unul poate preciza că este descoperitorul circulației port-hipofizare. De reținut că medicina e singura facultate unde există o disciplină specială de „istorie” a artei lui Esculap.

Și poate n-aș fi scris niciodată aceste rânduri dacă n-aș fi asistat de curând, la o ciudată „cursă contra cronometru” (telefoane, intervenții) pentru prinderea unui loc la alegerile de membrii *post-mortem* ai Academiei Române. Familiile, prietenii unor dispăruți fac presiuni ca pe lista ce-l cuprinde pe Mircea Eliade să figureze diverși profesori, foști directori de institute - unii urcați pe scara de incendiu a științei, alții care s-au înscris ca primii semnatari pe lucrările unor colaboratori, valoroși dar fără suprafață politică. Din informațiile ce le dețin, Gr. T. Popa nu e în vederea celor care se ocupă actualmente de această listă. Aș vrea să cred că cei care au fost excluși în 1947 din Academia Română comunistă, redevin automat membrii actualei Academii Române. În caz contrar am putea crede în persistența deliberată a unor grave nedreptăți, care ar pune la îndoială discernământul celor care lucrează în problemă.

(din Revista 22, anul I, nr.25/1990)

* fragment din: *Subteranele memoriei*, selecție și prezentare de Vasile Igna, Ed. Universal Dalsi, 2001

„Eram vis și dor eram...” *

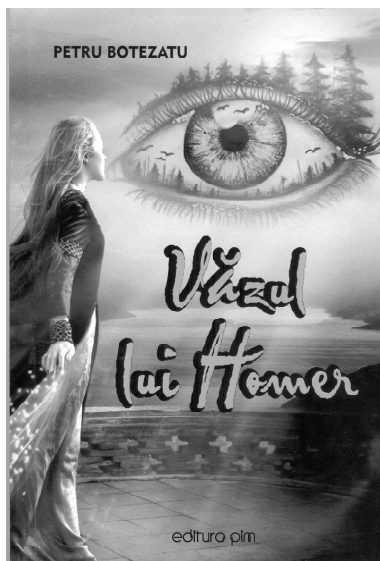
Ghiță NAZARE

Cine este Petru Botezatu? Tânăr poet român din Basarabia, născut la Andrușul de Jos (Cahul, Republica Moldova), în ziua a doua de Crăciun a anului 1984. Este absolvent al Facultății de Filologie și Istorie a Universității „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul. Conduce cotidianul independent „Curierul de Sud”, a fost mai mulți ani șeful Direcției Cultură, Tineret și Sport a Consiliului Local Cahul, calitate în care s-a afirmat drept un promotor al culturii naționale românești dincolo de Prut. Câteva exemple sunt edificatoare: în cuvântul rostit cu prilejul dezvelirii bustului marelui poet Grigore Vieru, la 6 iulie 2014, în Parcul central al orașului Cahul, Petru Botezatu aprecia că monumentul respectiv reprezintă „o datorie morală și de suflet a cahulienilor” față de Grigore Vieru, cel care a sfârși tragic într-un cumplit accident rutier, după săvârșirea la Cahul a unei emoționante seri eminesciene (la care a participat și poetul gălățean Viorel Dinescu); Petru Botezatu omagiază în manifestări publice organizate la Cahul *Ziua Limbii Române* (31 august) și *Ziua lui Eminescu* (15 ianuarie) etc. A lucrat ca lector la Catedra de Filologie Română a Universității „B.P. Hașdeu” din Cahul, iar de câțiva timp locuiește în Franța. Este membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

Petru Botezatu este un bun prieten al gălățenilor, la care a venit în mai multe rânduri sau pe care i-a găzduit la Cahul. Este semnificativă în acest sens manifestarea care a avut loc la Cahul la 31 august 2012, cu prilejul marcării *Zilei Limbii Române*, când poetul basarabean și-a lansat cartea de poezii *Berestih (Facerea)*, iar regretatul director al Centrului Cultural „Dunărea de Jos”, Sergiu Dumitrescu, a făcut o donație de carte (300 de volume) Bibliotecii Raionale Cahul și Liceului „Ion Creangă”.

Poeziile lui Petru Botezatu au un numitor comun: dragostea. Autorul volumului *Văzul lui Homer* are ca dominantă tematică dragostea pentru ființa iubită, pentru patria sacră și identitare personalități, pentru Dumnezeu. Gândurile poetului țin loc de capitole ale volumului, patru, dau titluri

inedite, poematice, chintesețe semnificative pentru conținutul grupajului de poezii cuprinse: „Ia-ți inima din piept, cât mai e plină de dragoste, ca un imens altar...”; „Dinspre frunză înspre ram, eram vis și dor eram...”; „Când dorul ca o stâncă mă apasă, doar în Cuvânt mă pot întoarce Acasă.” și „Faceți liniște - să auzim cum răsună în noi sufletul”.

Ființa iubită întruchipează pentru poet marea, nemărginirea, muntele, stelele și luna: „Când îmi e dor de mare, te caut cu privirea -/ cât necuprins de liniște în tine poți s-ascunzi -/ și nu-nțeleg cum de nemărginirea/ sălășluiește-n ochii tăi profunzi.// Când mi-e dor de munte, te cuprind,/ rătăcitor, ca vântul printre stânci,/ și mă prefac într-o lumină, pâlăpând/ în gândurile tale nebănuite de-adânci.// Când îmi e dor de stele și de lună,/ când nu-mi mai este cerul din inimă senin,/ stihia mea frumoasă și neună,/ de peste tot de unde-s eu către tine vin.” („Când îmi e

dor...”, p.16).

Dragostea poetului este într-un ton crescendo, coplesitoare, în „Dedicație”: „Dacă aș vedea toate frumusețile lumii,/ dar nu și fața ta luminoasă,/ ar fi în zadar.// Dacă aș gusta toate bunătățile câte sunt,/ dar nu și dulceața buzelor tale,/ ar fi în zadar...// Toate câte-mi sunt dragi, până și viața,/ nu ar avea culoare și farmec/ fără dragostea ta.” („Dedicație”, p.23).

Poetul își cheamă cu disperare iubită, personificând-o cu soarele, cu universal, cu infinitul iubirii, cu viața însăși: „Ți-s ochii licăriri, frumoaso,/ ca niște sori răsfrânți în rouă...// Tu numai vino mai aproape/ de pieptul meu durut/ și vei vedea cât dor încape/ în clipa unui mic sărut...// Tu numai vino lângă mine,/ Copila mea cu ochi de rouă,/ Și-n taina nopților senine,/ Să ne zidim o viață nouă” („De dragoste...”, p.37).

Petru Botezatu crede în relația divină dintre Poezie și Dumnezeu, dintre Cuvânt, din lumina cărui „ne-nălțăm cu el în slavă” și Dumnezeu, în forța divină a creației: „Trimite-mi, Doamne, rogu-te, de sus/ cuvintele care nu s-au mai spus,/ cuvintele meșterite în raiul tău, alese/ de îngeri, dar care să poată fi înțelese/ de muritorii de rând.” („Rugăciune”, p.47).

Chipul lui Dumnezeu, spune poetul, e cioplit în Cuvânt: „Doar cei pătrunși de lumina Cuvântului/ știu

cum arată Dumnezeu./ pentru că la început era Cuvântul/ și Cuvântul era Dumnezeu.” („Chipul lui Dumnezeu e cioplit în Cuvânt”, p.53).

Poetul își cântă cu dor, cu durere Țara și oamenii ei. Țara, ca și părinții, este pentru el un dat, pe care nu ți-o poți alege, este una, sacră. „Când Dorul ca o stâncă mă apasă, doar în Cuvânt mă pot întoarce Acasă”. Sun copleșitoare versurile în care poetul trăiește pentru țara sa, Moldova noastră, România noastră: „Nu poți alege țara în care să răsari -/ și-a răsări înseamnă a prinde rădăcină -/ cum nu-și aleg pământul stejarilor seculari./ nici păsările cerul - să zboare spre lumină./ Nu-ți poți alege țara, cum nu-ți alegi părinții./ și ea-ți va crește-n suflet și va-nflori în tine/ când vântul fericirii sau cel al suferinței/ te va purta pe ape mai reci și mai străine.” („Țara”, p.85). Sau: „Nimic mai dulce și nimic mai sfânt/ decât Icoana Țării din Cuvânt./ Cu râuri iuți și munți albiți pe creste./ cu oameni care vin dintr-o poveste./ ca niște zei din depărtări de mit./ fără-nceput și fără de sfârșit./ își duc tihnit prin veșnicie mersul./ de parcă sunt de-un leat cu Universul.” („Icoana Țării”, p.89).

Poezia lui Petru Botezatu descinde din Eminescu, din Coșbuc, din Grigore Vieru. Pentru poet, Grigore Vieru rămâne nemuritor, îl caută peste tot și pentru totdeauna copiii generațiilor ce vor veni: „Te cauți copiii în iarbă și în flori./ și Dumnezeu te plânge, și Prutul, și Siretul./ Iar tu, în România de dincolo de nori./ rămâi în veci același - și Omul, și Poetul.” („Te cauți copiii”, lui Grigore Vieru, p.94).

Poezia lui Petru Botezatu este senină, tonică, sinceră, mustește de suflet, de dor, de iubire de oameni, de Țară, de pământul nașterii și al veșniciei. Petre Botezatu este un maestru al rimei, al expresiilor și construcțiilor poetice - „inima din piept, ca un imens altar”, „cuvintele se prefac în porumbei albi”, „pădurea își desfrunzea ființa”, „însetați de apă senină”, „În cuvânt Dumnezeu sălășluiește întreg”, „Răsar în florile frumoase chipuri de morți”, „Faceți liniște - Să auzim cum răsună în noi sufletul...” etc. Creația lui Petru Botezatu este lesnicioasă cititorului, este explicită, emoționează.

Împărtășesc întru-totul îndemnul Mariei-Daniela Pănzăzan, care prefațează cartea: „Un volum ce merită adus în atenția publicului larg, mai ales acum în pragul marii aniversări din 2018, deoarece se înscrie în linia poetică a creatorilor moderni, care au exprimat, prin scrisul lor, sărbătoarea Logosului. Petru Botezatu face parte din categoria poezilor care *trebuie să fie stâlpi morali și spirituali ai unei Patrii în lumina Logosului*”.

* Petru Botezatu, *Văzul lui Homer*, Editura PIM, Iași, 2017

Origini viitoare, Brown-rentabile

În Germania, la un Târg Internațional de carte, Dan Brown, scriitor american, care se vinde performant, de celebru ce este, a lansat romanul „Origini”, stârnind instantaneu valuri tsunami globale în lumea celor ce citesc, simulează sau gestionează operațiunea.

Cum stă bine unei societăți de consum cultural, până la actul lecturii, cartea a fost angajată în traducere mondială cu tarif corespunzător, pe baza unor referințe rezumate la ideea explozivă care ar sta la baza ei: „Dumnezeu nu va supraviețui științei; locul divinității va fi luat de o conștiință colectivă; oamenii nu vor mai avea nevoie de Dumnezeu...”. Apoi, ambalaj de enigme, aventuri, teorii, personaje plecate devreme de-acasă, tot tacâmul momelii epice.

Autorul în cauză a întreținut isteria curiozității prin cuvântări mobilizatoare, ofensive sau temporizatoare, cum se potrivește unui negustor talentat, promovând și o atitudine profetică reparatoare, îngrijorată de soarta omenirii și a planetei, ba filozofic, ba religios, ba științific, încât ciuleau urechile și bodyguardii ce îl păzeau ca pe sfintele moaște ale vreunui sfânt sau mucenic, care în tinerețe și-a dat în peticul gândirii și al faptelor reprobabile.

Analizând datele problemei, s-ar zice că din perspectiva Brown-ului nostru, ar dispărea acel Dumnezeu creat de oameni (ceea ce n-ar fi nici o pagubă!), fiindcă scriitorul – oricât de perfid ar fi – nu îl acceptă ca divinitate creatoare a omului. Scriitorul insistă că știința face și drege, bâiguind în ceață ceva despre etică, despre morală și poate despre suflet, pentru care are nevoie de un „prefix” esențial, care modifică întrutotul sensul: Conștiința. Despre această componentă a ființei umane n-a vorbit nici Brown, nici vreunul dintre locotenenții lui din plutonul de promovare, nici măcar vreun bodyguard mai ambițios intelectual, ori poate că toți la un loc, într-o nouă ordine literară, culturală, artistică sunt forme de tropi sau figuri de stil.

Oricum, lumea „Originilor” lui Dan Brown mi s-a părut lipsită de haz, dar plină de roboți. Așa-i când misionarii ei elimină imaginația. Și în schimb zornăie arginții pentru care unii se pupă, se înjură și se cultivă sub umbrele literare. Din acest punct de vedere, Brown și ai lui pot raporta că și-au îndeplinit misiunea.

Pesemne că știu ei cui.

O remarcabilă imaginație creatoare

Octavian MIHALCEA

Volumul lui George David, *La străini* (Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2017) este inscriptibil paradigmei estetice postmoderne, prozele scurte care îl compun având plurivalente interdependențe la nivel simbolic. În acest fel este oglindită ideea unității în diversitate. Cele 13 povestiri, doar aparent separate una de alta, au un substrat coerent incontestabil, cititorul fiind invitat la decriptarea acestuia. Printr-o înșiruire de cadre epice situate, unele, în zone glisante suntem familiarizați cu atmosfera locului numit *Străini*, acolo unde mundanul și miraculosul realizează o pregnantă sinteză. Un tablou, împreună cu potențiala *cale* pe care acesta o conține, determină numeroase întâmplări cu nimb metafizic, generos punct de pornire. Personajul *dom' Profesor*, contemplatorul tabloului și cel ce ar putea arăta *drumul*, e investit de George David, printre altele, cu evidente propensiuni estetizante, cuvintele alese pe care le uzitează introducându-ne în mirajul a ceea ce contemplă. De o fundamentală atenție beneficiază problematica năruirii spațiului vital, înlocuit cu anumite pseudo-sălașuri ce determină întâmplări și discursuri cu nedisimulat mister. Irumperie semnificativă, evocarea conflagrației petrecute la Stalingrad, dincolo de irepresibilul naturalism, aduce o adâncă simbolistică. De asemenea, nu trebuie neglijat nici orizontul morganatic din care se desprind numeroase detalii ale prozelor din *La Străini*. Printre iluzii și plăsmuiri sunt întâlnite și pusee impresionante ce aparțin dramatismului existențial, reprezentativ în această direcție fiind inubliabilul text intitulat *Sat în bejenie*. Mutarea forțată a unui sat întreg, iată motivul unor desfășurări ce probează o remarcabilă imaginație creatoare. Întreg procesul mutării implică și locurile de veci ale străbunilor, act cu profunde

accepțiuni. Avem, în acest context, cuvintele către nepotul Costică: „Și, când toate acestea au fost gata, ne-am dus cu toții la cimitirul de lângă Sat. Am săpat primprejurul mormintelor și pe sub ele, după care le-am îmbrăcat în coșuri de nuiete împletite în jurul lor. Și, tot așa, cu pârgii și cu cricuri, am urcat mormintele-n care și căruțe, cu cruci și cu oseminte cu tot, ca pe niște flori de fereastră la care li s-a spart ghiveciul și au rămas numai cu pământul din preajma rădăcinii.” Acest pasaj are darul de a produce adânci vibrații în sufletele cititorilor, părtași la radicala înstrăinare. Deși, natural, *fugit irreparabile tempus*, urmașii celor sosiți din bejenie rămân într-o relație transmundană cu aceștia, chiar și în contextul ulterioarelor accepțiuni citadine. Fatal, toți avem un *drum*, găsirea acestuia fiind situată în zona necunoscutului, poate chiar, particular, înspre un *mysterium tremendum*. O acaparantă solitudine brăzdează cartea lui George David, punctată de ocultări și ieșiri la suprafață ce contribuie la caracterul inedit al scrierii. Să nu uităm remarcabilul text prezent pe coperta IV, aparținând poetului Liviu Vișan, un veritabil poem în proză care surprinde evanescent esența volumului *La Străini*: „Timpul nu mai există. Doar sufletul se ridică deasupra vorbelor pe care autorul le-a pus în paginile acestei cărți. Intrăm de fapt într-o buclă temporală în care poveștile se nasc din povești, amintirile nu mai sunt amintiri, bucuria nu mai este bucurie, doar tristețea rămâne tristețe. Cerul nu cade pe uriașul pământ, ci huma din suflet se înalță deasupra cerului. Acesta este sentimentul pe care îl trăiești citind aceste basme din care se naște realitatea. Sunt rare cazurile în care substanța prozei te absoarbe cu atâta forță și magie în interiorul unei fantasme. Pentru asta e nevoie de mult talent, iar George David ne dovedește aici că este înzestrat cu acest har. Lectura devine trăire și cititorul, complice la tot ceea ce se întâmplă.”

Taină săgetând rubin

DUMITRU ANGHIEL

Volumul de versuri *Taină săgetând rubin*, Editura PIM, Iași, 2017, 85 de pagini, întregeste palmaresul de creație literară al scriitoarei Valentina Balaban, după debutul editorial cu placheta de poezii pentru cei mici *Copilul ca o primăvară*, Editura Enos, Brăila, 2007, urmată de *Salvați copilăria*, la aceeași editură, în 2009; *Filosofia vieții*, Editura Olimpiada, 2010; *Lumea Ta...*, Editura „Danubius”, 2011; *Pe-o clipocire...*, Editura Lucas, Brăila, 2014” ; *Plămadă stelară*, în 2015 și *Sfere de vis*, în 2016, la aceeași editură, din care a rezultat o literatură lirică pe un registru de-o intimitate învăluitoare, cu o dinamică remarcabilă în plan ideatic și pregnant prozodic, „strunită de un ludic programat, din care nevoia de frumos și de adevăr se justifică pe deplin”, cum afirmam cu alt prilej.

Opt cărți, așadar, cu volumul de față, în care poeta Valentina Balaban scrie o poezie pe portative ușor imprezibile, aparent scăpate de sub control, dar pe un romantic și zvăpăiat *Zvâc!*, scutind-o de explicații și de fixare pe un *canon* liric, și-i impune o rigoare și o determinare să încerce mereu altceva, potrivit expozeului orgolios: „De jos.. vă iubesc și de sus.../ Lăsând dăra poemelor în *Sfera de vis*,/ *Pe-o clipocire* prin adieri și gânduri/ *Lumea Ta...* se frământă/ pe-o *Plămadă stelară*./ fredonând în oglinzi curgătoare/ cu isonul muzelor despletind/ prin pana binecuvântată *Filosofia vieții*/ din *Copilul ca o primăvară*/ într-o regăsire a purității,/ implor! *Salvați copilăria!*/ ce dănuie vârstele în candoare./ Către țărnuț crinului duios,/ peste punți, vă șoptesc:/ că de sus... eu v-am iubit și jos” („De jos... de sus...”, p. 66), un poem ca un *curriculum vitae* de creație literară, cu titlurile volumelor publicate, pentru un *cod* al vocației poetice și o interesantă și originală bibliografie de autor.

Și în noua sa carte de poezie, tonalitatea intimă, deși păstrată, pe aceiași parametri sentimentali, ca o răzvrătire, și decentă, și protestatară, înregistrează mereu alte supape de respirație creatoare, cu noi contururi în planul valorii expresive. Volumul *Taină săgetând rubin* se detașează de toate mijloacele de seducție lirică, deși poezia aceea rămâne sinceră și

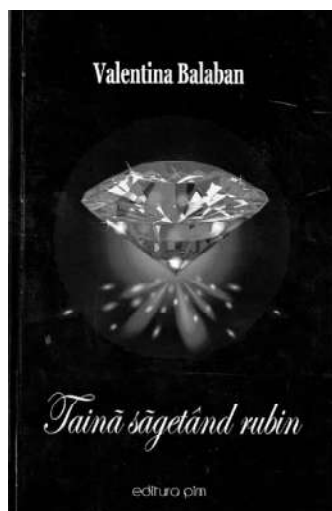
spontană, și, cu un surplus de vitalitate, poeta Valentina Balaban este... o altă poetă, pe un alt algoritm de creație literară. A renunțat la lirica cuminte și ușor demodată a catrenelor sale cu rimă împerecheată (1-2; 3-4), cu muzicalitatea doinelor populare, pe diapazonul unor agasante capricii, pe care l-a modificat cu o frenezie a vitalului și cu o detașare emoțională, direcționate spre alt registru stilistic, cu o poezie nouă, viguroasă, într-o alternativă de contrast, dar sigur potențială și cu tenta unei originalități, care va convinge și-o va salva din capcanele *manierismului*.

Și, chiar declară tranșant și programatic că renunță la clișee, nu dintr-un banal răsfăț stilistic, ci pentru a se alinia la moderna prozodie și la aflusul ideatic, chiar și când pare ușor virusat de o anume... „*dezordine controlată*” în plan literar, după cum poeta declară în poemul care deschide volumul: „Mă las atinsă de un har/ ce mă aprinde.../ Pe noi drumuri, taine ce mă cuprind,/ în caruselul gândului, plăsmuiri.../ țâșnesc din călimara cu lacrimi/ lumini licărind.../ *Aprind până nouă scrisului*/ pe alea Căii Lactee” („...aprind”, p. 13).

Șaizeci și una de poezii postate fiecare pe câte o pagină *aerisită*, până în 10-11 versuri, cu titluri venite din etimologii îndrăznețe și convingătoare, eliberate din chingile prozodiei tradiționale. De altfel, și următoarea poezie reprezintă *declarația de crez* poetic a Valentinei Balaban: „Dorm.../ Muza se leagănă-n cord/ caută.../ .../ Trezită-n delir, fire nouă/ cu ochii în roua zorilor,/ mă-ncepe o cale nestinsă” („Dorm...”, p. 14), ca-ntr-un *Madrigal* de coloratură și o alunecare în brațele emoției nestăpânite.

Într-un alt poem, afirmă ritos, „cu mâna pe inimă”, noile coordonate programatic-lirice, valențele spirituale ale poeziilor sale, cu un mesaj modern, pe care-l îmbracă în amplitudinea dodecafonică a unei versificații la fel de moderne: „Valențe elucidate în prezențe,/ Aparențe prin clipe jucate,/ piscuri atinse, arzând,/ luminând, umbrind, unduind...” („Valențe”, p. 16).

Orgolioasă, își declară și-și motivează apetențele scriitoricești: „Îmi îngân șoptele divine.../ din razele răsăritului ridic geană,/ văd *semănătorul* cuvintelor/ ce încolțesc prin rouă.../ Însetată de-al cerului curcubeu/ spre nou” („Semănătorul”, p. 18); și speră

să fie în pas cu poezia modernă și cu aderența la cititorul și mai modern prin așteptări: „Din astral, informații schimbă destinul,/ inovează clipele, spre ferestrele muzelor/ .../ enigme astrale prin noi.../ către voi...” („Cu voi”..., p. 19).

Din perspectivă tematică, există în noua lirică a doamnei Valentina Balaban o percepție filosofică majoră, indiferent de sursa de inspirație, dar cu o insistență trimitere spre o mistică riguroasă, nu neapărat ecleziastică, dar cu atât mai convingătoare: „Decăzuții triumfiului, evadați din cuie,/ scot spinii pictați pe rugi însângărânde/ către *Tatăl Nostru*, Cel ce spală nevoi,/ prin șuvoaie de ploi...” („Prin șuvoaie de ploi”, p. 25).

Este atât de abruptă trecerea de la poezia cuminte și tradițională din primele cărți ale poetei Valentina Balaban și avalanșa prozodică modernă a versului său din acest volum, încât reacția de prim contact a cititorului va fi, sigur, una de contrarietate, poate și de nonaccept dar, ca-ntr-o *Cavalcadă* wagneriană sau pe partitura unui *Nibelungen Lied*, acceptul se va produce împăciuitor, cu o frenezie a vitalului, ca un pariu dintr-o Loterie a șanselor: „Identitățile răstoarnă nimicul, / pe scânteii ce materializează văzduhul/ într-o taină săgetând jumătățile” („Pariul...” p. 31), exact ca în magica și încrâncenata dilemă shakespeare-iană, pe care scriitoarea și-o asumă, din considerente de etică majoră și de educație morală, de-o delicată intimitate: „Veșnicia *noului*, cu labirintul întrebărilor,/ pe scene biliare, sub măștile lutului...” („To be or not to be...” p. 35).

Prudentă, înțeleaptă și cu simțul eticului, izvorât din echilibru, Valentina Balaban oferă un tip de literatură nouă, modernă și de valoare, împletind percepția corectă a realității cu o simbolistică tematică dintr-o perspectivă multiplă și ipotetică, chiar și atunci când plusează, ca din amvonul unui altar sau din sanctuarul unei Justiții rigide: „Simțiri dezlegate din ochiul Ziditorului/ zugrăvind instantanee șoptite/ pe umerii dilemelor, căutând *scuza acarului*/ în triajul decalogului spre scopuri...” („Scuza acarului”, p. 41) Ba, chiar mizează pe șanse astrale venite din irizări cosmice, cu o nonșalantă acceptare a hazardului: „O inimă rătăcită prin două zaruri/ jonglează în auzul Tău ce arhivează/ replica restricțiilor cu palpații confuze” („Șansa curcubelului”, p. 44).

Dar are și cel puțin două alternative pentru toate dilemele existențiale care-i bântuie sufletul: „Plâng.../ Ceruri gri mă strâng/ în uneltiri de gânduri, sfidând nouri hoinari” („Plâns Bacovian”, p. 48), în nota nostalgică și resemnată a Simbolismului de altădată; sau: „În arome amfibii, lotcile separă/ nuferii ce poartă brotacii spre chindie,/ ce așteaptă plinul năvoadelor/ din veselia cherhanalelor” („Veselia cherhanalelor”, p. 49); din atmosfera baladescă a ostroavelor din Bălțile Brăilei, cu Terente și Tanti Elvira...

Ori o paranteză în planul filosofiei elementare, OMUL, ca o conștiință existențială, factorul primar al vieții, între ideea canonică a creației divine, Adam și *coasta* din care a apărut Eva, care să explice din ce motive Femeia a ajuns egala bărbatului, cu drepturi electorale și nu numai, atât de târziu, spre mijlocul secolului al XIX-lea, sau nici măcar astăzi, în plin mileniul III, în universul bigot musulman: „De meserie... OM... precipitat prin instincte,/ ridicat dintr-un atom și un ton rostit pe ape/ Navigator terran pe coasta lui Adam,/ în plămada Oceanului Luminat” („...OM”, p. 51).

Noua tehnică prozodică și imprevizibilele tematici de-o derutantă structură ideatică din volumul *Taină săgetând rubin* sunt motivate de poeta Valentina Balaban în planul creației superioare lirice dinspre Columna brâncușiană: „Trufandalele gândurilor dezlănțuite / prin nebunia atingerii piscului cu tridentul/ algelor pe fluxul nopților/ trena Rebeleii/ .../ luminând *columna creației*/ în harismă” („Columna creației”, p. 53); cu trimiteri insistente spre zone ale unor culturi literare, plastice, muzicale și de Istorie a civilizațiilor, ca o terapie a Esteticului regenerativ: „*Magenta apusului* reflectă în inimă/ tăria astrelor, ce-mi clipocesc/ tainele sufletești prin terapia frumosului” („Magenta apusului”, p. 56).

Pe coordonatele asiguratorii ale unui *testament sentimental*, ca o motivație și ca o speranță de creator și frumos, poeta renunță la toate clișeele prozodice și afirmă cu un entuziasm melodos: „Calc pe durere cu plăcerea viitorului,/ Ocolesc banalul, sunt exaltat să fac. Să fiu,/ să mistui energiile în plăceri creatoare,/ .../ să prind muza-n pană pulsată prin file.../ Ocean de idei pe-o suflare difuză” („Să...” p. 60). Există și o erotică stăpânită, cenzurată decent în poezia doamnei Valentina Balaban, pe care și-o asumă poziționată în lumea feerică a lecturilor sadoveniene din copilărie: „Prin rădăcinile gândului, scanez neantul.../ Înotând în afluenții iubirii, sub umbra salciei,/ ce leagănă lăstarii genealogici prin foșnetul/ Dumbrăvii Minunate...” („Dansul inelelor”, p. 63).

Poezia de dragoste, moment festiv, unic și miraculos al unui suflet însetat de fiorii celui mai uman și nobil sentiment, încheie într-un registru intim și o notă melancolică volumul de versuri *Taină săgetând rubin*: „Nu uit... că uneori, iubim/ când nimeni n-a știut suspinul/ din ochi o lacrimă ștergeai/ îmbrățișându-mi disperarea/ .../ Nu uit: cerul meu cu nori/ prin zâmbet l-ai deschis,/ c-o floare și-un sărut,/ Nu uit...” („Nu uit...” p. 70).

Dar, mai ales, un volum de versuri ca o declarație de creator de frumos, cu semnătura de fidelitate a confesiunilor poetei Valentina Balaban: „Pe aripi de calendar mă deșir/ și înșir poveștile pașilor ghemuiți/ în nopți, prin bateriile timpului/ ce-mi încarcă fire de zi, spre/ potecile neștiutelor ce emană/ riscuri creatoare de speranțe” („Pe aripi de calendar...” p. 73).

Monumental - Tradiție și viitor

Ediția a XIX-a

(28 septembrie - 1 octombrie 2017)

Radu MOȚOC

Simpozionul internațional „Monumental - Tradiție și Viitor” a ajuns anul acesta la a XIX-a ediție. Ca în fiecare an, simpozionul a fost găzduit de către Muzeul Unirii din Iași, unde coordonatorul de proiect, **doamna dr. Aurica Ichim**, reușește să adune specialiști de prestigiu din cadrul Ministerului Culturii, Academiei Române, Institutului Național al Patrimoniului, personalități din institute de cercetare și universități din țară și străinătate, care au preocupări constante în domeniul cercetării, conservării și restaurării monumentelor istorice.

Această ediție a simpozionului a fost dedicată împlinirii unui secol de când orașul Iași și-a deschis cu generozitate porțile pentru a-i primi pe românii de pretutindeni, refugiați de război. Numeroase clădiri-monument ale Iașilor au adăpostit atunci cele mai importante instituții și personalități ale României, inclusiv Casa Regală.

Festivitatea de deschidere a simpozionului s-a desfășurat în Sala Mare a Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Iași.

ÎPS Teofan, Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, a binecuvântat lucrările simpozionului, fiind urmat de mesaje de salut ale oficialităților, organizatorilor și invitaților speciali.

Tot cu acest prilej, au fost acordate diplome unor personalități cu merite deosebite în cercetarea și restaurarea monumentelor istorice.

Profesorul universitar **dr. Bogdan Maleon** a prezentat volumul „**Monumentul XVIII**”, care cuprinde lucrările susținute la simpozion în anul 2016.

La **Muzeul Unirii** s-au vernisat în continuare mai multe expoziții:

- „**SOS - patrimoniul cultural arhitectural național**”, prezentată de dr. arh. Daniel Sabău.

- **Biserici de lemn din Bucovina istorică**, prezentată de prof. univ. dr. Ioan Opreș.

- **Patrimoniul sportiv. Baze sportive urbane de secol XX**, prezentat de Camelia-Raluca Bărbulescu și Florentina Matache.

Au fost și lansări de cărți, dintre care menționăm volumul publicat de Liliana Condraticova, intitulat *Arta metalelor din Basarabia*, apărut la Chișinău, în anul 2017.

Lucrările simpozionului s-au desfășurat pe

trei secțiuni:

- Sala de conferințe: Primul Război Mondial - Memoria monumentelor;

- Sala Dublei Alegeri: Viața monumentelor laice și religioase;

- Holul de Onoare: Viața monumentelor. Tehnici și tehnologii de restaurare.

Semnalăm câteva comunicări susținute la cele trei secțiuni, din cele 79 care au fost prezentate:

- Manole Brihuneț - Troițe și monumente din Basarabia dedicate eroilor neamului căzuți în Primul Război Mondial;

- Ion Giurcă - Strada Lăpușneanu din Iași acum 100 de ani;

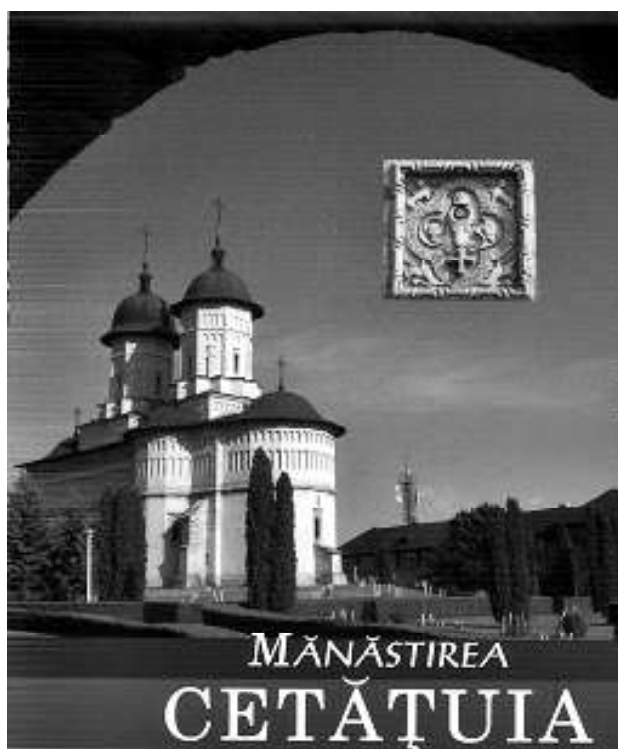
- Alin Spănu - Palatul de Justiție din Vaslui (1909);

- Ștefan S. Gorovei - Ctitori mici - ctitori uitați;

- Sidonia Teodorescu - Arhitectul André Lecomte du Nouÿ;

- Alexandra Chiliman-Juvara - Motive decorative în arhitectura de cărămidă;

- Dan Ionescu - Mănăstirea Bisericanilor din jud. Neamț;

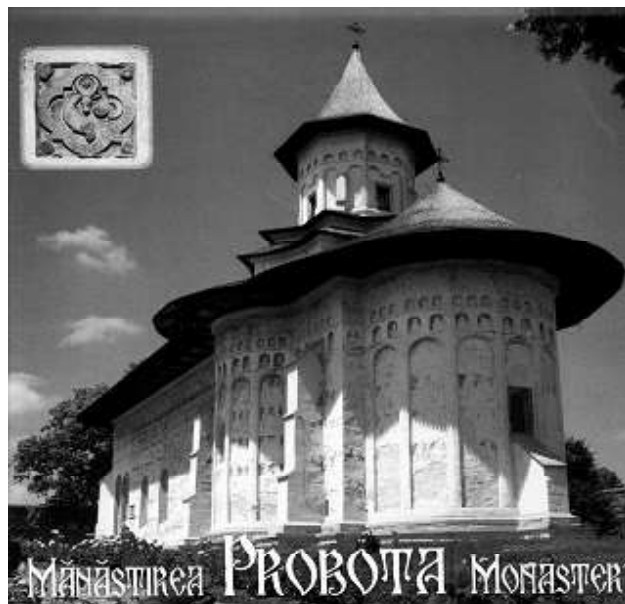
- Mihai-Bogdan Atanasiu - Patrimoniul de carte de la biserica Sfinții Teodori din Iași;
- Mariana Șlapac - Semne protectoare cu încărcătură magică din cetățile Țării Moldovei;
- Lucian-Valeriu Lefter - Satul vasluian între tradiție și actualitate;
- Alexandrina Cuțui - Catapeteasma Bisericii Schitului Brătășești-Argeș, conservare/restaurare;
- Constantin Firtea - Mănăstirea Bârnova - propuneri de restaurare.

Conform unui bun obicei, organizatorii au prevăzut și o vizită la monumentele istorice din Iași: Mănăstirile Bârnova, Frumoasa și Cetățuia.

Dar ultimele două zile au fost consacrate unui program de documentare, prin vizitarea unor obiective în majoritate din jud. Neamț:

- Biserica Rotundă din Lețcani;
- Palatul „Al. I. Cuza” din Ruginoasa;
- Palatul Cantacuzinilor din Pașcani;
- Biserica „Cuvioasa Parascheva” din Dolheștii Mari;
- Mănăstirile: Probota, Râșca, Bisericani și Pângărați;
- Hanul de la Șerbești;
- Biserica „Sf. Gheorghe” și conacul Cantacuzino din comuna Ștefan cel Mare;
- Mănăstirea și Monumentul Eroilor de la Războieni;
- Conacul Ștefan Catargiu din Tupilați;
- Casa Memorială „Vasile Alecsandri” din Mircești;
- Castelul Sturdza din Miclăușeni.

La una din aceste locații au fost pomeniți specialiștii care an de an au participat la aceste simpozioane cu lucrări remarcabile. S-a păstrat un moment de

reculegere în memoria acestor specialiști din domeniul arhitecturii, istoriei, restaurării monumentelor: Liviu Brătuleanu, Ruxanda Beldiman, ing. Mircea Crișan, ing. Adrian Mihalache, ing. Bârlea Vasile, prof. Ilie Luceac din Cernăuți.

Merită a fi semnalat mesajul rostit în sala Teatrului Național, unde înaintașii noștri de glorioasă amintire au hotărât, acum o sută de ani: „A păstra cu scumpătate sămânța de credință” în viitorul Neamului Românesc, ne-am adunat și noi astăzi, pentru a ne aminti de vrednicia lor și de testamentarul îndemn întru salvarea Monumentelor istorice, care nu sunt ale noastre, ci ale urmașilor noștri, în veacul veacurilor, ca martore ale jertfelor generațiilor trecute și temple ale memoriei naționale.

Castelul Sturdza de la Miclăușeni

Ioan Gh. TOFAN

Răfuieți de cartier (IV)

fragment din romanul *Pe malul de lut al fluviului*

- Nu, dobitocul a dat cu piciorul în cutie, ca să arate că știe fotbal. Era în sandale de-alea, cu degetele pe-afară. Golarii din parc leșinau de râs, stând călare pe gărduleț, iar el dă-i topăială într-un picior, până la loc comanda. Cică, tot sărind așa, ca o broască, s-ar fi întâlnit cu nea Luca, milițianul care patrula prin zonă, învârtindu-și pulanul¹ pe degete. După ce idiotul i-a derulat filmul, caraliul, mucalit, i-ar fi zis: „Măi, băiete, se spune că prostia nu doare, dar în cazul tău vorbele astea nu mai sunt valabile”. L-a lăsat pe Fuți aiurit, să stea ca bărzoiul într-un picior, cu o problemă în plus de rezolvat. Oare ce naiba voise să-i spună gaborul? Ce vorbe nu mai era valabile? Chiar nea Luca mi-a relatat faza asta în anii trecuți, când îl mai prindeam la o bere, după ce se pensionase. Se ținea bine moșul, tot așa namilă era, dar mai gârbovit. În ultimul timp nu mai bea, dar îl mai vedeam stând la taifas, cu babele și moșii, pe băncile de lângă complexul Ancora. O mai fi trăind?

- Nu l-am mai văzut în ultima vreme. Să înțeleg că boschetarii l-au ars pe Fuți? Stăruii Ionel cu ceea ce îl durea.

- Pe naiba! Prost, prost, dar nu-i haleau câinii din traistă chiar tot! De ofțicat ce era, că l-au făcut ăia de cacao, uite că l-a dus capul să se vaite că a luat nana! Știa și el atâta lucru, că sângele apă nu se face. Teu i-a cerut imediat lui Sile Șoferul să parcheze undeva, mai la fereală. Am coborât toți din mașină, intrând în parc prin puncte diferite, urmând să ne întâlnim la podul de piatră. Am găsit vreo cinci pușlamale, înghesuite pe o bancă, care spârgeau semințe, dar de Jiglău nici urmă. Când au început să zboare pumnii în capul lor, ca avioanele în picaj, nu știau cum s-o mai roiască. ăia care cădeau, amețiți de lovituri, o tăiau în patru labe, prin boscheți. De data asta numai frații Chitic i-au lucrat.

- Era și Mișka Polonezul cu ei?

- Nu cred. ăla nu era golan de parc. Se brodisse să fie pe acolo, când ai luat-o pe coajă, sau poate te pândise atâția ani, de ciudă că l-ai făcut să plângă când era cu mucii la nas. Sunt tot felul de ciudați pe lumea asta, trase Fane concluzia, zeflemitor.

- Și acum, dacă îl văd pe stradă, îmi vine să-l pocnesc.

- Vezi că am dreptate? Când îți spun că ești atins la scufiță, trebuie să mă crezi. Cine te oprește? Ar fi un spectacol pe cinste. S-ar aduna lumea ca la urs ca să vadă doi hodorogi care se iau la pumni. Ultima oară când l-am întâlnit pe Mișka, alerga vioi

pe faleză, înțolit în trening și cu adidași în picioare. Se ținea mai bine ca tine, să știi. Dacă îți morțiș să te iei în bețe cu el, poți încerca, he-he-he!

- Am pornirea să-l lovesc de câte ori îi văd mutra, dar îți dai seama că n-am s-o fac. Dacă tot ai pomenit de Fuți, mai știi de ce îi spuneam noi așa?

- Ntț! Parcă îl mai potcovisem cu o poreclă. De fapt îl chema Nuțu. Gui de Marangui i-am mai zis o vreme.

- Da, îmi amintesc. Știi că citeam și noi câte un roman, dacă ne mai rămânea timp, nu eram troglodiți. Circulau cărțile de la unul la altul până se făceau ferfeniță. Într-o zi, pe vremea când mai eram încă puștani, dar începuseră să ne mijească mustățile, ne-am întâlnit, ca de obicei, în curtea bisericii Precista, unde am început să comentăm o carte citită de toți cei de față. În toiul discuțiilor, hop, pe nepusă masă, a apărut Fuți, care ne asculta cu gura căscată. La un moment dat s-a băgat în seamă, zicându-ne că s-a uitat și el într-o cărțuie Ne-a arătat apoi cu degetele cât era de groasă. Care era titlul? l-am întrebat, știind cât era de bătut în cap. Ne-a privit buimac câteva secunde, neînțelegând. Ce scrie pe copertă? l-a mai întrebat cineva. Și-a încrețit sprâncenele, uitându-se la bombeuri, iar după ce s-a scărpinat în cap, ne-a spus dintr-o suflare: „O viață”. „Cine-i autorul?” nu l-a slăbit Izu. De data asta și-a dus o mână la falcă, de parcă-l dureau mahmudelele², și a început să bâțâie din bostan. De atâta efort, pe frunte îi apăruseră broboane de sudoare. Când nu se mai aștepta nimeni, a început să silabisească: „Gui de... de... de... Gui de M...M...Gui de Marangui.” Noi toți, îți dai seama, eram pe burtă de atâta râs.

- Săracul! Ținea el minte ceva, dar nu tot. Mi-aduc aminte acum, eram de față. Parcă-l și văd pe Bercu cum hohotea lătrat și isteric, în stilu-i caracteristic, marcă personală, lăsându-se pe vine și bătându-se pe genunchi. Citise numele scriitorului de pe copertă, Guy de Maupassant, dar nu l-a ajutat căpățâna să-l memoreze. He-he! Mare dobitoc era Fuți ăsta! Amicul tău, prozatorul, scrie că l-ai văzut prin Piața Nouă ajutându-i pe micii comercianți să-și care marfa la tarabe. E adevărat?

- Da, e amărăștean! Mai scoate și el un ban. Mereu îmi spun că am să-l opresc într-o zi, ca să-l invit la o bere. Să-l trag apoi de limbă, să aflu ce s-a mai întâmplat cu familia lor numeroasă după ce le-a fost demolată casa și s-au mutat. Unde au plecat și s-au risipit, care și încotro.

- Am auzit că Teu ar fi mierlit în urmă cu aproape zece ani. Gârâia de atâta pușcărie, dar era singurul din familie căruia îi mergea mintea. Puiu s-a cărat și

el nu demult, iar de Gelu știu că era vatman pe tramvaie.

- Dacă Teu era așa isteț, cum spui tu, nu l-ar fi prins mereu potera când dădea spargerile.

- Îți plăcea viața de pârnaiaș, intra la mititica în mod intenționat.

- Aiurea! Hai, povestește-mi ce s-a mai întâmplat. Știu că era să se lase cu bătălie între Piața Veche și Dumitru Chicuș, dar în ultima clipă s-a făcut pace. Ce minune s-a petrecut de ați devenit așa, dintr-odată, frenzi?

- Greu de spus. Teu a fost cel care a negociat împăcarea, dar a refuzat categoric să ne spună cum, pana mea, l-a aburit pe Gore, ca să renunțate la revanșă. De-aia îți spuneam mai devreme că lui Teu îi mergea mîntea.

- Stai că nu pricep nimic. Cine-i Gore?

- Gore, șofer de meserie, maramoi și el, ca Țocu, era jupânul celor de pe Dumitru Chicuș. Regele neîncoronat, liderul, sau cum vrei să-i spui!

- Credeam că barosanul era Țocu.

- Țocu era locotenentul, al doilea în ierarhie, ca în filmele americane cu polițiști și mafioți.

- Doi evrei cu nume de români, ce chestie! Mulți dintre ei își românizaseră numele înainte de război ca să scape de o eventuală prigoană. Hai, spune! S-a lăsat cu mardeală?

- N-a lipsit mult. La vreo săptămână după ce i-am bubuit la ei acasă, dar am roit-o la timp de acolo, au fost văzuți în cofetăria Violeta de la parterul unui bloc nou de pe faleză un grup de vreo cînșpe-douăzeci de gagii, străini de cartier. Între ei, ca măgarul între oi, era unul înalt și slab în gura căruia se uitau toți. Un bastruc³ pe care-l știi, Kolea, frățiorul cu păr bălai al lui Ionel Ciornei, s-a nimerit să intre atunci în cofetărie, de unde voia să cumpere un așa-zis baton de ciocolată, dintr-ăla de-un leu. Avea batonul ăla la ciocolată, taman canci⁴, bineînțeles! De unde atâta ciocolată? În schimb, îți amintești, băutura era saura⁵ în cofetării, dar pentru că fumatul era interzis, bețivanii preferau cărciumile. Găseai bere, coniac sau lichior la sticlute de o litră⁶, nu numai prăjituri, înghețată sau casată. Puteai bea în cofetărie, nu era nici o problemă. Indivizii ocupaseră toate mesele, trei sau patru, câte erau. Vorbeau încet, numai din vârful buzelor, spălându-și cuvintele strecurate printre dinți cu bere de Mărgineni, băută direct din sticlă. Ciutanul⁷, isteț, văzând că tipii erau din alt cartier, s-a hotărât pe loc să tragă puțin cu urechea. Așa că s-a priponit în dreptul galantarului de sticlă, holbându-se pofticios la prăjiturile alea, netrebuind să se prefacă prea mult, ca să arate ca atare, trebuie să recunoști. Ai văzut vreun puști căruia să nu-i lase gura apă după vreo prăjitură?

- Nu, dar fii mai succint. Ce-a auzit Kolea?

- Că bulangii plănuiau să se împartă pe echipe care să cutreiere străzile din jurul celor două biserici, Precista și Militară (Sfinții Arhangheli Mantu), și să altoiască tot ce întâlnesc în cale, adică de-alde noi, se înțelege. Puștiul auzise destul. A înhățat batonul pe

care i l-a întins vînzătoarea, punând cap compas pe casa unde locuia Izu. Avea drăgan⁸ de el, nu știu din ce cauză.

- Îți făcuse Bercu un pepene-felinar, când era pici, și de atunci îl admira. Scrie în *Piața Veche*, dacă zici c-ai citit-o.

- Slăbește-mă cu hârtoaga aia. Norocul nostru a fost că l-a găsit acasă, altfel am fi intrat la necaz. Bercu, ce-i a lui, e a lui, a percutat instant. L-a expediat pe Kolea și s-a dus întins la Teu acasă. S-a nimerit să fiu prezent în curtea lor cu mai toată gașca: Nicu Ciochină, Teu cu frații lui, Grig și cu celălalt frate al Amaliei, nu mai știu cum îl chema, doi băieți solizi, prieteni de-ai lui Teu, Albert și Ariton, mai mari ca noi cu vreo doi ani, Neluțu Zamfir, Șoni și Izu, bineînțeles, că doar el dăduse alarma, frații Beker, dar și frații Ivan, dacă-i mai ții minte. Aștia doi din urmă veniseră cu două sticloante cu molan din care tocmai ne împărtaşeam. Am ieșit din curte, în frunte cu Teu, îndreptându-ne spre biserica Precista. Am cotit prin spatele ei, lăsând în stînga căsoiul ăla cu porumbărie babană pe acoperiș și cu aguzi altoiți în curte, din care haleam vara, cățărându-ne pe gard.

- Care căsoi? întrebă Ionel, amețit de logoreea prietenului.

- ăla unde locuiau bunicii colegului tău de la pilotaj, zi-mi, să-l zic!

- Dan Zeamăneagră.

- Exact. Stătea numai vara pe la bunici, împreună cu o fată frumușică, soră-sa, cred.

- Marilena o chema, dar îi era verișoară.

- Aha! Mă rog, nu are importanță. În dreapta, după cum știi, era căsuța aia cu prispă unde stătea nea Sava, șoferul de la depozitul din Piața Veche, prietenul lui Mișu Beker, iar din spatele celor două locuințe, a lui Sava și cea cu aguzii altoiți, se deschidea spre malul străzii Mazepa o uliță plină de zoaie, care trecea printre două garduri înalte din scânduri, atât de strîmtă încât nu se puteau întâlni doi oameni pe ea. Peste gardul din stînga al ulicioarei, era o casă scundă și lunguiață unde locuia Muc, împreună cu mă-sa și bunică-sa.

- Radu Castor a fost un renumit inginer proiectant de nave, unul dintre puștii băieți din gașca noastră care a reușit să facă o facultate.

- Bine zici că a fost. Acum-i pensionar ca și noi. Toți îl știam de Muc. Când era puști, mereu îl vedeai că apărea cu vreo felie de pâine în mîna dreaptă, unsă cu magiun sau altceva, după care mie îmi curgeau balele, din care glojdea⁹ fără să-l stingherească cu ceva lumînările galbene care-i atârnavă mereu din cîrma borcănătă. Privindu-l, credeam că acuși-acuși o să-i pice vreun muc peste felia de pâine, dar inspira adânc pe nări, în ultima clipă, și lumînările dispăreau. Tu ce crezi, îi intrau în gură și le înghițea? Mereu mă întrebam asta și atunci îmi pierea pofta. Mă întrerupi mereu și uit unde am rămas.

- Există lecitină la farmacie, răspunse calm Corban.

Prietenul făcu o pauză, fixându-l amenințător pe sub sprâncenele abundente. Continuă după ce privi în

gol câteva secunde:

- Ieșind prin ulicioară în strada Mazepa, Teu s-a oprit pe buza malului, uitându-se la gardul de scândurele care-l delimita. Ne-a cerut să desprindem fiecare câte o șipcă. Am executat ordinul întocmai, ca în armată. A fost destul de ușor să le scoatem. Aveam acum fiecare câte o armă destul de periculoasă în mâini care...

- O șipcă prăpădită, armă periculoasă? Exagerezi, Fănică!

- Uite, vezi? De-aia-ți spun că ești diliman, pentru că nu ascuți fraza până la capăt. Băi, nebunule, în fiecare scândurică a rămas înfipt ditamai cuiul la un capăt, numai bun să le găurească meclele ălor, pricepi? urlă el, ridicându-se în fund, cu ochii ieșiți din cap ca la melc.

- Nu beli așa ochii la mine, că n-o să mă ascund sub masă, îi răspunse iritat.

Adăugă mai liniștit, străduindu-se să ignore ieșirea isterică a prietenului bolnav:

- Așa mai vii de acasă, dacă spui că șipcile aveau piroane. Nu ți-a fost frică?

Fane Vrânceanu întinse mâna tremurândă după paharul plin cu poșirca îndoită cu apă și bău jumătate. Scoase o țigară din pachet și o aprinse. Trase adânc în piept un fum înainte de a răspunde:

- Și încă cum! Nici frunzele de la morcovul din fund nu cred că mi se mai vedeau. Căzusem mesa¹⁰, era cât se poate de clar. Cred că eram cel mai târșelos¹¹ dintre toți, dar mă străduiam să nu arăt! Cu excepția câtorva, nici ceilalți nu cred să fi avut prea mult sânge-n instalație. Ne ascundeam frica vorbind tare, de parcă eram surzi, umflându-ne piepturile ca să părem cât mai bengoși, fluturând în mâini șipcile alea, ca indieni tomahawk-urile. Am luat-o la stânga, pe strada Mazepa, cu intenția de a coborî pe scările care erau dincolo de casa unde locuia Mariana Bălan și Neluțu Zamfir, ca să ajungem pe platoul situat pe al doilea mal, adică unde se află acum statuia lui I.C. Brătianu. Când am ajuns însă în dreptul casei fraților adventiști Litvinescu, i-am bughit pe golani de la cofetărie, descoperiți de Kolea, cum apăreau unul câte unul, ca din tranșeele de pe front, urcând scările la care voiam noi să ajungem. Teu ne-a făcut semn să rămânem pe loc, cerându-ne să ne grupăm, iar el, îl știi doar, nu era prea înalt, a ieșit înaintea noastră ca un sergent în fața plutonului pe care îl comandă. Între timp ăia urcaseră toți și înaintau spre noi. Ca număr, ce să-ți spun? Eram cam tandea pe mandea, numai că ei arătau ceva mai purii, după hoituri¹² îți dădeai seama de asta. Exceptându-l pe Teu și gagii ăia doi, Albert și Ariton, aduși de el, nu cred că vreunul dintre noi avea mai mult de optâșpe ani.

- He-he-he! Eu aveam numai șaptesprezece, se trezi Ionel hlizindu-se.

Prietenul îl strâmbă:

- Hi-hi-hi! Râzi ca proasta-n buricul târgului! Ți-am mai spus de atâtea ori că ar trebui să-mi spui nene.

Rânji malițios, ducându-și mâna la inimă:

- Nene Fănică, scuză-mă! Hai, varsă tot din gușă.

Se întreceau, care mai de care, să se prostească, folosind ostentativ limbajul străzii din acele vremuri. Fane își continuă istorisirea:

- Păi, în fruntea lor mergea un ins căruia parcă îi uitase Dumnezeu măsura, așa de înalt era, dar slab ca o scândură. Țista era Gore. Nu avea nasul coroiat ca Țocu și nici nu era roșcovan și pistruiat ca frații Beker. Adică nu arăta deloc a evreu, vreau să spun. Să fi avut la vreo douăzeci și cinci de ani, zic eu. Își purta părul șaten și moale, destul de lung, pieptănat într-o parte, ca tine și Țămpălău. Muianul¹³ îi era autoritar, se citea pe fața lui că era obișnuit să i se dea ascultare, iar țoalele îi veneau turnate ca pe manechin. Pantaloni strâmți erau la dungă, iar cămașa albă, cu dungulițe, stătea țeapănă pe el, atât de scrobită era. Pantofii negri luceau de parcă ar fi fost de lac. Arăta ca unul care se frige în bulan, ca s-o spun p-aia dreaptă! Sunt convins că puțea a parfum ca o cocotă. Teu, în schimb, era, cum se spune acum, îmbrăcat ca de la ajutoare. Purta niște pantaloni ponosiți, sare cu piper, cu burlane la genunchi, iar peste torsul mușchiulos, își trăsese un tricou marinăresc spălăcit, cu mânecile descusute din umeri. Ariergarda era formată din Țocu, Preda Măcelarul, care nu mai avea ghipsul pe mână, și de două pușlamale cu umeri lați, gâtul gros și urechile strivite de luptători. Solizi băieții ăștia doi, nimic de zis în privința asta, dar păreau cam închipuiți, după felul în care își fluturau brațele în timp ce mergeau și după cum își roteau bila, ca înaintea unui bușeli pe saltea. Teu, care-i citise imediat că se dădeau în spectacol, s-a întors către noi rânjind: „P-ăștia doi râtani¹⁴ care se sparg în figuri de Buftea, mi-i lăsați mie. Le scot eu luptele din cap.” Pe măsură ce ne apropiam unii de alții, Teu părea tot mai uimit. La fel de uluit părea și Gore, care se oprise la vreo cinci metri distanță, în fața lui Teu, făcându-le semn celor din spate să se oprească. Făcea să-i vezi, să n-am parte, Teu mai mic cu un cap, dar privind printre gene, cu capul puțin dat pe spate, de parcă el ar fi fost lunganul, iar Gore uitându-se dominator, de la înălțimea staturii sale!

Note:

¹ Baston de cauciuc (argou)

² Dinți (argou)

³ Neastâmpărat

⁴ Nimic, deloc (țig.)

⁵ Multă (argou)

⁶ Un sfert de litru

⁷ Puștiul

⁸ A avea drăgan - a-ți plăcea de cineva (argou)

⁹ Mânca (argou)

¹⁰ A intra mesa - a da de necaz (argou)

¹¹ Fricos (argou)

¹² Corpuri (argou)

¹³ Înfățisare, față (argou)

¹⁴ Proști, fraieri (argou)

(va urma)

DICTIONAR

ARTIȘTI PLASTICI GĂLĂȚENI 128

Corneliu STOICA

TOMASELLI, Angela - pictor. S-a născut la 5 noiembrie 1943, în localitatea Brezoi, Vâlcea. A absolvit Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, secția artă monumentală, promoția 1967, unde a studiat cu Simona Vasiliu Chintilă, Gh. Popescu și Costin Ioanid. În același an s-a stabilit în Galați, lucrând ca muzeograf principal la Muzeul de Artă Vizuală și profesoară la Liceul de Artă „Dimitrie Cuclin”. În 1993 se transferă la București. Membru al UAP, din 1971. A debutat în 1968 în Expoziția interjudețeană de artă Galați-Brăila-Vrancea. Participă la Saloanele anuale ale Filialei Galați a UAP și la cele naționale. Expoziții personale: Galați (1970, 1975, 2000); București (1974-1975, 1977, 1988, 1993, 1996, 1998, 2000, 2002, 2006, 2007, 2009, 2011); Brăila (1975), Roma, Italia (1983,); Iași (1999); Predazzo, Italia (2001); Koblenz, Bendorf (2002); Paderborn, Germania (2003), Aiud, Alba (2003); Râmnicu Vâlcea (2000, 2003, 2009, 2013 - retrospectivă); Dej (2002); Paderborn, Germania (2003); Bistrița (2003); Vaslui (2005); Bârlad (2005); Stockholm, Suedia (2006); Fălticeni (2009); Bruxelles, Belgia (2008);

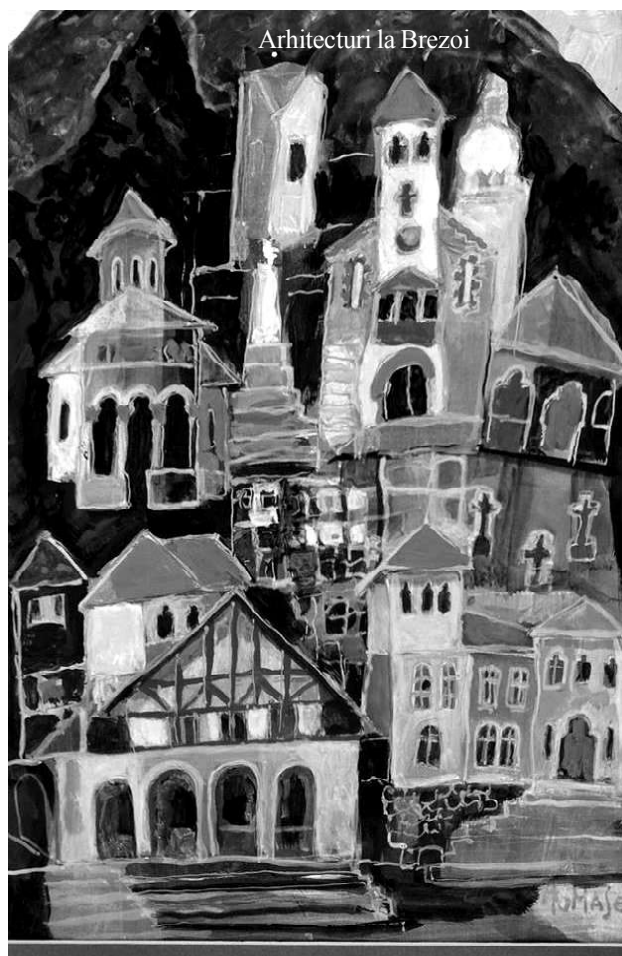
Bacău (2011); „Amintiri suprapuse”, Galeria de Artă „Forma”, Deva (2014); „Chipuri și închipiri ale muntelui Stânca Țurțudan”. Brezoi (2017); „Arhitecturi suprapuse”, Centrul Cultural „Mihai Eminescu”, Galeria Luceafărul, București (2017). Participări la expoziții de grup și colective: „Promoția 1967”, Bacău (1972, 1974, 2017); „Sensuri în abordarea peisajului”, Galați (1974); Saloanele Moldovei, Bacău, Chișinău (1995, 1996, 2000); „Sacral în artă”, București (1999); „Realitatea și formele ei de expresie”, Galați (1976); „Arta în drum spre muzeu” (1999); „Jertfă și răscumpărare”, Bacău (1999); „Dunărea în arta românească”, Viena, Austria (1997); Târgul internațional de arte vizuale (TIAV), București (2000, 2001); Salonul Internațional de Artă, Quissac, Franța (2001); Festivalul Montmartre en Europa, Paris, Franța (2002); Memorialul Eminescu, Ipotești, Botoșani (2002); Salonul Național de Artă, București (2006) etc. Participări la tabere și simpozioane naționale și internaționale: Galați (1975), Tescani, Bacău (1994), Moinești, Strehaia, Ipotești (2006); Măgura - Bacău (1997); Mogoșoaia - București, Agafon (1999); Brebu-Prahova, Blasova - Brăila, Voina - Câmpulung, Argeș (2000); Tours - Franța (2001); Ipotești (2002); Dealul Malului - Râmnicu Vâlcea (2002, 2003, 2007); Blaj - Alba (2003); Balcic (2006); Panaci - Vatra Dornei („Întâlnirea Maeștrilor”), Monteoru - Buzău (2007); „Dunărea și Dobrogea Creștină”, Mănăstirea Derwent (2008); Briare, Franța (2009); Viscri (2013);

Măldărești (2014), Călimănești (2017). În 2015 a inițiat organizarea unei tabere anuale de creație la Brezoi. A publicat, împreună cu soțul său, pictorul Eugen Holban, albumul „Arta populară din județul Galați” (Comitetul de Cultură și Artă al Județului Galați, 1974). Distincții: Premiul I pentru pictură la expoziția cadrelor didactice, București (1976); Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova (1995); Premiul Muzeului de Artă Bacău (1996); Marele Premiu la Salonul de Sud, Râmnicu Vâlcea (1998), Diploma de onoare a juriului, Salonul Internațional de la Quissac, Franța (2001); Titlul de Cetățean de Onoare al localității Brezoi, Vâlcea (2009); Distincția „Râmnicul meu”, Primăria orașului Râmnicu Vâlcea (2013). Are lucrări în colecții de stat și private din România, Republica Moldova, Australia, Coreea, Danemarca, Franța, Germania, Italia, Mauritius, SUA.

Cunoscută pentru pasiunea cu care explora lumea vegetală și minerală, structurile geologice ale diferitelor

forme de relief, peisajul în desfășurarea ciclică a anotimpurilor, cultivând o pictură de accentuată factură lirică, în care imaginile apăreau ca niște proiecții ale unui univers deschis spre fabulos și mirific, Angela Tomaselli dezvăluie prin lucrările create în ultimii cincisprezece ani o cu totul altă fațetă a picturii și graficii sale (ciclurile „Mitologii subiective”, „Amintiri suprapuse”, „Dealuri cu amintiri”, „Abstract cu amintiri”, „Black Cat”, „Serenadă”, „Amintiri din Touraine”, „La sud-est de Eden”, „Politi-chies”, „Amintiri despre oraș”, „Ființe ale străzii”, „Călătorii

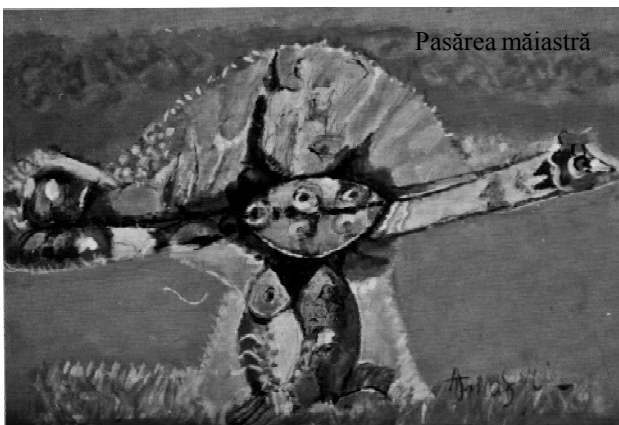
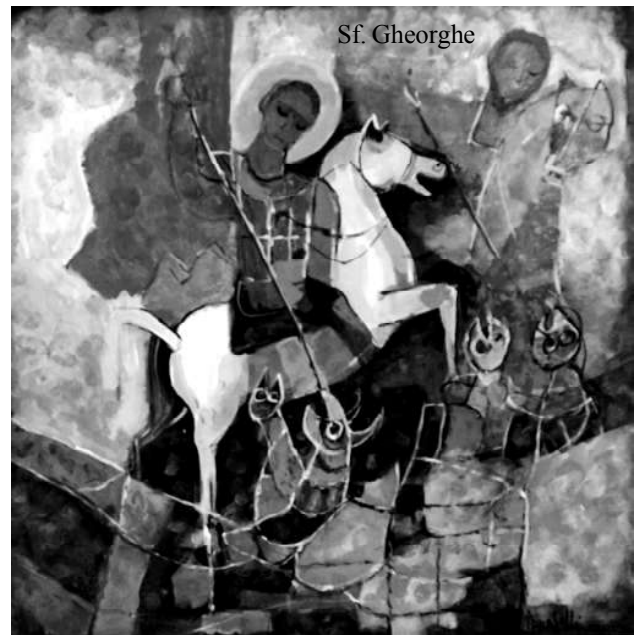
imaginare”, „Muzicieni”, „Arhitecturi”, „Chipuri și închipuiri ale muntelui”, „Arhitecturi suprapuse”). Desigur, ruptura nu s-a produs brusc, fiindcă ciclul „Fabulelor”, expus prin 1988, prefigura, într-un fel, această evoluție. Pictorița a folosit și învățămintele acumulate din cercetarea artei populare din zona Covurluiului, a studierii frescelor religioase, a aprofundării creației artiștilor care au marcat arta universală modernă și contemporană. Ea a rămas aceeași coloristă de mare finețe, dar lumea care populează acum spațiul tablourilor sale este ciudată,

ansamblurile obținute sunt unitare, coerente, calități rezultând atât din țesătura grafismelor cât și din orchestrația rafinată a petelor de culoare. Chipurile umane sunt construite adesea simplificat, cu contururi geometrice, la fel ca în motivele antropomorfe ce populează câmpul covoarelor românești, alteleori sunt deformate până la grotesc. Cu unele excepții, spațiul plastic al lucrărilor pictoriței este în general aglomerat, fapt care le imprimă și un ton mai narativ. Linia este sinuoasă, condusă cu nerv, parcurgând trasee neașteptate. Uneori ea înscrie în spațiu figuri ce amintesc de arta primitivă și iconografică. Întotdeauna însă este dezinvoltă, spontană. Vocația pentru culoare, dezvăluită încă de la începutul carierei sale, se manifestă plenar. Pictorița folosește puternice accente de roșu, verde, albastru, galben, negru, alături de griuri de diferite nuanțe, așezate în pete ingenios armonizate, astfel că imaginile dobândesc strălucire și o sonoritate muzicală. Este multă mișcare în lucrările Angelei Tomaselli, un dinamism pe măsura elementelor ce alcătuiesc structura compozițională a tablourilor. Suprafețele agitate alternează cu altele liniștite, pasta

stranie. În universul picturii sale, în care figurativul nu este totuși abandonat, sunt de recunoscut multe elemente aparținând realului (chipuri umane, balauri, pisici cântând la chitară, păsări, flori, pești, instrumente muzicale etc.), însă felul cum ele sunt înfățișate și încorporate în compoziții par mai degrabă din sfera imaginarului. Este o lume simbolică, ce concură la crearea unei mitologii și a unei morfologii stilistice proprii autoarei. Viziunea pictoriței este expresionist-abstractă, cu ecouri din arta suprarealistă sau gestualistă. Expansiunea fantasticului îi conduce demersul Angelei Tomaselli către reprezentări desprinse din vechi mituri și legende, din iconografia religioasă, din tradiții, obiceiuri și practici rituale care-și au originea în vremuri imemorabile. Măiestria și originalitatea artistei constau în aceea că deși în tablourile sale transpar unele influențe stilistice ale mișcărilor artistice amintite, acestea au fost absorbite, asimilate, sunt folosite într-un mod personal, astfel că

este așternută cu savoare, devenind un mod de exprimare subiectivă, ce luminează ființa lăuntrică a artistei, starea de spirit și intensele ei trăiri sufletești.

Bibl.: Maria Magdalena Crișan și Alexandra Titu, *Angela Tomaselli*, album, Editura gallerya.ro, Râmnicu Vâlcea, 2003; Corneliu Stoica, *Identități artistice*, Editura Alma, Galați, 2004; Valentin Ciucă, *Dicționarul ilustrat al artelor frumoase din Moldova 1800-2010*, Editura Art XXI, Iași, 2011; Corneliu Stoica, *Dicționarul artiștilor plastici gălățeni*, Editura Axis Libri, Galați, 2013.

Ștefan Axente

Cristalizări

Corneliu STOICA

Ștefan Axente, expozantul de la Galeriile de Artă „Nicolae Măntu”, a debutat cu o expoziție personală în noiembrie 2013, la doi ani după absolvirea Facultății de Arte Plastice, Decorative și Design din cadrul Universității „Dunărea de Jos” Galați, cu examen de licență susținut la Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași. Primise în timpul studenției o mențiune la Bienala de Artă Plastică „Gheorghe Petrașcu” din Târgoviște (2010), iar apariția lui în peisajul mișcării plastice gălățene a fost destul de promițătoare, lucrările lui de atunci fiind expresia unui artist care caută să se desprindă de influența dascălilor cu care a studiat în diferite etape ale vieții (Gheorghe Suciuc, Gheorghe Mihai-Coron, Gheorghe Andreescu, Tudor Ioan, Liliana Negoescu) și să-și construiască un discurs care

să-i confere identitate. În tot acest interval de timp, Ștefan Axente a lucrat neobosit, a participat la toate manifestările colective al Filialei locale a UAPR organizate la Galați, București (Palatul Parlamentului), Brăila și Buzău. I-au fost selecționate lucrări la Bienala „Lascăr Vorel” de

la Piatra Neamț, la Salonul de Plastică Mică de la Brăila, la Bienala „Ion Andreescu” de la Buzău și la Saloanele Moldovei, Bacău-Chișinău. Activitatea sa i-a fost recunoscută de breaslă, fiind admis în rândul membrilor Uniunii Artiștilor Plastici din România.

A doua expoziție personală, „Cristalizări”, poartă titlul unui tablou, pictat în cheie abstractă, dar dincolo de acest fapt doar aparent, ea are semnificații mult mai adânci, în sensul că pictura sa a evoluat, s-a limpezit, a adăugat acumulări noi, s-a îmbogățit atât

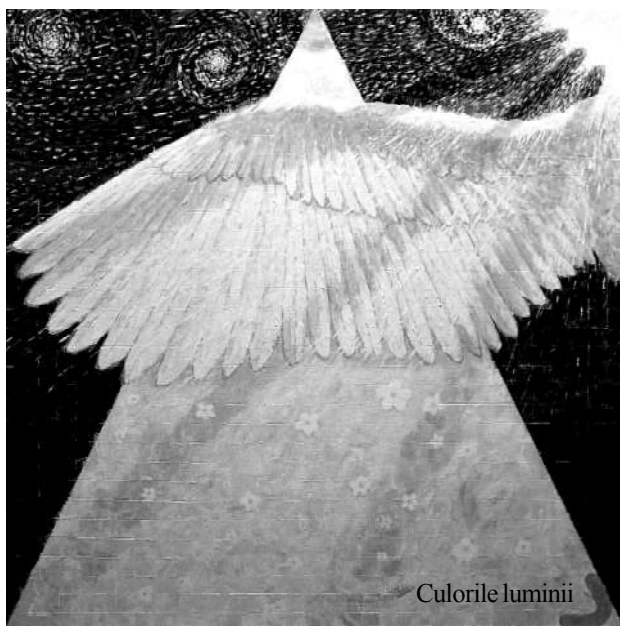

Înger hrănind păsările cerului

sub raport ideatic, precum și al mijloacelor de exprimare plastică. Pe simeze sunt expuse 23 de lucrări, care cuceresc de la primul impact prin acuratețea prezentării, ancadrământ și prin coloristica luminoasă, în care se simt ritmurile vieții și vibrațiile poeziei lirice și ale muzicii. Majoritatea reprezintă peisaje, dar nu din cele identificabile în realitățile unui anume areal geografic, ci mai mult sunt plăsmuiri ale fanteziei pictorului, menite să dezvăluie fiecare o anumită stare de spirit. Desigur, Ștefan Axente,

Culorile luminii

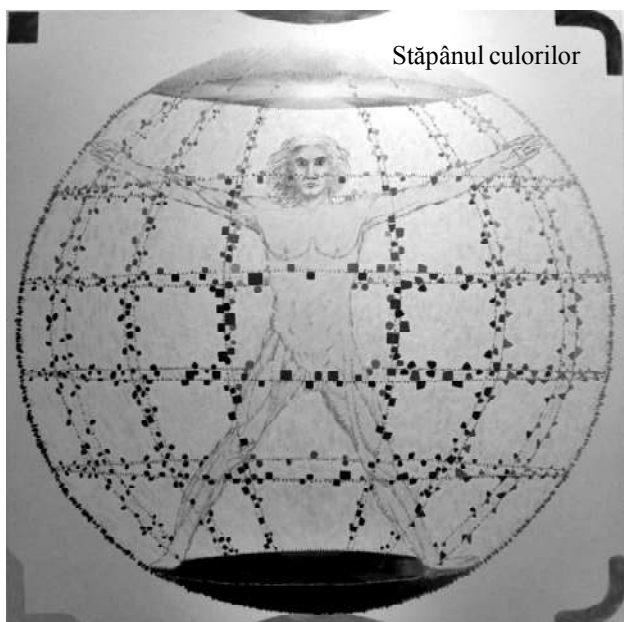
admirând primăvara albul imaculat al pomilor înfloriți, sau în plin anotimp estival, când s-a aflat în proximitatea mării sau a unor lacuri, a asistat la răsăritul sau apusul soarelui, a tresărit la talazul valurilor și a trăit poate clipe unice, s-a emoționat, a vibrat. Toate acele impresii le-a strâns în creuzetul sufletului, le-a decantat mai apoi și ceea ce a considerat esențial a transpus pe pânză prin intermediul culorilor. Ce pot fi tablourile „Lac luminat”, „Sentiment de primăvară”, „Peisaj însorit”, „Înflorire”, „Dimineață marină”, „Aerul dimineților marine”, „Univers diafan”, „Poveste de iarnă” decât ecouri ale trăirilor puternice în mijlocul unei naturi fascinante, al unor frumuseți peisagistice atât de multe în România.

Parfum de iasomie

Într-un tablou intitulat „Stăpânul culorilor”, cu tentă vădit simbolică, pe fundalul unui glob pământesc proiectează, într-o formă simplificată, „Omul vitruvian” al lui Leonardo da Vinci, considerat etalonul perfect al corpului uman. Este înconjurat de meridiene și paralele trasate prin linii ce alcătuiesc un adevărat mozaic coloristic. Într-un altul, „Culorile luminii”, spațiul plastic este dominat de un triunghi, simbol, în creștinism, al trinității, peste care, în partea superioară se desfășoară, ca o mângâiere perpetuă, o aripă de înger, de o finețe cromatică ce atinge rafinamentul. Dar această figură geometrică reprezintă și triunghiul Roș-Galben-

Albastru stabilit de Cezanne pentru obținerea tentelor intermediare din cele trei primare și complementarele lor Oranj-Verde-Violet. „Insula sufletelor albe” este un fel de eden unde cei neprihăniți, trecuți într-o altă dimensiune, figurați ca niște semne miniaturale, și-au găsit salvarea, liniștea și viața veșnică. Din puținele cuvinte rostite de Ștefan Axente la vernisaj, am înțeles că el se numără printre acei artiști care consideră că prin ei lucrează Divinitatea și că prin ceea ce fac aduc de fapt un elogiu Creatorului Suprem și Creației Acestuia. Aserțiuni făcute la Galați, cu prilejul unor expoziții personale, și de pictorul Mihai Coțovanu din Iași sau de sculptorul Liviu Mocan din Cluj-Napoca. Acesta din urmă chiar spunea că este un ucenic al lui Dumnezeu și că prin creația sa încearcă să se apropie tot mai mult de Artistul Suprem, să-L cunoască și să-L înțeleagă.

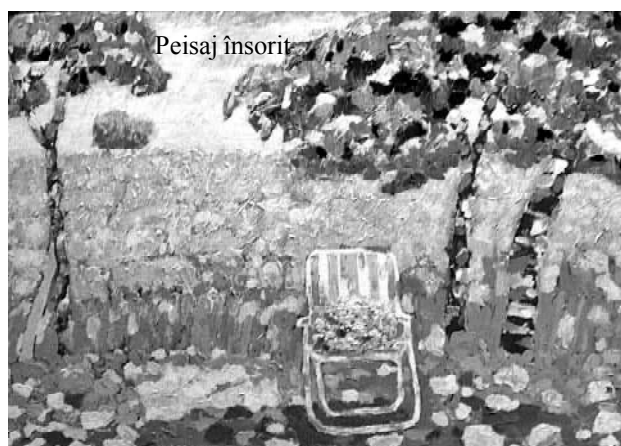
În multe din tablourile sale, Ștefan Axente pictează pe dominante de albastru, galben și roșu. Predominant este albastrul, de la cel de cobalt și ultramarin, până la cele mai subtile azuriuri. Dacă pentru florile pomilor folosește tușe impresioniste și o materie picturală onctuoasă, astfel că inflorescențele par niște boabe de ceramică albă, în rest pigmentul este răspândit fie cu pensulații lise sau cu cuțitul de paletă. Peste unele tonuri adesea revine cu suprapuneri de pastă diluată obținând efecte deosebite de transparență. Ștefan Axente este un poet al luminii și al culorii, prin excelență liric, iar demersul său de acum înregistrează într-adevăr cristalizări care justifică debutul promițător din 2013.

Cele câteva tablouri cu flori, reprezentând stânjenei,

lăcrămioare, liliac, garofițe, iasomie și maci sunt pictate cu aceeași căldură a sufletului. Ele își etalează corolele mai mari sau mai mici, zâmbesc celor care le privesc, îi îndeamnă să le cultive și să se bucure de frumusețea lor. Sunt flori simple, modeste, dar în fața cărora vizitatorul se oprește și parcă ar vrea să le mângâie și să și le apropie.

Cu ce-a de a doua expoziție personală a sa, „Cristalizări”, Ștefan Axente confirmă că se află pe un drum bun de evoluție și că poate contribui cu propriile creații la creșterea prestigiului Filialei locale în cadrul căreia activează. Așteptăm de la el, în viitor, o mai mare lărgire a repertoriului tematic și a genurilor picturale, ca și abordarea în lucrările sale a ființei umane.

Colocviu național despre dansul popular românesc

La Bușteni, în perioada 1-5 noiembrie 2017, a avut loc ediția a VII-a a Colocviului Național „Coregrafia dansului tradițional astăzi”, manifestare organizată de două ori pe an - martie și noiembrie - de Centrul Județean de Cultură Prahova, Asociația Așezămintelor de Cultură și Centrul Cultural „Aurel Stroe” din localitate.

La ediția din această toamnă, la care au participat peste 160 de coregrafi, instructori și dansatori profesioniști din toate zonele folclorice ale țării, au fost invitați să predea jocuri populare din Moldova de Sud coregrafii Ion și Mihaela Horujenco, de la Centrul Cultural „Dunărea de Jos” Galați. Primele două zile ale atelierului de lucru au constituit deci un parcurs prin nu mai puțin de 10 jocuri gălățene, de la hore, sârbe, jocuri de perechi și brăie sau bătute. Repertoriul sud-moldovenesc a stârnit interesul participanților la curs, care nu mai avuseseră, majoritatea, contact cu jocul popular din această zonă.

Pe lângă latura practică, s-a vorbit și despre împărțirea pe subzone a Moldovei de Sud - Lunca Siretului, Podișul Covurluiului, Lunca Prutului - dar și despre structura ritmică și specificul jocurilor sud-moldovenești, despre influențe muntenești și dobrogene.

După zona Galațiului, a venit rândul Prahovei, prin coregraful Valerică Colezea, să aducă în scenă câteva jocuri specifice acestei zone.

Joi seara și vineri dimineață, maestrul coregraf Vasile Stoia a adus în fața cursanților jocuri populare dintr-o zonă folclorică extrem de importantă - Sibiu, cu subzonele sale bogate în folclor coregrafic: Țara

Oltului, Mărginimea Sibiului, Valea Târnavelor, Țara Secașelor și Valea Hârtibaciului. Au fost aduse în scenă jocuri cu ritmuri binare și ternare, învărtite, feciorești și hațegane de o frumusețe și o complexitate cum rar întâlnești în alte zone folclorice.

Vineri seara, în sala de spectacole a Centrului Cultural „Aurel Stroe” a avut loc un regal de folclor, un spectacol în care au evoluat aproape toți participanții la curs, aducând, pe parcursul a aproape trei ore, costume și jocuri din toate zonele folclorice. Din Dobrogea până în Bucovina, din Banat

până în Maramureș sau Oltenia, din Bihor până în Câmpia Dunării, tot ce e mai autentic și reprezentativ din folclorul coregrafic al acestor zone a fost adus în scenă.

Au evoluat, de asemenea, colegii din Republica Moldova (Chișinău), din localitățile românești din Ucraina, dar și rușii lipoveni.

Invitați de marcă au ținut să fie alături de artiștii prezenți în scenă: Dl. Alexandru Pugna, ministru secretar de stat în cadrul Ministerului Culturii, senatorul Ion Simionca din Bistrița, coregraf de profesie și membru al comisiei de cultură din Senat, dar și fostul primar al orașului Bușteni, senatorul Emanoil Savin, gălățean de origine. Sunt personalități care doresc să contribuie, printr-o serie de măsuri legislative, la schimbarea în bine a statutului așezămintelor culturale din România, dar și a legislației care îi vizează pe cei ce lucrează în domeniul valorificării creației și culturii populare românești.

Colocviul s-a încheiat cu decernarea diplomelor - atestat pentru competență în folclorul coregrafic din Moldova de Sud, Prahova și Sibiu, precum și a unor diplome de excelență pentru cei care au contribuit la ridicarea nivelului calitativ al acestei manifestări culturale naționale.

De asemenea, duminică dimineață a avut loc și un seminar în care s-a discutat despre costumele populare din zonele din care s-au predat jocurile.

Colocviul Național de la Bușteni devine treptat o adevărată școală de perfecționare a coregrafilor, dar și de inițiere și pregătire a celor tineri care vor să își aleagă o profesie nobilă, dar grea în aceeași măsură: coregraf în dansul popular românesc.

Ion și Mihaela Horujenco

„Destine artistice”, repere ale artei gălățene

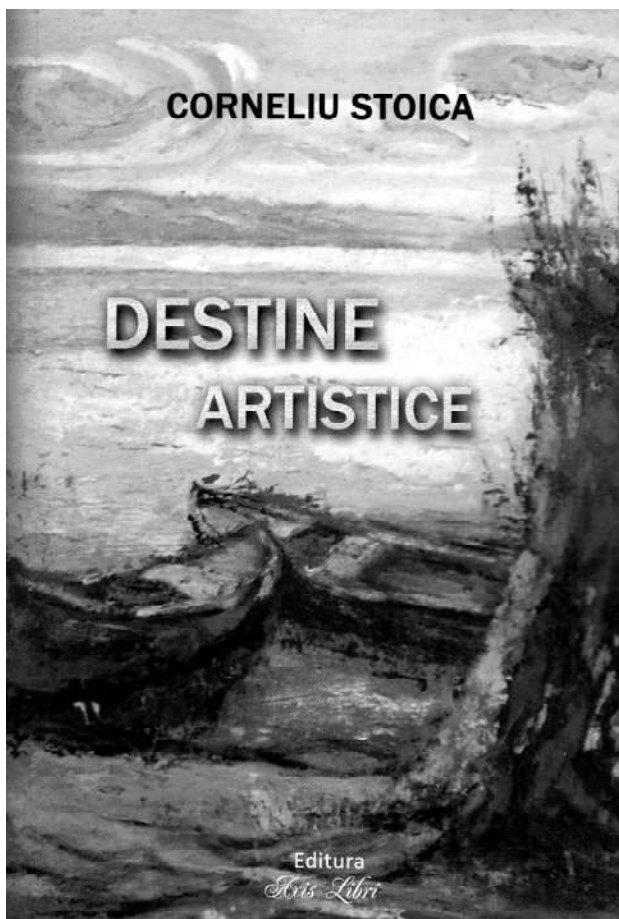
Cartea criticului de artă Corneliu Stoica *Destine artistice* (Editura „Axis Libri”, Galați, 2017)

reprezintă un studiu de sinteză, extrem de bine documentat, o readucere în atenția publicului iubitor de artă a plasticii românești gălățene reprezentată de 22 de artiști care astăzi nu mai sunt printre noi, dar care, prin activitatea lor artistică, au avut o mare contribuție la crearea și consolidarea Filialei Galați a UAPR, aducând, în același timp, un imens aport întregii arte românești contemporane.

Demn de apreciat este modul în care această carte acoperă o muncă impresionantă, reflectată atât în bogăția informației pe care ne-o aduce referitor la viața artiștilor gălățeni - scriitorul oferindu-ne la fiecare artist în parte o descriere biografică amănunțită, foarte bine documentată în Arhivele Naționale ale României sau din studiul lucrărilor de specialitate - cât și în aprecierile critice ale stilului fiecăruia, printr-o pertinentă și amănunțită analiză a demersului lor artistic, ce acoperă toate genurile artei plastice: pictură, sculptură, grafică sau arte decorative.

Inserarea în paginile cărții a numeroase citate din ziarele vremii, cataloage, pagini de jurnal sau din corespondențele personale sau ale unor artiști cu diverse personalități ale vremii, precum și atenția acordată factorilor care au influențat parcursul lor artistic și stilul sau tehnica abordată, completează textele într-un mod plăcut și le imprimă acea accesibilitate care face plăcută lectura. Toate demonstrează calitatea domnului Corneliu Stoica de a sesiza și de a pune în valoare atât operele, cât și viața unor artiști plastici care nu mai sunt printre noi, dar care au lăsat în urmă un tezaur artistic ce nu trebuie uitat, iar scopul cărții domniei sale este chiar acesta, de a-i readuce în fața publicului iubitor de artă, al criticilor de specialitate și al artiștilor.

Contactul pe care autorul l-a avut încă din tinerețe, chiar de la începuturile carierei sale în domeniul criticii de artă, cu o parte dintre artiști, precum și vizitele în atelierelor lor - ce i-au permis cunoașterea directă a operei acestora și stabilirea acelui contact unic cu artistul aflat în mediul intim al spațiului de creație - dau cărții o notă de familiaritate și de căldură, care completează studiile critice făcute pe marginea lucrărilor de artă. De asemenea, materialul ilustrativ, format din

reproduceri ale lucrărilor atent selectate pentru a puncta stilul fiecărui plastician și o serie de fotografii ale artiștilor, întregeste imaginea de ansamblu asupra vieții și operelor celor 22 de plasticieni. Astfel putem parcurge și vizual lucrările de pictură ale lui Nicolae Mantu, Dorotheei (Lola) Schmierer-Roth, Sorin Manolescu, Gheorghe Naum, Gheorghe Levcovici, Mihai Dăscălescu, Nicolae Spirescu, ale Emiliei Iacob, Doinei Elena Ștefănescu, Ioan Simion Mărculescu, Gheorghe Suci, acuarelele lui Mihail Gavrilov, Elenei Hanagic, Emiliei Dumitrescu, sculpturile lui Vasile Vedeș, Marcel Grosu, Constantin Dimofte, Silviu Catargiu, Sergiu Dumitrescu, sculptura, pictura și grafica lui Vasile Onuț, grafica și pictura Paraschivei (Pașa) Smirnov sau pictografiile lui Aurel Manole.

Voi urma îndemnul din prefață al autorului Corneliu Stoica de „a lăsa drum liber spre sufletul și inima mea” acestui discurs critic și biografic și, cu bucuria celui care și-a îmbogățit universul cunoașterii artistice în urma parcurgerii acestei minunate cărți, îi sfătuiesc pe toți iubitorii de artă, și nu numai, să nu ocolească acest volum și să-l prețuiască pe măsura valorii lui.

Revista Dunărea de Jos
EDITOR: CONSILIUL JUDEȚEAN GALAȚI
Președinte: COSTEL FOTEA
CENTRUL CULTURAL „DUNĂREA DE JOS”
Manager: Florina ZAHARIA
florinazaarina@yahoo.com

DTP: Ina Diana PANAMARCIUC, Coperta: Adrian Doru NICA
Culegere și corectură: Laura DUMITRACHE, Ina Diana PANAMARCIUC
Coperta I - Anton Cevov, pictură de Osip Braz, 1898

Str. Domnească, nr. 61, Galați, cod. 800008
tel.: 0236 418400, fax: 415590, e-mail: office@ccdj.ro
ISSN: 1583 - 0225

Tematici:

Ianuarie 2018 - Centenar 2018

Februarie 2018 - Sculptură românească

Din sumar:

Doctorul Vasile Voiculescu, Ultimii zece ani, Nicolae Bacalbașa - p. 4, Confesiunea unui scriitor și medic, Vasile Voiculescu - p. 6, Tango cu diavolul, Un bălbâit dăruit de luciditate, Nicolae Bacalbașa - p. 10, Pohod na Sibir, Eseistul puterii, Gheorghe Bacalbașa - p. 17, Salturi de cangur în Insula Mare, Alexandru Mihalcea - p. 20, Emil Brumar, Gheorghe Bacalbașa - p. 21, Poezie: Emil Brumar - p. 22, Medicii și arta scrisului - p. 23, Mihail Sadoveanu, Dr. Șerban Milcoveanu - p. 27, Doctorul Șerban Constantin Milcoveanu, Ion Coja - p. 29, Medicina populară tradițională românească și medicina științifică, Corneliu D. Zeana - p. 31, Cazul Grigore T. Popa - p. 32, „Eram vis și dor eram...”, Ghiță Nazare - p. 34, Origini viitoare, Brown-rentabile, Elena Parapiru - p. 35, O remarcabilă imaginație creatoare, Octavian Mihalcea - p. 36, Taină săgetând rubin, Dumitru Anghel - p. 37, Monumentul - Tradiție și viitor, Radu Moțoc - p. 39, Răfuieli de cartier (IV), Ioan Gh. Tofan - p. 41, Dicționar artiști plastici gălățeni 128, Corneliu Stoica - p. 44, Morphochroma, Corneliu Stoica - p. 47, Colocviu național despre dansul popular românesc, Ion și Mihaela Horujenco - p. 50, „Destine artistice”, repere ale artei gălățene, Roxana Bărbulescu - p. 51

 DUNĂREA DE JOS

Suflet
cătore suflet!

Responsabilitatea pentru grafie, conținutul opiniilor, argumentelor sau părerilor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Materialele primite, publicate sau nepublicate, nu se înapoiază. Redacția revistei nu împărtășește întotdeauna ideile conținute în textele publicate.

Alte detalii despre activitatea Centrului Cultural „Dunărea de Jos” Galați pot fi aflate pe pagina web a instituției (www.ccdj.ro) sau pe pagina de facebook *Centrul Cultural Dunărea de Jos Galați*. Arhiva parțială a revistei se găsește pe site-ul instituției.

Revista *Dunărea de Jos* este membră APLER (Asociația Publicațiilor Literare și a Editorilor din România).

apler

ANTON CHEKHOV - MIKHAIL BULGAKOV - SIR ARTHUR CONAN DOYLE - OLIVER
WENDELL HOLMES, SR. - ROBIN COOK - MICHAEL CRICHTON - WILLIAM CARLOS
WILLIAMS - KHALED HOSSEINI - W. SOMERSET MAUGHAM - WALKER PERCY - FRANÇOIS
RABELAIS - NAWAL EL SAADAWI - FRIEDRICH SCHILLER - ARTHUR SCHNITZLER -
ABRAHAM VERGHESE - OLIVER GOLDSMITH - JOHN KEATS - GERTRUDE STEIN - ANTON
CHEKHOV - MIKHAIL BULGAKOV - SIR ARTHUR CONAN DOYLE - OLIVER WENDELL
HOLMES, SR. - ROBIN COOK - MICHAEL CRICHTON - WILLIAM CARLOS WILLIAMS -
KHALED HOSSEINI - W. SOMERSET MAUGHAM - WALKER PERCY - FRANÇOIS RABELAIS -
NAWAL EL SAADAWI - FRIEDRICH SCHILLER - ARTHUR SCHNITZLER - ABRAHAM
VERGHESE - OLIVER GOLDSMITH - JOHN KEATS - GERTRUDE STEIN - ANTON CHEKHOV
- MIKHAIL BULGAKOV - SIR ARTHUR CONAN DOYLE - OLIVER WENDELL HOLMES, SR. -
ROBIN COOK - MICHAEL CRICHTON - WILLIAM CARLOS WILLIAMS - KHALED
HOSSEINI - W. SOMERSET MAUGHAM - WALKER PERCY - FRANÇOIS RABELAIS - NAWAL
EL SAADAWI - FRIEDRICH SCHILLER - ARTHUR SCHNITZLER - ABRAHAM VERGHESE -
OLIVER GOLDSMITH - JOHN KEATS - GERTRUDE STEIN - ANTON CHEKHOV - MIKHAIL
BULGAKOV - SIR ARTHUR CONAN DOYLE - OLIVER WENDELL HOLMES, SR. - ROBIN
COOK - MICHAEL CRICHTON - WILLIAM CARLOS WILLIAMS - KHALED HOSSEINI - W.
SOMERSET MAUGHAM - WALKER PERCY - FRANÇOIS RABELAIS - NAWAL EL SAADAWI -
FRIEDRICH SCHILLER - ARTHUR SCHNITZLER - ABRAHAM VERGHESE - OLIVER
GOLDSMITH - JOHN KEATS - GERTRUDE STEIN

SCRITORI MEDICI

Galati, cod 800008, str. Domneasca, nr. 61
Tel./Fax: 00-40-236-418400; 00-40-236-415590
Email: office@ccdf.ro; revistadumarcadefos@ccdf.ro
www.ccdf.ro

ACADEMIE FRANÇAISE
EX QUAT. CONT. V.
Quand je me présenterai, un jour futur, peut-être
prochain, à la porte du Paradis, je sais qu'au seuil de
l'Éternité, comme partout de désormais, on me demandera
mon passeport, mes papiers, mes certificats, que fais-je encore ?
Un ange surveillant mais absentif, rousca serona
Quelle fut ma profession durant mon séjour terrestre.
Je suis bien sûr que, dans un élan d'émotion et de
reconnaissance, j'y répondrai tout aussitôt "Médecin".
C'est vrai, j'en donne à mes livres de ma jeunesse à
compter de quatre vingt ans. J'en suis convaincu par
mes contemporains, par la administration de mon pays
comme un évêque. Mais la médecine est ma formation de
jeunesse. Elle m'a ouvert les yeux sur le monde. Je lui
dois le meilleur de ce que je sais. Et puis, mon père était
médecin. J'ai été médecin. Deux de mes fils et trois de
mes neveux sont médecins. Hippocrate est mon maître,
et je le saluerai comme tel jusqu'à mon dernier souffle.

Duhamel
mai 1956

„Cînd mă voi prezenta într-o zi viitoare - care poate nu-i departe - la poarta paradisului, eu știu că în pragul eternității - ca pretutindeni de acum înainte - mi se va cere pașaportul, hîrțiile de identitate, certificatele mele și mai știu eu ce încă? Un înger binevoitor, dar atent, va căuta să afle care a fost profesiunea mea în timpul șederii pe pămînt. Sînt foarte sigur că, într-un elan de emoție și de recunoștință voi răspunde numaidecît: medic.

Este adevărat că eu am dat ce era mai bun din puterile mele pentru a compune vreo 80 de cărți. Sînt considerat de contemporanii mei și de autoritățile țării mele ca un scriitor. Dar medicina este formația mea de tinerețe. Ea mi-a deschis ochii asupra lumii. Ei îi datoresc cel mai bun din ceea ce știu. Și apoi tatăl meu era medic. Eu sînt medic. Doi din fiii mei și trei din nepoți sînt medici. Hippocrat este maestrul meu și îl voi saluta astfel pînă la ultima mea suflare”.

Rînduri scrise de G. Duhamel cu ocazia publicării unui articol despre Scriitorii medici francezi în periodicul Symposium Ciba (1956, 4)